

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Africký mikroregionalismus: nový impuls pro rozvoj
a integraci Afriky?**

Případová studie východní Afriky

Pavla Kojanová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Africký mikroregionalismus: nový impuls pro rozvoj
a integraci Afriky?**

Případová studie východní Afriky

Pavla Kojanová

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph. D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování

Zde bych velice ráda poděkovala své vedoucí diplomové práce PhDr. Lindě Piknerové, Ph. D. za její ochotu konzultovat tuto práci, její četné odborné poznámky a doporučení a milý a citlivý přístup.

Mé velké díky patří také mé rodině, která mi umožnila po několik let studovat na plzeňské univerzitě a bez jejíž podpory a pomoci by tato práce nikdy nevznikla.

Obsah

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK

ÚVOD	12
1. TEORETICKÉ VYMEZENÍ POUŽITÝCH POJMŮ A KONCEPTŮ	19
1. 1 Regionální integrace a region	19
1. 2 Nový regionalismus	23
1. 3 Mikroregion a mikroregionalismus	29
1. 4 Rozvojové koridory (DC) a prostorové rozvojové iniciativy (SDI)	32
1. 4. 1 Rozvojový koridor	32
1. 4. 2 Prostorová rozvojová iniciativa (SDI)	33
1. 4. 3 Společné rysy DC a SDI generující úspěch obou konceptů	34
2. AFRICKÝ MIKROREGIONALISMUS: RYSY A VZORCE AFRICKÉHO MIKROREGIONALISMU	36
2. 1 Od panafricanismu k regionalismu	36
2. 2 Možná alternativa: mikroregionalismus	39
2. 3 Zrod mikroregionalismu v Jihoafrické republice	41
2. 3. 1 Rozvojový koridor Maputo	43
2. 4. Získané poznatky a zhodnocení jihoafrického příkladu	48
2. 4. 1 Schopní aktéři a důležitost SME a partnerství PPP	50
2. 4. 2 Politická stabilita a funkční instituce	51
2. 4. 3 Komplexní strategie a dobré řízení	52
3. JIHOAFRICKÁ ZKUŠENOST: INSPIRACE PRO AU A NEPAD	55
3. 1 NEPAD: nový přístup k regionální integraci	55
3. 1. 1 NEPAD: organizační struktura a partneři	58
3. 2 AU: širší a pozměněná agenda	60
3. 3 Reflexe jihoafrické zkušenosti s DC a SDI: přenesení do strategií NEPAD a AU	63
3. 3. 1 Krátkodobý akční plán (STAP)	63
3. 3. 2 Program pro rozvoj africké infrastruktury (PIDA)	68
3. 3. 3 Africký akční plán (AAP)	72
4. MIKROREGIONÁLNÍ INTEGRACE V REGIONU VÝCHODNÍ AFRIKY	75
4. 1 Stručný vývoj integrace ve východní Africe	75
4. 1. 1 Vztah programu PIDA a podpora projektů ve východní Africe	79
4. 1. 2 Vztah AAP a podpora projektů ve východní Africe	79
4. 2 Ropovod Keňa-Uganda	80
4. 2. 1 Energetický sektor ve východní Africe	80
4. 2. 2 Projekt Ropovodu Keňa-Uganda	81
4. 3 Koridor Sever-jih	86

4. 3. 1 Stav infrastruktury ve východní Africe	86
4. 3. 2 Projekt Koridoru Sever-jih	87
4. 4 Management a plánování povodí řeky Nil	92
4. 4. 1 Situace transhraničních vodních zdrojů ve východní Africe	92
4. 4. 2 Projekt Managementu a plánování povodí řeky Nil	94
4. 5 Východoafrický podmořský kabelový systém	98
4. 5. 1 Stav informačních a komunikačních technologií ve východní Africe	98
4. 5. 2 Projekt Východoafrického podmořského kabelového systému	99
ZÁVĚR	104
SEZNAM LITERATURY	112
PŘÍLOHY	

Seznam zkratek

AAP	<i>African Action Plan</i>	Africký akční plán
AEC	<i>African Economic Community</i>	Africké ekonomické společenství
AfDB	<i>African Development Bank</i>	Africká rozvojová banka
APEC	<i>Asia-Pacific Economic Cooperation</i>	Asijsko-pacifické hospodářské společenství
ARTIN	<i>African Regional Transport Integration Network</i>	Africká regionální transportní a infrastrukturní síť
ASEAN	<i>Association of South East Asian Nations</i>	Sdružení národů jihovýchodní Asie
AU	<i>African Union</i>	Africká unie
G8	<i>Group of Eight</i>	Sdružení osmi nejvyspělejších zemí světa
CIDA	<i>Canadian International Development Agency</i>	Kanadská mezinárodní rozvojová agentura
COMESA	<i>Common Market for Eastern and Southern Africa</i>	Společný trh východní a jižní Afriky
DBSA	<i>Development Bank of Southern Africa</i>	Rozvojová banka jižní Afriky
DC	<i>Development Corridor</i>	Rozvojový koridor
DfID	<i>UK's Department of International Development</i>	Úřad Velké Británie pro mezinárodní rozvoj
DRK		Demokratická republika Kongo
DSS	<i>Decision Support System</i>	System podpory rozhodování
DTI	<i>Department of Trade and Industry</i>	Ministerstvo obchodu a průmyslu
EAC	<i>East African Community</i>	Východoafrické společenství

EADB	<i>East African Development Bank</i>	Rozvojová banka východní Afriky
EAPP	<i>Eastern Africa Power Pool</i>	Východoafrická přenosová soustava
EASSy	<i>East African Submarine Cable System</i>	Východoafrický podmořský kabelový systém
ECOWAS	<i>Economic Community of West African States</i>	Hospodářské společenství západoafrických států
EIB	<i>European Investment Bank</i>	Evropská investiční banka
EU	<i>European Union</i>	Evropská unie
HSGOC	<i>NEPAD Heads of State and Government Orientation Committee</i>	Výbor představitelů vlád a států NEPAD
IAIDA	<i>Institutional Architecture for Infrastructure Development in Africa</i>	Nová architektura pro infrastrukturní rozvoj Afriky
ICF	<i>International Finance Corporation</i>	Mezinárodní finanční korporace
ICT	<i>Information and Communication Technology</i>	Informační a komunikační technologie
ICGLR	<i>International Conference on the Great Lakes Region</i>	Mezinárodní konference regionu Velkých jezer
IFI	<i>International Financial Institutions</i>	Mezinárodní finanční instituce
IGAD	<i>Intergovernmental Authority on Development</i>	Mezivládní úřad pro rozvoj
IPPF	<i>The Infrastructure Project Preparation Facility</i>	Přípravný nástroj pro infrastrukturní projekty
JAR		Jihoafrická republika

JCC	<i>Joint Coordination Commission</i>	Spojená koordinační komise
MERCOSUR		Společný trh jihu
MCLI	<i>Maputo Corridor Logistic Initiative</i>	Logistická iniciativa koridoru Maputo
MDC	<i>Maputo Development Corridor</i>	Rozvojový koridor Maputo
MDGs	<i>Millenium Development Goals</i>	Rozvojové cíle tisíciletí
MMF		Mezinárodní měnový fond
NAFTA	<i>North American Free Trade Agreement</i>	Severoamerická dohoda o volném obchodu
NBI	<i>Nile Basin Initiative</i>	Iniciativa povodí Nilu
NEPAD	<i>New Partnership for Africa's Development</i>	Nové partnerství pro rozvoj Afriky
NRA	<i>New Regionalism Approach</i>	Nový regionalismus
NSC	<i>North-South Corridor</i>	Koridor Sever-jih
OAJ		Organizace africké jednoty
OSN		Organizace spojených národů
PMC	<i>Project Management Comittee</i>	Projektová řídicí komise
PPIU	<i>Project Preparation and Implementation Unit</i>	Projektová přípravná a realizační jednotka
PPP	<i>Public-private-partnership</i>	Partnerství soukromého a veřejného sektoru
PIDA	<i>Programme for Infrastructure Development in Africa</i>	Program pro rozvoj africké infrastruktury
PTA Bank	<i>Eastern and Southern African Trade and Development Bank</i>	Rozvojová a obchodní banka jižní a východní Afriky
REC	<i>Regional Economic Community</i>	Regionální ekonomické společenství

SADC	<i>Southern African Development Community</i>	Společenství pro rozvoj jižní Afriky
SADCC	<i>Southern African Development Coordination Conference</i>	Jihoafrická rozvojová koordinační konference
SB		Světová banka
SDI	<i>Spatial Development Initiative</i>	Prostorová rozvojová iniciativa
SDP	<i>Spatial Development Programme</i>	Prostorový rozvojový program NEPAD
SME	<i>Small and Medium Enterprises</i>	Malé a střední podniky
STAP	<i>Short-term Action Plan for Infrastructure</i>	Krátkodobý akční infrastrukturní plán NEPAD
TAZARA	<i>Tanzanian-Zambia Railway Authority</i>	Železniční úřad Tanzanie a Zambie
UNECA	<i>United Nations Economic Commission for Africa</i>	Ekonomická komise OSN pro Afriku
USAID	<i>US Agency for International Development</i>	Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj
WIOCC	<i>West Indian Ocean Cable Company</i>	Západoindická kabelová společnost
WRPM	<i>Water Resources Planning and Management in the Nile River Basin</i>	Plánování a management povodí řeky Nil

Úvod

Otázka úspěšného rozvoje afrického kontinentu je diskutována již řadu desetiletí a stále se na ni nepodařilo najít uspokojivou odpověď. Afrika je v určitých oblastech specifická slabostí svých institucionálních a politických kapacit, což zpomaluje její rozvoj a současně znesnadňuje i snahu mezinárodních aktérů ji v tomto procesu pomoci. V předkládané práci spatřujeme naději na rozvoj Afriky v postupné integraci kontinentu, která probíhá na různých stupních, úrovních a oblastech kontinentu. Právě různorodost úrovní a oblastí v procesu rozvoje a zlepšení situace Afriky nás posouvá k jádru práce – tedy k mikroregionalismu – jakožto souboru procesů dějících se na menší než státní úrovni a zahrnujících jiné aktéry než jen ty státní. Předkládaná práce se nezabývá čistě rozvojovými snahami vnějších aktérů (ať už jsou jejich motivace jakékoliv), nýbrž dává důraz na rozvoj kontinentu, který je poháněn hlavně zájmem a motivací lokálních aktérů. Současně ale spolupráci a podporu vnějších aktérů nevyklučuje a považuje ji za velmi důležitou. Ona spolupráce lokálních a vnějších aktérů není definována jako pomoc „silnějšího slabšímu,“ ale naopak jako budování rovnocenného vztahu, kdy jsou si všichni aktéři sobě rovni a dochází tak k všestranné spokojenosti. Spolupráce a rozvoj kontinentu skrze partnerství různorodých aktérů je dle této práce klíčem k úspěchu. Toto téma má smysl dále zkoumat, protože mikroregionální přístup je hlavním nástrojem Nového partnerství pro africký rozvoj (New Partnership for Africa's Development, NEPAD) k podpoření rozvoje jako takového a zlepšení socio-ekonomického postavení samotných obyvatel. Tento přístup je novým impulsem, který může přinést tolik očekávaný rozvoj Afriky. A to díky důrazu na rozvoj jedince (obyvatele, investory či soukromé subjekty) a budování partnerství, tedy i témat, která rezonují v současném přístupu k rozvoji.

Mikroregionální projekty – v této práci hlavně *rozvojové koridory* (development corridors, DC) a *prostorové rozvojové iniciativy* (spatial

development initiative, SDI) – jsou jedním z mnoha řešení, jak pozitivně přispět k rozvoji Afriky skrze integraci (mikro)regionů. Mikroregionální projekty byly vybrány z toho důvodu, protože účinně odstraňují překážky, kterými je zatížen regionalismus řízený jen státními aktéry, což je výhodné, protože zmíněná specifická slabost afrických vlád je (a byla) překážkou k rozvoji a integraci Afriky.

Plány na integraci a rozvoj Afriky nejsou nové, naopak počátky regionalismu vedou už k myšlenkám panafricanismu a zejména pak k založení Organizace africké jednoty (OAJ). Neúspěchy na celokontinentální úrovni vedly k postupnému přehodnocení panafrického regionalismu od přijetí dalších (dosud fungujících) forem regionalismu (např. vytvoření regionálních ekonomických společenství (regional economic community, REC), správy říčních pánví apod.) až ke zmíněnému mikroregionalismu. Přičemž tyto strategie se nevyklučovaly a výsledná integrační aktivita tak byla spíše kompromisem výše zmíněných strategií (zejména panafricanismu a regionalismu). V 90. letech byl poprvé představen projekt *Rozvojového koridoru Maputo* realizovaného na území Jihoafrické republiky a Mosambiku, jenž inspiroval další regiony, vlády, soukromý sektor i mezinárodní společenství k vytvoření podobných projektů, čímž došlo k jejich nárůstu. I když mnozí tvrdí, že právě případ Rozvojového koridoru Maputo je velmi specifický, odvážný a jeden z nejúspěšnějších (Rogerson, 2001: 331; Söderbaum, 2004: 183; Taylor, 2002: 160) a nelze ho tudíž výrazně srovnávat s dalšími rozvojovými iniciativami, lze se oprávněně domnívat, že přinesl do vývoje mikroregionální integrace dynamiku a nelze ho přehlížet kvůli jeho výjimečnosti, protože vzorce provedených aktivit lze sledovat i v dalších mikroregionálních projektech. Právě fakt rozvoje mikroregionálních projektů vedl k reformulaci starých plánů na integraci Afriky a k vytvoření nové agendy

integrace¹ skrze regionální a mikroregionální projekty. Tento nápad směle přijali na počátku nového tisíciletí regionální aktéři, a to jak Africká unie (African Union, AU), tak nově vytvořené NEPAD s cílem přenést tuto pozitivní zkušenost dále (NEPAD, 2001; AU – NEPAD, 2009: 2).

Tato práce se věnuje tomu, jak tento zdařilý typ mikroregionální integrace převzali (a s jakým úspěchem) do svých plánů a strategií regionální aktéři, jako AU a NEPAD. AU/NEPAD vytvořily společný *Africký akční plán 2010-2015* (African Action Plan, AAP), ve kterém proklamují snahu o integraci afrického regionu skrze regionální projekty. Společně dále spolupracují v rámci *Programu pro rozvoj africké infrastruktury* (Programme for Infrastructure Development in Africa, PIDA), jenž podrobně připravuje studie proveditelnosti pro všechny sektory (transport, energie, informace a komunikace a vodní zdroje) a klade si za cíl vytvoření sítě rozvoje regionální a kontinentální infrastruktury. *Cílem předkládané práce je zjistit, jak se daří AU a NEPAD aplikovat koncept mikroregionálních projektů ve východní Africe jakožto nástroje k dosažení integrace a rozvoje oblasti.* Pro výzkum, jenž je uskutečněn a popsán v několika případových studiích v poslední části této práce, si autorka vybrala region východní Afriky z toho důvodu, že v regionu existují historické předpoklady pro spolupráci v různých oblastech, což je základní podmínka pro implementaci mikroregionalismu.^{2, 3}

¹ S mikroregionálními projekty se často spojují termíny integrace a spolupráce. Autorka této práce mezi těmito termíny nečiní rozdíl, protože v případě mikroregionálních projektů je často těžko rozlišitelné, zda se jedná pouze o spolupráci anebo již o integraci. O obou termínech uvažuje jako o stále probíhajících (neukončených) procesech, ne jako o konečném stavu. Základní definici integrace přináší Galtung. Integrace je proces, kdy dva a více aktérů vytvářejí aktéra třetího, když dojde k jeho vytvoření, aktéři jsou integrováni (Galtung, 1968: 377). Při spolupráci jde spíše jen o koordinaci společných aktivit. Spolupráce vykazuje nižší stupeň navazování vazeb mezi aktéry a aby se mohla prohlubovat, aktéři musí sdílet vzájemnou důvěru (Schmitter, 2007:8-9).

² (Mikro)regionalismus můžeme rozdělit na formální a neformální podle toho, jakými aktéry je poháněn (Wunderlich, 2007: 35). Dále je rozdíl v míře institucionalizace, neformální mikroregionalismus nemá žádné oficiální orgány, které by projekty řídily, oproti tomu formální takové instituce/orgány má. Tato práce se věnuje formálnímu typu regionalismu, jehož charakteristiky jsou uvedeny dále.

³ Ve východní Africe je největší počet regionálních ekonomických společenství (REC) v celé Africe. Východoafrické společenství (EAC) je jedno z nejvyspělejších afrických REC a od roku 2010 mají členské země společný trh, existuje Trojstranná dohoda z roku 2005 (COMESA-EAC-SADC Tripartite Agreement) o spolupráci a rozvoji infrastruktury a trhu, HDP roste okolo 6 % za posledních 10 let apod. (African Development Bank – African Development Fund, 2011: i-iii; African Union Commission, 2013: 9).

Základní předpoklad této práce je, že *projekty mikroregionálního charakteru mají větší šanci na úspěch než projekty řízené centrálními vládami nebo mezinárodním společenstvím*. Tento předpoklad je platný při splnění několika podmínek: *existence potenciálu pro rozvoj oblasti, informovanosti lokálního obyvatelstva a ochoty participace regionálních vlád*. Předpokládám tedy, že převzetí agendy regionálními aktéry mikroregionální projekty zviditelnilo, potvrdilo jejich úspěšnost a přilákalo zájem dalších aktérů, a zejména investorů, o tento typ integrace. V práci budu ověřovat tezi, která zní: *obecný a úspěšný model mikroregionálních projektů započatý v druhé polovině 90. let v jižní Africe a následně přenesený do oficiálních plánů AU a NEPAD je úspěšně rozvíjen ve východní Africe*.⁴

Předkládaná diplomová práce je pojata jako kolektivní případová studie a k jejímu uskutečnění jsou používány kvalitativní metody výzkumu. Práce je vzhledem ke svému charakteru členěna do dvou hlavních částí. První část tvoří teoretické uchopení nového regionalismu, představení podstaty mikroregionálních projektů, určení základních vzorců úspěšného mikroregionalismu z projektů vzniklých v 90. letech a studium aktuálních strategií zvolených regionálních aktérů (tedy AU a NEPAD). Druhou část práce pak tvoří samostatné případové studie projektů vzniklých na území východní Afriky. Studium zvolených projektů bude pokrývat období od vzniku NEPAD, tj. od roku 2001, protože NEPAD zařadil mikroregionální integraci jako jeden z klíčových přístupů ke zlepšení socio-ekonomického rozvoje celého afrického kontinentu a vydal nespočet strategických dokumentů, ve kterých určité projekty upřednostňuje před jinými. Na základě tohoto faktu pak *předpokládám, že organizacemi AU a NEPAD upřednostňované projekty jsou pro rozvoj určité oblasti klíčové a lze na nich zkoumat úspěšnost aktivit AU*

⁴ Východní Afriku autorka vymezuje dle statistického oddělení OSN s výjimkou ostrovních států (United Nations Statistic Division (2014): *Geographical region and composition*. Dostupné na: <http://millenniumindicators.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm>, 11. 1. 2014). Jedná se tedy o Burundi, Džibuti, Eritreu, Etiopii, Jižní Súdán, Keňu, Malawi, Mosambik, Rwandu, Somálsko, Ugandu, Tanzanii, Zambii a Zimbabwe.

a NEPAD, právě protože jejich volba byla podrobena výzkumu samotných aktérů AU a NEPAD. Zvolené projekty tedy nevznikly v roce 2001 (mnoho z nich pochází z poloviny 90. let). AU a NEPAD vybraly určité projekty a ukázaly tak, že pro ně tyto projekty jsou klíčové a tak existuje možnost vysledovat změnu v dynamice projektu před a po jejich převzetí AU a NEPAD. Půjde o tyto mikroregionální projekty: *Ropovod Keňa-Uganda, Koridor Sever-jih, Management a plánování povodí řeky Nil a Východoafrický podmořský kabelový systém* (viz příloha č. 1).⁵

První kapitola představuje teoretická východiska a definuje pojmy, ze kterých práce vychází. Jako ústřední teorie byl vybrán koncept *nového regionalismu* (NRA), tedy koncept, který se nejlépe vyrovnává se specifikami mikroregionálních projektů. Koncept NRA je komplexní a vícerozměrný koncept integrace, který počítá i se zapojením nestátních aktérů, oproti klasickému regionalismu tedy nabízí nový a podrobnější pohled na zkoumané projekty. A tím, že přemýšlí o integraci bez ohledu na hranice států, postavení aktérů a šíří různorodých témat, je schopen postihnout i „rozvojový prvek“, který je mikroregionalismu vlastní. Za průkopníky a respektované odborníky věnující se NRA jsou považováni skandinávští vědci *Björn Hettne* a *Fredrik Söderbaum*, z jejichž publikací tato práce vychází. Svoji teorii staví na propojení tří disciplín, a sice teorií globalizace, komparativních studií a sociálního konstruktivismu, což je pro studium mikroregionalismu výhodné (Hettne – Söderbaum, 2000). Hettne se zabývá regionalizací a rozvojovými teoriemi a Söderbaum se navíc zabývá africkým mikroregionalismem a mezinárodní politickou ekonomikou. Africkým mikroregionalismem se zabývá

⁵ Výběr těchto projektů byl podmíněn kromě výše zmíněných kritérií také dostupností základních informací o projektech a jejich existenci ve vyšším stádiu projektového cyklu. Přesněji řečeno jde o takové projekty, kde už proběhly počáteční studie a studie proveditelnosti a dá se vysledovat, jací aktéři se na nich podílí a jací se v důsledku průběhu projektu přidávají a jakým způsobem probíhá jejich spolupráce a partnerství. Výjimkou z těchto projektů je projekt Managementu a plánování povodí řeky Nil, který je v nižším stádiu projektového cyklu a probíhá zde počáteční studie a zjišťují se motivace všech zainteresovaných aktérů. Nicméně to projekt nevyklučuje z výběru, protože spolupráce v povodí Nilu sahá do historie minulého století a aktéři již mají zkušenost se spoluprací a dialogem na toto téma, je tedy nasnadě sledovat, jak podpora AU a NEPAD průběh tohoto projektu změní.

také *Ian Taylor*, který s oběma autory spolupracuje. Mikroregionalismem a světovým řádem se dále zabývá taktéž kniha *Mikroregionalismus a světový řád* od *Shauna Breslina* a *Glenna Hooka*. V českém prostředí jsou regionalismus a regionalizace rozpracovány spíše v ekonomické literatuře, podrobněji se jimi zabývá *Eva Cihelková*. Obecnými teoriemi integrace se zabývá *Petr Kratochvíl* nebo *Šárka Waisová*.

V druhé kapitole se práce zabývá studiem modelů a charakterů mikroregionálních projektů, které již na africkém kontinentě proběhly/probíhají a na základě těchto poznatků jsou stanoveny vzorce aktivit, jejichž přenesení pak bude sledováno v další části práce. Významným odborníkem v této části je *Paul Jourdan*, jenž se výrazně zasloužil o definici rozvojových prostorových iniciativ a koridorů. Třetí kapitola přináší studium akčních a strategických plánů, které zavádějí AU a NEPAD. Zde bude uvedeno, jak AU a NEPAD pomáhá k prosazení jednotlivých projektů a zda je jeho činnost v souvislosti s rozvojem a integrací Afriky účinná. Čtvrtá kapitola se bude věnovat studiu konkrétních projektů ve formě kolektivní případové studie.

Data pro empirickou část budou získávána následovně: základní orientaci a relevanci regionálních projektů v regionu mi poskytnou zprávy, reporty a hlášení regionálních organizací a uskupení, které je zařadily do svých programů (AU, NEPAD, Africká rozvojová banka/African Development Bank, AfDB, programy a agentury OSN); bližší a užší informace o projektech mi poskytnou již samotné instituce, které se daným projektem zabývají, anebo ho zaštiťují. Charakter této práce mi neumožňuje přímou participaci na získávání dat a budu se tak muset spolehnout jen na data z webových stránek, tiskových zpráv a strategických plánů, což může vést k redukci některých závěrů. Současně jsem si vědoma toho, že neznalost místních jazyků může být také limitující, ale ve většině případů jsou zprávy dostupné v angličtině. Vzhledem k charakteru zkoumaného prostředí je časté, že některá data jsou zastaralá, průběžně neobnovovaná nebo nezveřejněná, a proto nemůže v mnoha

případech dojít k jejich vzájemné komparaci. I přes uvedené limity si myslím, že studium tohoto prostředí a mikroregionálních projektů může být provedeno a bylo by chybné neprovést výzkum afrických mikroregionálních projektů, jejichž význam a úspěšnost jsou alespoň pro africký region nesporné.

1. Teoretické vymezení použitých pojmů a konceptů

1. 1 Regionální integrace a region

O regionálních integračních procesech se vážně mluví po skončení druhé světové války a od konce 80. let se regionální integrační procesy objevují v plné síle. Zvýšení zájmu o regionalismus a regionální integraci je spojováno zejména s proměnou mezinárodního systému po skončení studené války, obavami o stabilitu mezinárodní ekonomiky a nárůstem demokratizačních procesů. V rámci rostoucího zájmu o *regionální integraci* lze stanovit charakteristické rysy, proč tomu tak bylo. Za zmínku stojí především ukončení bipolární konfrontace, kladnější přístup k mezinárodní spolupráci a multilateralismu, ekonomická globalizace, strach z ekonomické marginalizace (Kratochvíl – Waisová, 2009: 35-36) a oslabení mýtu o kolektivní solidaritě mezi zeměmi třetího světa (Fawcett dle Kratochvíl – Waisová, 2009: 36). Je nutné podotknout, že od skončení druhé světové války se rozvíjí hlavně evropský integrační proces, jehož relativní úspěch inspiroval mnoho neevropských oblastí, které pak chtěly aplikovat tento proces na svém území (např. Afrika, Latinská Amerika). To se ale většinou nepovedlo, protože evropský integrační proces není ve větším měřítku přenositelný na jiné regiony. Proto při studiu regionální integrace musíme rozlišovat mezi teoriemi evropské integrace a obecnými teoriemi integrace. Ačkoliv teorie evropské integrace nejsou přenositelné na jiné regiony, jejich studium vneslo do studia regionální integrace větší zájem.

Velmi užitečnou základnu pro zkoumání regionální integrace přináší neofunkcionalistická tradice. Právě proto, že se zabývá třemi klíčovými oblastmi, a sice silou transnacionální společnosti, rolí zájmových a profesních skupin a institucemi jako takovými, které tyto předešlé aspekty zajišťují a dodávají jim dynamiku. Za dva nejznámější zástupce této tradice lze považovat Ernsta Haase a Josepha Nye (Choi – Caporaso, 2002: 485). Nicméně

studium regionální integrace je značně nejednotné a neuchopené – do 70. let vznikla řada prací, které konceptualizují regionální integrační procesy a snaží se o jejich uchopení, ale od poloviny 70. let se badatelé nemohou shodnout na dalším výzkumu integračních procesů, protože jednotlivé procesy vykazují velmi odlišné rysy v závislosti na regionu, kde se objevují. Mitrany jako průkopník funkcionalismu hledá nový světový řád založený na dlouhodobé trans-nacionální spolupráci s fungující administrativou a s co nejmenšími náklady (Popoviciu, 2010: 162). O první definici integrace se pokusil Ernst Haas a mluvil o integraci jako o procesu. Haas navázal na Mitranyho funkcionalismus a detailně se zabýval konceptem neofunkcionalismu, který se později stal téměř synonymem evropské integrace (zkoumání liberálních demokracií s kapitalistickými ekonomikami, pluralitními zájmovými skupinami, se slabými etnickými rozpory) ale jeho přínos do studia integračních procesů vnesl další dynamiku (Choi – Caporaso, 2002: 485-486). Neofunkcionalismus předpokládá vznik větší komunity, než je stát. K vytvoření politické (supranacionální) komunity⁶ má dojít postupnými kroky založenými na fungujících ekonomických segmentech (Özen, 1998: 2).

O konceptualizaci integrace se pokusili nezávisle na sobě Joseph Nye a Johan Galtung, přičemž Galtungova teorie integrace je obecnější a Nyeova konkrétnější (Kratochvíl – Waisová, 2009: 35-36 a 39). Galtung integraci dělí na geografickou, funkcionální a sociální, a to podle toho, který rys spolupráce aktéři sdílí. Nutno dodat, že Galtung hlavními aktéry integračních procesů míní státy a předpokládá, že spolu měli nějaký vztah před započítím integrace. V případě geografické integrace spolu aktéři sdílí společný prostor. Funkcionální a sociální integrace je založena na sociálních vztazích. Přičemž tyto sociální vztahy jsou buď konkrétní (probíhá určitá výměna) nebo

⁶ Haas, jakožto ideový otec neofunkcionalismu, popístuje politickou komunitu jako společenství lidí, které vykazuje větší loajalitu vlastní centrální politické instituci než jiné politické autoritě (např. státu). Haas se snaží hledat podněty, které inspirují komunitu přesunout loajalitu z národní úrovně na větší regionální celek (Özen, 1998: 2).

abstraktní (nemusí docházet k výměně, aktéři jsou si blízcí) (Galtung, 1968: 378). Nye hovoří o třech typech integrace: ekonomické, sociální a politické, tyto termíny používá čistě k popisu integračního chování. Kratochvíl a Waisová tvrdí, že teprve spojení obou konceptů umožní uchopit regionální integraci jako předmět výzkumu (Kratochvíl – Waisová, 2009: 42-43).

Výše uvedený exkurz do teorií ukazuje, že se zaměřují spíše na západní svět a taktéž se nevěnují významně jiné aktivitě než integraci států, což je pro tuto práci příliš limitující. Zároveň také jsou v dnešní době těžko použitelné, protože nyní jsou integrační procesy převážně charakterizovány prolínáním všech zmíněných typů integrací – tzn. politických, sociálních a ekonomických. Proto je pro tuto práci zvolen koncept nového regionalismu, který není vázán na konkrétní prostředí a umožňuje lépe uchopit proces této specifické integrace i na jiné jednotce než je stát, tedy regionu, a zároveň je schopen uvažovat o jiných aktérech, než je pouze stát.

Pro další pochopení popisovaných konceptů je nutné definovat termín, který je základem pro všechny uvedené koncepty, a sice *region* a jeho vztah vůči regionálním integračním procesům. O definici regionu se pokusilo mnoho politologů, politických geografů nebo odborníků na mezinárodní vztahy. V českém prostředí pracuje s definicí regionu Hnízdo, který regiony dělí na základě geografického klíče na panregiony, transnacionální regiony a transhraniční regiony (Hnízdo, 1995: 64). V klasickém pojetí je region geograficky vymezeným pojmem, ovšem stále častěji (v důsledku výzkumu regionalismu a integračních procesů) se toto geografické vymezení překračuje a spíše je region definován v duchu sociální, ekonomické, politické nebo organizační koheze (Řehák, 2009: 12). Velmi obecně definuje region Cihelková, a to jako seskupení dvou či více zemí, jež nabývají různého stupně spolupráce a integrace (Cihelková, 2005: 3. cit. dle Řehák, 2009: 12). Aby došlo k terminologické jednotnosti, pro potřeby této práce pochází hlavní definice regionu od Hettneho a Söderbauma, protože s jejich dalším výzkumem

v oblasti integračních procesů nadále tato práce pracuje. Region je území, které je definováno na základě podobnosti, homogenity a relativní jednoty, se kterou můžeme operovat jak na státní, tak na substátní úrovni. Region je *sociálním konstrukt*, který je vymezen zúčastněnými aktéry a intenzitou jejich interakcí. Jde jak o politickou, tak sociální interakci v určitém geografickém prostoru, která buď roste, nebo klesá. Proto Hettne se Söderbaumem přicházejí s pojmem *regionness*⁷, což je proces, při kterém se geografická oblast jako pasivní objekt transformuje do aktivního subjektu, který je schopen artikulovat (transnacionální) zájmy regionu. Proces regionalizace může být záměrný nebo nezáměrný a může se odehrávat na pozadí různých dimenzí nového regionalismu (ať už politických, ekonomických, kulturních či bezpečnostních aj.). Rozlišují pět hlavních stádií, podle toho, jak roste (nebo klesá) vnitřní koheze v regionu (Hettne – Söderbaum, 2000: 461-468):

1. regionální prostor: geograficky definovaný prostor, ve kterém žije fungující společnost, a můžeme zde definovat potenciální region;

2. regionální komplex: vzniká ve chvíli, kdy dochází k větší interakci mezi aktéry žijícími v regionálním prostoru a lze zde pozorovat určitou translokální aktivitu (v oblasti bezpečnosti o něm můžeme hovořit jako o regionálním bezpečnostním komplexu tak, jak ho definuje Kodaňská škola);

3. regionální společnost: dynamika v regionu roste a vzniká regionální společnost, která je schopna artikulovat své zájmy v regionu i „nad“ ním, dochází k interakci mezi státy i nestátními aktéry navzájem, což je důležitý moment pro vznik (mikro)regionalismu (zatím slabý stupeň institucionalizace, region poháněný mj. nestátními aktéry, obchodem a soukromým sektorem);

⁷ Český překlad tohoto slova je v současné době neukotvený, proto je v této práci ponechán termín bez překladu. Waisová používá regionotvornost, Kučerová geneze regionu a Cihelková regionitu. Termín *regionness* používá ve svém článku o Latinské Americe také Riggiozzi a dává důraz na proces vzniku nové sociální spolupráce a koheze skrze společnost a různá sociální hnutí a v rámci toho mluví o re-politizaci latínsko-amerického regionu (často totiž spojujeme organizace ALBA nebo UNASUR s politikami určitých států) (Riggiozzi, 2010).

4. regionální společenství (komunita): region je aktivním a svébytným subjektem s institucionalizovanou strukturou a legitimitou a lze najít opravdové rozdíly mezi aktéry *uvnitř* (mikro)regionu a aktéry *mimo* region;

5. regionální stát: spíše hypotetické uskupení přirovnatelné k říši s řadou nesrovnalostí zejména v bezpečnostní sféře.

Na těchto pěti stádiích lze vidět, že Hettne a Söderbaum přemýšlejí o regionu dynamicky a o regionalismu jako o aktivním procesu, který se vyznačuje určitou dynamikou ve společenské, politické nebo ekonomické sféře. Právě důraz na dynamiku je pro tuto práci důležitý, protože i malé posuny v mikroregionálním měřítku výrazně napomáhají dalšímu rozvoji (integraci) (mikro)regionů. Současně toto dělení ukazuje, že aktéry integračního procesu jsou nejen státy, ale i nestátní aktéři a soukromý sektor, tedy to, co obecné teorie integrace nenabízejí. Hettne a Söderbaum zakládají svůj výzkum na konceptu nového regionalismu, který právě výše uvedenými znaky disponuje, proto je nový regionalismus jakožto nosný koncept zkoumání afrického mikroregionalismu představen v další části práce.

1. 2 Nový regionalismus

Nástup regionalismu⁸ (s přízviskem „starý“) můžeme sledovat ve dvou vlnách. *První* vlna přišla po skončení druhé světové války a trvala zhruba do konce 80. let. Jejímí hlavními úkoly bylo najít odpovědi na otázky teoretického uchopení integrace v západní Evropě a vyřešení otázky absence „nadstátní“ autority v mezinárodním systému poháněném anarchií. Proto v této době starého (klasického) regionalismu byl hlavním referenčním objektem stát a dominovala debata mezi supranacionálním a mezivládním přístupem

⁸ V souvislosti s regionalismem je nutné uvést i pojem regionalizace, jakožto termíny, které jsou zaměnitelné a někdy je mezi nimi činěn významový rozdíl (např. u Hettneho a Söderbauma). Regionalismus je pak zpravidla chápán buď jako státem řízený projekt nebo projekt vedený shora (top-down) (Hettne, 2005: 545). Naproti tomu regionalizace je proces, který vychází ze zdola a není výsledkem cílené politiky státu (bottom-up) (Cihelková, 2007: 8). Za klíčové pro tuto práci autorka nepovažuje toto dělení, nýbrž dělení na starý a nový regionalismus, kdy nový regionalismus je vícedimenzionální a počítá s aktéry státními i nestátními. Autorka oba zmíněné termíny používá paralelně.

(Wunderlich, 2007: 7). Starý regionalismus je zaměřen na formální a mezistátní ekonomické vztahy. Taktéž počítá s „*pohybem dvou a více ekonomik (...) směrem k větší vzájemné integraci. Základem je pak státní politika zaměřená na snižování obchodních bariér (...)*“ (Oman cit. dle Cihelková, 2006: 75).

Druhá vlna regionalismu přišla v 80. letech a odráží obnovený zájem o regionalismus, který můžeme vidět v prohlubování evropské integrace a dalších mimoevropských projektů jako je MERCOSUR, ASEAN, APEC, NAFTA a SADC a také na rostoucím vlivu globalizace na světovou ekonomiku. Teorie nového regionalismu (new regionalism approach, NRA) přesunuje svůj hlavní zájem od státu, suverenity a bezpečnostního dilematu, které vnímá jako témata, jež už nemohou charakterizovat současnou situaci rostoucí globalizace, transnacionální spolupráce a přeshraničních toků (Wunderlich, 2007: 29 a 34). Nový regionalismus reflektuje změny v mezinárodním systému, jako jsou změna struktury po studené válce, relativní úpadek USA jako mocnosti a jejich otevřeného přístupu k regionalismu a restrukturalizaci světové ekonomiky (Hettne – Söderbaum, 1998: nestránkováno).

Pokud bychom měli shrnout klíčové rozdíly mezi „starým“ a „novým“ regionalismem, pak můžeme konstatovat následující: 1. „starý“ regionalismus fungoval v době bipolárního uspořádání; nový regionalismus se objevuje zejména po skončení studené války a s rozvojem multilateralismu; 2. integrační procesy „starého“ regionalismu vznikaly shora (top-down) – tedy rozhodnutím států; „nový“ regionalismus pracuje zezdola (bottom-up) a je pro něj typické zapojení nestátních aktérů; 3. „nový“ regionalismus je komplexnější ve svém počtu cílů a témat; 4. „nový“ regionalismus je volnější a otevřenější – neprosazuje protekcionistická opatření v zájmu ochrany členů (Hettne – Inotai, 1994: 1-3; Hettne, 1999: 7-8; Hettne – Söderbaum, 2008: 70-71; Grant – Söderbaum, 2003 cit. dle Piknerová, 2012: 88). Stoupenci a průkopníci nového regionalismu, kterými jsou skandinávští vědci Hettne a Söderbaum, zdůrazňují

nezbytnost rozšíření rámce zkoumání regionalismu a doporučují se zaměřit nejenom na politické a ekonomické faktory, ale také na vliv socio-kulturních aspektů v rámci daného regionu. Jsou si vědomi toho, že NRA je úzce spojen s globální strukturou a globalizací, a tak hledají globální teorii, která bere v potaz regionální odlišnosti (Hettne – Söderbaum, 2002: 35 cit. dle Wunderlich, 2007: 35).

Ve svém textu *The New Regionalism Approach* uvádějí několik základních charakteristik NRA ze spíše systematického hlediska. Nový regionalismus je podle nich komplexní, mnohostranný a vícerozměrný proces, při kterém se mění poměrně heterogenní region v region se zvýšenou homogenitou, zejména v oblasti socio-kulturních, bezpečnostních a ekonomických politik. Je důležité podotknout, že se jedná o proces víceúrovňový – změny tedy probíhají jak na úrovních států, tak zejména na meziregionální úrovni a uvnitř regionu (substátní etnické skupiny a transnacionální mikroregiony). Zatímco starý regionalismus byl více méně kvůli bipolárnímu uspořádání řízen shora (lze si to představit jako „hegemonický regionalismus“ nebo na příkladu Evropského společenství), nový regionalismus je spontánní proces, jehož dynamika je poháněná zdola a regionem samotným a k integraci tak dochází ve specifických oblastech, kterými je region charakteristický. Další významnou charakteristikou NRA je to, že inspiroval k regionalismu další části světa. Nejlépe to lze doložit na evropském regionalismu, po jehož vzoru se začal regionalismus rozvíjet v dalších jádrových oblastech světa (např. oblasti NAFTA, asijsko-pacifickém regionu, Latinské Americe aj.), dále významně nastartoval spolupráci sever-sever a sever-jih. Spolupráce jih-jih se také později rozvíjí v důsledku těchto změn. V ostrém kontrastu se starým regionalismem je v případě NRA míra otevřenosti vůči jejím aktérům. Starý regionalismus je výrazně orientován dovnitř a na své členy. NRA je mnohem otevřenější a nediskriminující a reflektuje hlubší interdependenci současné mezinárodní politické ekonomie.

Dalším rysem, který zvyšuje užitečnost a aplikovatelnost NRA, je role regionální identity – k úspěšné regionalizaci musí v regionu existovat určitá homogenita a kompatibilita kultur, identity a základních hodnot (Hettne – Söderbaum, 1998: nestránkováno).

Pro starý regionalismus byl charakteristický státocentrismus, ale NRA nabízí prostor pro nestátní aktéry (lokální vlády, soukromé firmy, finanční instituce, občanská společnost aj.). Jeho významnou složkou jsou ekonomičtí aktéři (firmy a trhy), kteří působí jako hybná síla celého procesu. NRA tak dobře charakterizuje nárůst integrační aktivity v různých regionech. Higgott shrnuje a vysvětluje výše uvedené rysy následovně (Higgott, 2006: 26 cit. dle Wunderlich, 2007: 35):

- nárůst exportně rozvojových strategií urychlil ekonomickou regionalizaci, což souvisí s postupným osvojením neoliberálních politik státy (i regiony), a to je také jeden z důvodů, proč se o NRA mluví často ve spojení s globálním jihem;
- potřeba reagovat na globalizaci nebo se zapojovat do globální ekonomiky je hnací faktor jak pro slabé, tak i silné vlády;
- frustrace z teorií, které se zabývaly příliš mezivládním přístupem a byly zejména z amerického prostředí, zapříčinila to, že se zkoumání v rámci NRA posunulo od statického přístupu k regionalismu do fáze, kdy státy jsou jen jedny z mnoha aktérů procesu.

Z výše uvedených charakteristik je důležitá právě širší a množství soukromých i veřejných aktérů zainteresovaných v procesu regionalismu. V návaznosti na to se objevuje možnost zkoumat detailněji transhraniční dynamiku a procesy v mikro- a makroregionech. Současná literatura NRA se méně zajímá o dichotomii státocentrismus versus supranacionalismus, ale větší pozornost věnuje důležitosti soukromých aktérů v procesu mikroregionalismu a zdůrazňuje vliv globalizace na integraci (Higgott, 2006: 29. cit. dle Wunderlich: 2007: 36).

Ethier se věnuje regionalismu ze spíše ekonomického hlediska a stanovuje několik znaků nového regionalismu, které korelují i s koncepty rozvojových koridorů (DC) a prostorových rozvojových iniciativ (SDI) (Ethier, 1998: 1150-1152):

- NRA většinou zahrnuje několik malých zemí, které jsou propojeny se silnější zemí;
- malé země uzavírají nebo nedávno začaly uzavírat důležité unilaterální smlouvy;
- mezi státy neproběhly velké změny ve volném obchodu. Stupeň liberalizace trhu je nízký;
- liberalizace je dosažena primárně v malých zemích;
- regionální úmluvy často zahrnují „hlubokou“ integraci: partneři zřídka omezují nebo eliminují obchodní bariéry, ale harmonizují rozdílná prostředí svých ekonomik;
- regionální úmluvy jsou regionální geograficky – účastníci spolu sousedí.

V témže Ethier textu také přichází s tím, že v procesu regionalizace malé země spatřují vidinu snadnějšího získání dalších obchodních partnerů a přímých zahraničních investic (FDI). To jim poté dává možnost dalšího rozvoje a snadnějšího vstupu do multilaterálního obchodního prostředí. Dodává ale, že i malá výhoda jednoho státu může hrát velkou roli v získávání přímých zahraničních investic, což pak vede k soutěži mezi malými státy. Regionalismus hraje klíčovou roli v uchování a přežití liberálního obchodního řádu. Zároveň varuje, že sice regionální úmluvy generují zisk nebo reformy, ale na druhou stranu přinášejí hrozbu rozpadu mezinárodní ekonomie do nepřátelských bloků (Ethier, 1998: 1156-1161).

Ke kritice NRA z pohledu normativní a kvalitativní perspektivy se přidává Olivier, který tvrdí, že cíle NRA nejsou měřitelné a pozorovatelné. Tvrdí, že se teoretici NRA zaměřují příliš na pozitivní výsledky NRA, ale už

neurčují, kam má NRA směřovat a jaké má cíle (Olivier, 2010: 22). Vnitřní roztržitost, slabé vysvětlovací schopnosti a „umělé“ rozdělení starého a nového regionalismu mu ostatně vytýkají i jiní teoretici – např. Harrison (2006) nebo Lovering (1999). Další problém je, že se potýkáme s převážně ekonomickými analýzami regionalismu, které se primárně soustředí na obchodní vztahy a produkci v rámci regionu, ale neberou v potaz relevanci institucionálních a politických sil (Olivier, 2010: 20).

Na závěr lze říci, že i přes uvedenou kritiku je NRA vhodným konceptem ke zkoumání afrického mikroregionalismu, protože svými charakteristickými znaky dokáže překonat teorie regionální integrace, které toto nenabízí. Mezi nejdůležitější výhody NRA lze uvést:

- NRA nabízí možnost zkoumat proces regionalismu oběma směry, tzn. jak shora, tak zdola (tj. kombinace top-down and bottom-up konceptu);
- NRA se při definici regionu neopírá jen o hranice státu, ale uvažuje i o transhraničních regionech, subregionech nebo mikroregionech;
- NRA se zaměřuje na státní i nestátní aktéry a bere v potaz soukromý sektor, občanskou společnost a transhraniční vztahy mezi aktéry;
- přínosem je multidisciplinarita a variabilita NRA, protože bere v potaz ekonomické, politické, socio-kulturní nebo environmentální aspekty procesu;
- NRA v sobě propojuje tři hlavní teorie, které společně nabízejí nový pohled na téma a dynamiku mikroregionalismu a nabízejí možnost výzkumu z perspektivy jedné teorie, jde o teorie mezinárodních vztahů, rozvojové teorie a regionální integrační teorie (Hettne – Söderbaum, 1998: nestránkováno); (v jiném dělení se jedná o globální teorii, sociální konstruktivismus a komparativní studia (Hettne – Söderbaum, 2000: 459).

Nyní byl představen koncept NRA jakožto vhodný nástroj ke zkoumání (mikro)regionalismu. V následující části dojde k vymezení pojmu mikroregion a mikroregionalismus, jež nyní nemusí značit jen celek v rámci národního státu.

1. 3 Mikroregion a mikroregionalismus

Klasická definice pod pojmem mikroregion chápe menší celky na nižší než státní úrovni, tedy takové celky, které najdeme v rámci národních států. V současném přístupu k regionům se ale častěji definují jako forma přeshraniční spolupráce mezi sousedícími oblastmi dvou či více států s podobnými socio-ekonomickými a politickými charakteristikami a problémy. Tuto definici využívá i tato práce. Lze uvést několik příkladů současných mikroregionů, a sice euroregiony, trojúhelníky růstu, rozvojové koridory, vývozní výrobní zóny aj. (Řehák, 2009: 12). Mikroregionalismus tedy nelze redukovat jen na zkoumané rozvojové koridory a rozvojové prostorové iniciativy, ale existují i další druhy. Breslin a Hook tak identifikují tři hlavní typy mikroregionálních projektů (Breslin – Hook, 2002: 9).

- Prvním typem jsou projekty, které využívají ekonomického potenciálu (mikroregionu). Jako příklad uvádějí Rozvojovou oblast řeky Tumen.

- Druhým typem jsou subregionální růstové oblasti vytvořené spojeným úsilím aktérů k lepšímu rozvoji přírodních zdrojů, infrastruktury a průmyslu *na* nebo *v blízkosti* mezinárodních hranic (tyto aktivity jsou často založeny na sdíleném kapitálu a vůli řešit přítomné teritoriální spory). Příkladem je Malajsko-thajská rozvojová oblast.

- Třetím typem jsou oblasti, ve kterých se substátní aktéři domnívají, že nejlepším způsobem správy a využití oblasti je společná iniciativa – tento typ se tak hodně blíží Mitranyho funkcionální integraci. Příkladem je Iniciativa povodí řeky Zambezi.

Stejně různorodě nahlízejí na mikroregionalismus i teoretikové Söderbaum a Taylor ve své knize *Afro-Regions: The Dynamics of Cross-border Micro-regionalism in Africa* a přidávají, že mikroregiony existují mezi „národní“ a „lokální“ úrovni a jsou rozeznatelné od makroregionů, které jsou většími teritoriálními jednotkami a subsystémy mezi „národní“ a „globální“ úrovni (Söderbaum – Taylor, 2008: 13). Tyto mikroregiony se mohou

vyskytovat ve více formách: substátní nebo přeshraniční; formální nebo neformální; ekonomické, politické, administrativní, kulturní aj. Unikátní formou jsou také prostorové rozvojové iniciativy a rozvojové koridory, které se výrazně rozvíjejí v jižní a východní Africe (Söderbaum – Taylor, 2008: 13). Další (novou) specifickou formou přeshraniční aktivity, která se může rozvinout do užší spolupráce, jsou transhraniční (mírové) parky. Jde o způsob managementu přírodních zdrojů napříč politickými hranicemi států, ve kterém jde o partnerství mezi vládami a soukromým sektorem. Na počátku je spolupráce vystavěna na ochraně životního prostředí (zvířat, biodiverzity apod.) jakožto nepolitickém tématu, což je pak impulsem k další spolupráci a utužení vztahů,⁹ nebo úplně naopak k neoimperialismu a dominanci elit (Amerom van – Büscher, 2005: 19). V Africe (zejména pak v jižní) vznikají tyto parky na přelomu tisíciletí, nicméně idea jako taková pochází z počátku 20. století ze severní Ameriky (Amerom van – Büscher, 2005: 7).

Mikroregionalismus je podle slov Söderbauma a Taylora proces, který není jen o mikroregionech, ale také reflektuje širší procesy v makroúrovni, které mohou být zřetelněji vidět na mikroúrovni. Jinými slovy si myslí, že hodnota studia mikroregionalismu je v tom, že upozorňuje na takové postřehy, které mohou sloužit k lepšímu porozumění makroregionální úrovně a globalizace. Také upozorňují na to, že současný výzkum regionalismu se příliš soustředí na makroregiony, mezistátní formace a státocentrismus – tyto koncepty ale pak ignorují to, co se opravdu v regionech děje (Söderbaum – Taylor, 2008: 15-16). Breslin a Hook dodávají, že mikroregionalismus přispívá k růstu regionální propojenosti a překračuje národní hranice států. V mnoha případech je pak mikroregionalismus podporován nestátními aktéry a substátními politickými autoritami. Jelikož mikroregionalismus zkoumají i z hlediska světového pořádku (global order), docházejí k tomu, že pro

⁹ PeaceParks (2014): *Southern African Peace Parks*. Dostupné na: <http://www.peaceparks.org/story.php?pid=100&mid=19>, 11. 1. 2014.

rozvíjející se státy může být pozitivem komparativní výhoda pramenící ze sousední oblasti, se kterou spolupracují, a mohou se tak snáze zapojit do globálních trhů (Breslin – Hook, 2002: 11), a naopak pro silné státy může být mikroregionalismus příležitost, jak napravit své dominantní postoje z minulosti, které vedly k nastolení ekonomické nerovnosti v regionu (např. JAR a Japonsko) (Breslin – Hook, 2002: 15).

Tím se dostáváme k tomu, jak jsou mikroregionální projekty řízeny. Výše bylo již uvedeno, že NRA nabízí zkoumání (mikro)regionalismu jak ze „zdola“, tak ze „shora.“ U mikroregionalismu můžeme dále rozlišovat, zda je formální nebo neformální, tedy to, jakými aktéry a motivacemi je poháněn. Formální integrace je poháněna státy a vládními autoritami a je výsledkem vědomého politického rozhodnutí a vyjednávání. Neformální integrace je oproti tomu poháněna sociální, ekonomickou a politickou dynamikou a odkazuje k vytvoření transnacionálního prostoru skrze interakci soukromého sektoru (integrace zezdola) (Wunderlich, 2007: 35). Söderbaum a Taylor uvádějí jako příklad formálního regionalismu v Africe tvorbu regionálních organizací a uskupení, ke kterým je ale část odborníků skeptická, protože za léta praxe nedokázaly přispět k větší integraci Afriky (jedná se např. o AU, ECOWAS, COMESA nebo SADC). Oproti tomu větší dynamiku vykazuje v Africe neformální regionalismus v podobě nezákonných obchodních sítí, šedé ekonomiky, vznikající regionální obchodní koridory, přeshraniční obchod a migrace aj. Je nutné podotknout, že neformální regionalismus (např. vznikající transportní, rozvojové a obchodní projekty) mohou vést později k institucionalizované formální spolupráci.

1. 4 Rozvojové koridory (DC) a prostorové rozvojové iniciativy (SDI)

1. 4. 1 Rozvojový koridor

Vzhledem k charakteru práce je nutné definovat pojmy rozvojový koridor a prostorová rozvojová iniciativa, pomocí kterých práce sleduje rozvoj afrického mikroregionalismu ve východní Africe. Rozvojový koridor lze označit z pohledu teorie integračních procesů spíše za funkcionální než za geografický typ integrace. Tedy za takovou integraci, jejíž hlavním cílem je zlepšení fungování samotného regionu v různých oblastech lidského počínání a která vzniká za určitým ziskem a s očekávanou efektivností. První známé typy funkcionální integrace najdeme v Africe v druhé polovině 20. století, kdy vznikly přenosové sítě, správy říčních toků nebo spolupráce v oblasti vodních děl (Waisová, 2009: 332-333). Po úspěchu těchto projektů se později rozmohly právě DC a SDI. V těchto snahách nejde o vznik nějaké institucionalizované organizace nebo svazku, ale o regionální rozvoj a ekonomický rozvoj regionu – například v případě DC ke zlepšení železniční dopravy a telekomunikace nebo tvorbě pracovních míst. V literatuře věnující se tomuto tématu je rozvojový koridor definován jako „*vícedimenzionální strategie, která posiluje a podporuje zvolené rozvojové sítě*“ (Cambell – Maritz – Hauptfleisch, 2009: 5) nebo jako „*transportní či obchodní trasa, která spojuje místa s vysokým ekonomickým kapitálem*“ (Piknerová, 2012: 91).

Při definici DC bychom neměli pominout dva základní aspekty, které z DC dělají unikátní koncept. *Zaprvé*, při vytváření DC se dbá o to, aby byly vytvářené projekty (např. zlepšení infrastruktury, zvýšení kapacity přístavu, zjednodušení celních procedur apod.) prioritou (finanční, technickou nebo politickou) pro veřejnost v dané oblasti. V dané oblasti se musí také skrývat nerealizovaný (!) ekonomický potenciál, který povede dále k dlouhodobě udržitelnému ekonomickému rozvoji oblasti. Proto DC jednoduše nelze aplikovat všude, protože právě úspěšnost, jakou zaznamenaly

DC, tkví v existenci nere realizovaného ekonomického potenciálu oblasti a v podpoře (nejen) veřejnosti a soukromníků. *Zadruhé*, rozvojové koridory nejsou nové projekty. Ve většině případů se dbá o to, aby byla modernizována nebo rozvinuta infrastrukturní síť existující (nebo již zaniklé) oblasti s ekonomickým potenciálem (Beer de, 2001: 3). Tento potenciál nebyl využit kvůli různým politickým nebo historickým důvodům. Citlivým a detailním plánováním může vláda (ne nutně národní, pozn. aut.) pomoci „otevřít“ tyto oblasti investorům a nastartovat rozvoj, a to povede k tvorbě nových pracovních míst a generaci tolik potřebného zisku v tomto regionu (Jourdan, 1998: 718).

1. 4. 2 Prostorová rozvojová iniciativa (SDI)

Jako prostor kolem rozvojového koridoru lze označit oblast rozvojové prostorové iniciativy, toto území reprezentuje určitý ekonomický nebo sociální potenciál, o který by mohli mít zájem zahraniční investoři nebo jiní nestátní aktéři, popřípadě by rozvoj tohoto území přilákal i další domácí investory. Jedná se o malé území, které nekopíruje hranice státu nebo se rozkládá na území více států (ne však na jejich celé rozloze).

Teorie prostorové rozvojové iniciativy byla rozvinuta v Jihoafrické republice v druhé polovině 90. let jako nástroj rozvoje nerozvinutých jihoafrických oblastí s ekonomickým potenciálem. Nejdříve byly tyto snahy poháněny provinčními vládami, ale později tuto roli převzalo jihoafrické ministerstvo obchodu a průmyslu.¹⁰ Tyto aktivity se ujaly a jsou aplikovány i jinými (regionálními) vládami než jihoafrickou. V současnosti můžeme najít množství podobných aktivit mimo území samotné JAR, převážně pak v oblasti jižní a východní Afriky.

Prostorová rozvojová iniciativa je spíše metoda než ucelená politika, která může být aplikována v jakékoliv lokalitě, která splňuje podmínky

¹⁰ MCLI (2012): *Spatial Development Initiative*. Dostupné na: <http://www.mcli.co.za/mcli-web/mdc/sdi.htm>, 16. 10. 2013.

popsané u charakteristiky rozvojového koridoru. Jedná se o krátkou a rychlou intervenci, která má vytvořit moderní prostředí přátelské investicím. Jde o prostředí, jež nebude zatíženo obchodními bariérami, celními politikami, restrikcemi pracovního práva nebo plněním určité míry produkce, a to z toho důvodu, aby nedocházelo ke klasickým dopadům při poskytování přímých zahraničních investic (např. k „ostrůvkům vyspělosti“, dlouhodobé závislosti na donorovi, útlumu ekonomiky z důvodu nepřipravenosti země na přímé zahraniční investice apod.) Regiony, ve kterých jsou SDI iniciovány, jsou již od počátků zbaveny překážek, jako je například nedostatečná infrastruktura (dálnice, přístavy, železnice). Současně platí, že aktivita SDI je přesně zacílena na ty aspekty ekonomiky, průmyslu nebo turismu, ve kterých je region schopný konkurence – nejedná se tedy o budování úplně nových projektů (Jourdan, 1998: 718-719).¹¹

1. 4. 3 Společné rysy DC a SDI generující úspěch obou konceptů

Kromě výše zmíněných rysů, které úspěšné SDI a DC musí splňovat, u nich najdeme i další společné rysy, které tyto koncepty mají. Thomas tvrdí, že kromě využití reálného ekonomického potenciálu je důležitý i rozvoj sociální oblasti konceptů, a to v podobě zapojené veřejnosti, nebo ve tvorbě dalších pracovních míst (viz příloha č. 2). Zprvu by měl být co nejrychleji zapojen soukromý sektor ve formě partnerství soukromého a veřejného sektoru (public-private partnerships, PPP) nebo výhradně ve formě soukromých investic. Zadruhé by se měl zapojit veřejný sektor společnosti tam, kde to má největší dopad, což znamená využívat jak veřejné finance, tak lidské zdroje efektivně a „neplýtvat“ jimi v neefektivních projektech. Zatřetí by měly být rozděleny zisky z ekonomického růstu mezi celou zainteresovanou společnost (Thomas, 2009: nestránkováno). Přerozdělení zisků dovnitř společnosti je hlavním aspektem úspěchu, nejde tedy jen o „slepé“ rozdělování úspěchu mezi

¹¹ MCLI (2012): *Spatial Development Initiative*. Dostupné na: <http://www.mcli.co.za/mcli-web/mdc/sdi.htm>, 16. 10. 2013.

nejbohatší a nejlivnější investory. Dalším požadavkem úspěšných DC a SDI je zmenšení regulativních bariér (např. změna daňového systému, podpora růstových zón apod.) pro nastartování vlastního podnikání, což je však v rozvojových zemích obrovský problém.¹² Důraz na redistribuci zisků na lokální úrovni a projekty založené na principech PPP jsou hlavním pozitivem těchto konceptů a činností na mikroregionální úrovni vůbec. PPP projekty mají nedocenitelný význam pro nastartování konceptů DC a SDI a dalšího zapojení veřejnosti. Dalším pozitivem je i zapojení malých a středních podniků (Small and Medium Enterprises, SME), protože mohou, kromě tvorby pracovních míst, přinést i inovaci a zdravou soutěživost do těchto oblastí, a tak stimulovat jejich další rozvoj.

Význam těchto dvou konceptů je tak pro další ekonomický, politický a socio-kulturní rozvoj afrického kontinentu nesporný. Hlavní úspěch těchto konceptů autorka vidí v jejich ochotě zapojit a nechat jednat substanciální aktéry, tedy malé podnikatele a soukromý i veřejný sektor. Oba koncepty tak překračují limitující tvrzení, že socio-ekonomický rozvoj oblasti musí zajišťovat vláda nebo mezinárodní korporace. Další úspěch autorka vidí v tom, že spolupráce probíhá na (mikro)regionální úrovni, což při časté slabosti nebo neochotě vlád se dohodnout na spolupráci je důležité, protože to nabízí možnost jednat bez nutnosti zásahu státu či vlád a spolupracovat/integrovat se v jen v těch oblastech, které jsou pro obě (či více) stran výhodné a efektivní.

¹² Například pokud se v Ugandě rozhodneme podnikat, musíme podstoupit 17 různých procedur na úřadech (Gajewski, 2006).

2. Africký mikroregionalismus: rysy a vzorce afrického mikroregionalismu

2. 1 Od panafricanismu k regionalismu

Pokusy o sjednocení Afriky a nastartování socio-ekonomického rozvoje prošly v posledních padesáti letech výraznými změnami. Právě tento rozpačitý vývoj a neúspěchy na kontinentální i regionální úrovni vedly k přehodnocení strategie integrace Afriky a příklonu k menším projektům na mikroregionální úrovni. Tyto projekty totiž výrazně lépe plní jeden z hlavních předeslaných cílů africké integrace, a to je socio-ekonomický rozvoj zemí/regionů. Cesta k mikroregionálním projektům byla pozvolná a do takové formy, o jaké o nich hovoříme dnes, se dostaly až v druhé polovině 90. let 20. století. Langenhove a Costea mluví o čtyřech epizodách africké integrace (Langenhove – Costea cit. dle Olivier, 2010: 27-32):

- první epizoda: spočívá v dominanci politické síly a odporu ke kolonialismu, doprovázenými hesly „africká jednota“, „panafricanismus“, „spojené africké státy“ apod., z praktického hlediska jde pak o vytvoření Organizace africké jednoty (OAJ);

- druhá epizoda: spočívá v odklonu od celokontinentální integrace k regionální integraci, v praxi jde o zakládání různých regionálních ekonomických společenství (ECOWAS, COMESA, SADCC apod.);

- třetí epizoda: spočívá v ustanovení Lagoského plánu a aktivitách spojených s Ekonomickou komisí OSN pro Afriku (UNECA);

- čtvrtá epizoda: je charakteristická podepsáním Smlouvy z Abudji a umožněním REC vyjít ze striktního státocentrismu a zapojením různých NGOs a občanské společnosti do procesu integrace, v praktické rovině to znamená vznik Nového partnerství pro africký rozvoj (New Economic Partnership for Africa's Development, NEPAD).

V období dekolonizace převládala myšlenka panafricanismu, jakožto nástroje na sjednocení celé Afriky.¹³ Ke zrealizování této myšlenky došlo roku 1963 založením OAJ. Jejím hlavním cílem bylo odstranit relikty kolonialismu, podpora jednoty a solidarity mezi africkými státy a hlavně zachování teritoriální integrity jejích členů (OAU, 1963: 3). Zachování a neměnitelnost hranic se však staly předmětem mnoha sporů¹⁴, protože „umělé“ hranice nerefletovaly historii států a etnické (kulturní) rozložení obyvatelstva – proto tyto problémy měla vyřešit idea celokontinentální jednoty. (Bonchuk, 2012: 234) Tuto ambiciózní myšlenku se však nepodařilo naplnit z mnoha různých důvodů (nejasnosti, nepřipravenosti států, přílišném důrazu na růst ekonomik států apod.), postupně byla nabourávána snahou integrovat jednotlivé oblasti Afriky na úrovni regionů.

Proto v 70. letech 20. století vznikají regionální organizace (SADC, ECOWAS, EAC a IGAD) (Khadiagala, 2008: 1-2) a různé instituce pro management hlavně vodních ploch (Unie států řeky Mano nebo Hospodářské společenství států oblasti Velkých jezer) (Waisová, 2009: 330), které kvůli geografické blízkosti svých členů a podobnosti sdílených společných hodnot lépe plní svoji funkci. Zaměřují se na funkcionální a ekonomickou integraci, kterou v celokontinentálním měřítku nebylo zatím možné zrealizovat (Khadiagala, 2008: 1-2). Za úspěšnější integrační projekty vznikající v tomto období se dají považovat regionální projekty úzce vymezeného charakteru. Jde například o přenosové sítě, budování transportních koridorů nebo správu a management vodních zdrojů (Organizace povodí Gambie, Úřad povodí řeky

¹³ Idea panafricanismu je spojena s nacionalismem a postupným vznikem a nezávislostí afrických států ve druhé polovině 20. století, v praxi zejména pak se dvěma velkými konferencemi v roce 1958. Výrazným vůdcem tohoto hnutí byl v této době Kwame Nkrumah. Nkrumah odmítal fragmentaci Afriky a podporoval návrhy, které vedly ke sjednocení jednotlivých států ve větší celky. Nejzřetelnějším projevem jeho snah (a snah Sékou Toureho a Jomo Kenyatty) byl vznik OAJ. Nicméně kořeny panafricanismu vedou až do druhé poloviny 19. století. V této době se myšlenky na sjednocení Afriky a zlepšení života Afričanů koncentrovaly kolem původních Afričanů hlavně v USA. Šlo o intelektuální proud myšlení romantizující představu afrického národa a jejími představiteli byli například Pier Du Bois a Marcus Garvey (Araia, 2006: nestránkováno; Bonchuk, 2012: 232-234).

¹⁴ Lze uvést například územní spor Maroka a Západní Sahary, kdy Maroko okupuje 80 % území Západní Sahary a tento spor není vyřešen dodnes. Také proto se Maroko nestalo členem AU.

Niger, Iniciativa povodí Nilu apod.) (Waisová, 2009: 332-333). Tyto projekty pak byly inspirací pro nově vznikající mikroregionální projekty v 90. letech. Relativní úspěch těchto projektů spočívá v tom, že se jedná především o funkcionální integraci, což je mnohem méně abstraktní termín než pojem africká jednota.

S postupně se měnící situací ve světě a zkušenostmi se vznikem menších regionálních integračních celků dochází k přehodnocení i v celokontinentální strategii africké integrace. Khadiagala tvrdí, že kdyby africké státy nespojovaly ekonomickou agendu s celokontinentální politickou integrací a nechaly by činnost na regionálních organizacích, bylo by to prospěšnější (Khadiagala, 2008: 2). Nicméně většina panafricky orientovaných odborníků byla přesvědčena, že shora řízený regionalismus a ekonomická integrace budou lepší strategií k dosažení udržitelného rozvoje afrického kontinentu. V návaznosti na to vzniká v roce *Lagoský plán činnosti (1980-2000)* a *Smlouva z Abudji (1991)*. Lagoský plán počítá s rozdělením Afriky do regionů a ustanovením integračních struktur s jejichž pomocí by došlo k ekonomickému sjednocení celé Afriky do roku 2000. Nicméně v průběhu této doby vzniká mnoho jiných menších integračních uskupení, která představu navrhovaných struktur drolí, proto je v 90. letech podepsána Smlouva z Abudji (Waisová, 2009: 339-340; Khadiagala, 2008: 2; Bonchuk, 2012: 235). Smlouva z Abudji platná od roku 1994 počítá se zřízením *Afrického ekonomického společenství* (African Economic Community, AEC), které by mělo fungovat jako panafrický společný trh, v jehož čele by mělo stát osm regionálních ekonomických společenství a postupně (maximálně do 40 let) by mělo dojít ke zmenšení počtu regionálních integračních uskupení¹⁵ a ke zpřehlednění situace (Waisová, 2009: 340). Tento popisovaný postup byl kompromisem mezi

¹⁵ V souvislosti s Afrikou se často mluví o tzv. špagetové míse nebo fenoménu overlapping membership. Jde o to, že jeden stát je členem více integračních uskupení, což mu znemožňuje zodpovědně plnit svou funkci v uskupení, dochází ke střetu zájmu v agendách uskupení, je zatížen administrativními a transakčními poplatky a vede to k celkové nepřehlednosti africké integrace. Političtí představitelé využívají integrační uskupení k udržování vlastního postavení (UNECA, 2006: 50-55).

kontinentální integrací a regionalismem a takto nastavený systém více méně převzala nově vznikající *Africká unie* (African Union, AU). AU sdílí podobné hodnoty jako OAJ, ale rozdíl spočíval v důrazu na lidská práva a udržování míru po zkušenosti s genocidami a masivním porušováním lidských práv (Khadiagala, 2008: 4). Snahou zaměřit se na budování míru a vyhnout se dalšímu vzniku rozpadlých států se liší AU od „staré“ OAJ. Ve stejnou dobu dochází ke vzniku NEPAD jakožto tělesa nápomocného k dosažení afrického rozvoje. Úspěch NEPAD tkví v tom, že reaguje na výzvy globalizace a reflektuje nejen ekonomickou, ale i sociální dimenzi rozvoje: „*je to udržitelná rozvojová iniciativa usilující o ekonomickou a sociální obnovu Afriky pomocí konstruktivního partnerství mezi Afrikou a rozvinutým světem.*“

¹⁶ A na rozdíl od AEC a Lagoského plánu počítá se zapojením vnějších aktérů, zejména mezinárodních finančních institucí a reflektuje neoliberalismus a koncept dobrého vládnutí prosazovaný právě Světovou bankou a Mezinárodním měnovým fondem (Waisová, 2009: 340). Je důležité poznamenat, že na vzniku NEPAD můžeme výrazněji pozorovat přechod od starého (státocentricky zaměřeného) regionalismu směrem k novému regionalismu, reflektujícímu nestátní aktéry, aktivnější občanskou společnost a větší šíři témat. Není to vznik NEPAD, který tento přechod zapříčinil, ale minimálně ho více zviditelnil. Větší pozornost aktivitám NEPAD je věnována v další kapitole.

2. 2 Možná alternativa: mikroregionalismus

Z předešlých kapitol plyne, že podpora integrace z vyšších úrovní – států nebo regionálních organizací měla určité neduhy, a proto integrace nepřinesla očekávané výsledky. Söderbaum a Taylor tvrdí, že je potřeba se zaměřit na nižší úroveň (regionální), která má ovšem národní, regionální ale i globální význam. Oba zdůrazňují potřebu zaměřit se na region jako takový, bez

¹⁶ DFA (2004): *NEPAD. Historical Overview*. Dostupné na: http://www.dfa.gov.za/au.nepad/historical_overview.htm, 11. 1. 2014.

normativního posuzování, jaký by region měl být a kam by měl vyvíjet. Po více než čtyřicet let trvajících pokusech o úspěšnou africkou integraci je nutné zvážit, jestli moderní (vestfálský) a „weberovský“ stát jsou koncepty, které by se mohly ujmout ve všech částech Afriky a aplikovat tak zkušenosti, které čerpáme hlavně z evropské integrace. Zkrátka je nutné zkoumat, jaké regiony *opravdu jsou* a co se v nich děje, jaké jsou uvnitř (jak jsou konstruované), místo toho, jaké by měly být a neustále se rétoricky zavazovat k regionalismu (Söderbaum – Taylor, 2008: 14-15). Söderbaum svým specifickým způsobem zkoumání regionalismu (mix sociálního konstruktivismu, teorií globalizace a komparativních studií), případovými studii konkrétních projektů (např. Rozvojový koridor Maputo, Söderbaum – Taylor, 2003) a důrazem na regionální specifika (globální, genderová a ekonomická) a jedince jakožto jednotky na nejnižší (ale důležité!) referenční úrovni přistupuje ke zkoumání regionalismu důkladněji a reflektuje takové rysy, které do té doby nebyly brány v potaz jak ve zkoumání afrického regionalismu, tak při formulaci afrických integračních aktivit.

Počátky zkoumání afrického mikroregionalismu můžeme hledat v jižní Africe jakožto regionu, který má vyvinuté instituce už z koloniálních dob. Existence a víra v instituce je v jižní Africe silnější než v ostatních částech Afriky, zejména v západní a střední Africe. Proto zde vznikají první SDI a DC, jež se v další fázi rozprostírají i do východní Afriky.

Zkoumání mikroregionů nám pomáhá odhalit, jak fungují sociální formace jakéhokoliv druhu a na jakých principech funguje ekonomika v Africe (Söderbaum – Taylor, 2008: 28), tedy faktory, které považujeme při zkoumání rozvoje Afriky za klíčové. Zkoumání mikroregionů je důležité z několika důvodů (Söderbaum – Taylor, 2008: 29-30):

1. mikroregiony reprezentují opravdovou a každodenní náplň života Afričanů a ukazují, jak jsou tyto problémy řešeny (např. chování migrantů, obchodníků v regionu);

2. mikroregiony lépe ukazují, kdo tvoří agendu (např. mezinárodní korporace, investoři, lokální elity), v současnosti jde hlavně o význam donorů;

3. mikroregiony mají specifickou šíři dosahu – od mikroregionální po makroregionální – z tohoto důvodu je důležité sledovat, jaké vznikají sítě mezi státy (např. imigrantů, šedá ekonomika) a jaký to má dopad na makroregionální (popř. globální) úroveň;

4. mikroregiony jsou od sebe velmi odlišné jednotky (např. jiné znaky vykazují mikroregiony v západní Africe a jiné ve Flandrech v Belgii) a v určitých případech mohou jít i proti sdílené myšlence (např. panafricanismu).

2. 3 Zrod mikroregionalismu v Jihoafrické republice

Mikroregionalismus ve formě DC a SDI sahá do 90. let do Jihoafrické republiky (JAR), která se v té době snažila změnit svou „image“ po letech apartheidu. Přijetí DC a SDI značí proměnu JAR od vnitřně orientované ekonomiky na moderní průmyslovou ekonomiku orientovanou na export se snahou získat pozici na globálních trzích (Thomas, 2009: nestránkováno). Ekonomický růst a tvorba pracovních míst byly jedny z klíčových úkolů, o které JAR po letech apartheidu začala usilovat. Jihoafrická vláda si uvědomila, že jsou zde mnohé překážky, vyplývající právě z neschopnosti vlád a jejich minimální vůle je řešit, které zpomalují například soukromý sektor, aby se podílel na nových investicích v zemi, a tím i její obnově. Proto v roce 1995 zavedla JAR *Program prostorových rozvojových iniciativ* (Spatial Development Initiative Programme, SDI)¹⁷, jako snahu zlepšit fungování vlády v určitých oblastech země a zejména v těch, kde se nachází potenciál pro růst (Jourdan, 1998: 717) – například nerealizovaný ekonomický potenciál nebo

¹⁷ Program SDI je součástí širší strategie Růst, zaměstnanost a redistribuce (Growth, Employment and Redistribution, GEAR), která má JAR pomoci zlepšit její postavení v celosvětové ekonomice. Strategie GEAR bere v potaz změny způsobené globalizací a změny v mezinárodní dělbě práce. Úžeji se pak zaměřuje na makroekonomický růst JAR a její reintegraci ve světové ekonomice, snahu přilákat zahraniční investice, posílit soukromý sektor a oslabit silnou roli státu (Rogerson, 2001: 326).

zdroje nerostných surovin (Mtegha – Leeuw – Naicker – Molepo, 2012: ix). Dle typu nerealizovaného potenciálu SDI lze vymezit nejméně tři typy projektů. Zaprvé to jsou regionální industriální SDI (např. SDI Rybí řeky), zadruhé agroturistické SDI (např. SDI Divokého pobřeží) a za třetí smíšené SDI (např. DC Maputo) (Rogerson, 2001: 328).¹⁸ Důležitým rysem iniciativy SDI bylo, že zahrнула jako podstatnou složku veřejný sektor, čímž vytvořila prostor pro hledání příležitostí podporujících investice samotného veřejného sektoru a rozvíjení partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem (PPP).¹⁹ Toto potvrzuje i fakt, že se přístup k regionalismu v Africe mění a dbá se více o zapojení občanské společnosti, soukromého sektoru a soukromých investorů (viz výše). SDI program je nejzřetelnější formou mikroregionalismu řízeného vládou a snaží se pomocí cílených a krátkodobých podnětů o zlepšení přístupu ke globálním trhům, rozvoj infrastruktury a udržitelnost tvorby pracovních míst ve specifických regionech JAR a jižní Afriky (Söderbaum, 2004: 160). SDI program byl podporován jak jihoafrickou vládou, tak i *ministerstvem obchodu a průmyslu* (DTI), které programu dodávalo institucionální zajištění skrze zvláštní projektové ředitelství. Společně identifikovaly 11 oblastí (viz příloha č. 3)²⁰, které skrývají nerealizovaný ekonomický potenciál pro další rozvoj (Jourdan, 1998: 717-719). Tyto oblasti byly prvními realizovanými projekty podle konceptu DC a SDI.

V souvislosti se snahou JAR změnit svou image a dojít ke skutečnému smíření všech segmentů obyvatelstva v post-apartheidním období se objevuje termín *ekonomického posílení černošského obyvatelstva* (black economic empowerment). Všeobecné růstové strategie přijímané jihoafrickým DTI se

¹⁸ V souvislosti s rozvojem DC a SDI se začaly rozvíjet i tzv. průmyslové rozvojové zóny (IDZ), které jsou v porovnání s SDI prostorově menší a úžeji tématicky vymezené (často koncentrace perspektivních průmyslových odvětví a exportu) a také ekonomicky stimulované (celní zóny).

¹⁹ MCLI (2014): *Spatial Development Initiative*. Dostupné na: <http://www.mcli.co.za/mcli-web/mdc/sdi.htm>, 23. 1. 2014.

²⁰ Jedná se o: Maputo DC, Phalaborwa SDI, Platinum SDI, Investiční iniciativa Západního pobřeží, SDI Rybí řeky, SDI Divokého pobřeží, SDI zátoky Richards, uzly Durban a Pietermaritzburg, SDI Lubombo a SEZ Gauteng (Jourdan, 1998: 717).

zaměřovaly na rozšíření participace, rovnosti a přístupu pro všechny obyvatele a zvláště na ty, kteří byli dříve marginalizovaní (tj. nejen černošské obyvatelstvo, ale také ženy či tzv. barevní) (Krüger, 2011: 209). Koncept *empowerment* byl v souladu i s mikroregionalismem podporovaným jihoafrickou vládou, protože výrazně počítal mj. se zlepšením postavení místních komunit a jejich zahrnutím do správy lokálních záležitostí, tedy i těmi základy, na nichž stojí mikroregionální DC a SDI. Hlavní podmínky konceptu *empowerment* jsou následující. Podpořit ekonomickou transformaci a umožnit participaci černošského obyvatelstva, zpřehlednit pozemková práva, zpřístupnit komunitám vlastnit a spravovat podniky a pozemky a podněcovat jejich ekonomickou aktivitu, podporovat lokální komunity jako takové a umožnit ženám spravovat a zakládat podniky a podílet se na ekonomické aktivitě (Krüger, 2011:209).

Další kapitola je zaměřena na jeden z nejvýznamnějších projektů DC a SDI, a to Rozvojový koridor Maputo. Rozvojový koridor Maputo je zde uveden pro přiblížení toho, s čím se koncepty DC a SDI potýkaly a jaké se objevovaly problémy v průběhu jejich realizace. Autorka si je vědoma, že použitý příklad patří k neúspěšnějším projektům DC a SDI a že některé další DC a SDI nebyly tak úspěšné. Nicméně zkušenosti a závěry z Rozvojového koridoru Maputo byly používány při tvorbě dalších DC a SDI ve východní Africe, a proto by bylo pro tuto práci limitující tento případ nezmínit.²¹

2. 3. 1 Rozvojový koridor Maputo

Rozvojový koridor Maputo (Maputo Development Corridor, MDC) nastartoval éru budování DC a SDI v Jihoafrické republice a po výrazném úspěchu tohoto regionu se mikroregionální projekty rozšířily nejen za hranice jižní Afriky. Počátky MDC se datují do roku 1995, kdy se ministři dopravy

²¹ Porovnat Rozvojový koridor Maputo lze například s SDI Divokého pobřeží nebo SDI Údolí řeky Zambezi, které vykazují odlišné rysy a průběh. SDI Divokého pobřeží byla předčasně ukončena, protože nesplňovala atribut zapojení veřejnosti a lokálního obyvatelstva (více CIET, 2007). SDI Údolí řeky Zambezi byla spíše investiční aktivitou, při které příliš nebyl brán v potaz lokální rozvoj.

JAR a Mosambiku dohodli na revitalizaci koridoru spojující JAR a Mosambik (Söderbaum, 2001: 3). MDC spojuje ekonomicky významnou jihoafrickou provincii Gauteng, provincii Mpumalanga a mosambické hlavní město a přístav Maputo (viz příloha č. 5). Právě v provincii Gauteng, která byla dlouho „uzamčena“ uprostřed JAR a historicky to byla oblast bohatá na zlato, se skrývá až 40 % veškerého HDP Jihoafrické republiky. Provincie Gauteng je také oblastí s největší koncentrací průmyslové produkce v zemi.²² Původně byl MDC budován jen jako transportní koridor ke spojení oblastí se zmíněným ekonomickým potenciálem, nicméně poté se po jeho obvodu začaly „nabalovat“ další oblasti, které byly dále rozvíjeny v rámci programů SDI. Jedná se o provincii Limpopo, jejímž centrem je Phalaborwa, kde je koncentrován petrochemický průmysl.²³ A dále jde o provincii Mpumalanga, kde se nachází více než 50 % zásob černého uhlí Jihoafrické republiky. Technicky se jedná o 590 km dlouhý dopravní koridor, který v sobě spojuje systém silnic, dálnic, železnic, celnic nebo odbavovacích terminálů. MDC byl představen v rámci jihoafrického programu SDI a jeho zahájení vítali i tehdejší prezidenti Nelson Mandela a Joachim Chissano, bez jejichž otevřené podpory by MDC nedosáhl takového úspěchu.²⁴

Původně šlo o projekt vycházející z partnerství provincií Jihoafrické republiky a Mosambiku. Poté si ho v rámci programu SDI vtělilo do svých struktur jihoafrické ministerstvo průmyslu a obchodu (více Söderbaum 2001). Později se přidaly průmyslové a rozvojové korporace a AfDB.²⁵ Až na pár závazků, které má právě AfDB, se chodem MDC zabývá organizační platforma *Logistická iniciativa rozvojového koridoru Maputo* (Maputo Corridor Logistic

²² MCLI (2014): *About the Maputo Development Corridor*. Dostupné na: <http://www.mcli.co.za/mcli-web/mdc/mdc.html>, 23. 1. 2014.

²³ MCLI (2014): *About the Maputo Development Corridor*. Dostupné na: <http://www.mcli.co.za/mcli-web/mdc/mdc.html>, 23. 1. 2014.

²⁴ ISIZA (2009): *African Corridor Projects*. Dostupné na: http://www.isiza.co.za/archive_issues/issue07/222900.htm, 23. 1. 2014.

²⁵ ISIZA (2009): *African Corridor Projects*. Dostupné na: http://www.isiza.co.za/archive_issues/issue07/222900.htm, 23. 1. 2014.

Initiative, MCLI) (Söderbaum – Taylor, 2008: 47). Je to partnerská nezisková organizace složená z investorů, poskytovatelů služeb a z malé části i reprezentantů veřejného sektoru Jihoafrické republiky, Mosambiku a Svazijska.²⁶

Mezi hlavní části MDC lze zařadit čtyři projekty, které vedly k integraci regionů, ekonomickému růstu a růstu pracovních míst. Jedná se o 380 km dlouhou *silnici N4* z Witbanku do Maputa, jejíž stavba a rehabilitace přinesla 2000 pracovních míst a je ukázkovým příkladem využití partnerství PPP.^{27, 28} Dalším projektem je samotná rekonstrukce a zvětšení kapacity *přístavu Maputo*, což přineslo snížení překážek (časových a finančních) při exportu a zlepšilo ekonomické postavení zemí. Dále proběhlo zlepšení *železniční dopravy* mezi Maputem a železnicemi ze Svazijska, Zimbabwe a JAR. Dalším význačným projektem bylo *zavedení jednorázové hraniční kontroly* (one-stop border facility) mezi oběma zeměmi, což výrazně snížilo čekací dobu na hranicích a usnadnilo pohyb zboží a lidí. A v neposlední řadě MDC přinesl své lokálně nespočet investičních aktivit (Bek – Taylor, 2001: 3; Taylor, 2002: 150-152).

2. 3. 1. 1 Zhodnocení Rozvojového koridoru Maputo

Rozvojový koridor Maputo je stále jedním z nejambicióznějších příkladů DC a SDI, které kdy vznikly na území jižní a snad i celé Afriky a stále je inspirací pro okolní státy. S jistotou lze říci, že splnil požadavek ekonomického růstu založeného na využití dosud nezrealizovaného potenciálu (v tomto případě zvětšení exportu a „odemknutí“ na přírodní zdroje bohatých provincií). S menší jistotou už lze říci, že splnil požadavky na sociální rozvoj oblasti, zapojil veřejnost a generoval nová pracovní místa. Söderbaum podotýká, že

²⁶ MDC neprochází územím Svazijska, nicméně Svazijsko spolupracuje s JAR, Mosambikem a MCLI, protože je pro něj jako vnitrozemní stát klíčové používání přístavu Maputo pro export (cukr, citrusy, lesní produkty) a import (obiloviny).

²⁷ ISIZA (2009): *African Corridor Projects*. Dostupné na: http://www.isiza.co.za/archive_issues/issue07/222900.htm, 23. 1. 2014.

²⁸ Silnice N4 byla financována Trans-African Concessions a výběr mýtného je zajišťován také na bázi PPP.

MDC je úspěšná investiční aktivita, spíše než rozvojový koridor se všemi svými důsledky (Söderbaum, 2001; Taylor, 2002). Je tu rozdíl na jedné straně mezi rehabilitací infrastruktury a ekonomickým růstem a na straně druhé se sociálním rozvojem, genezí pracovních míst a udržitelným rozvojovým programem. Dle Söderbauma jde spíše o investiční aktivitu, která nabízí velké možnosti pro soukromý sektor a *doufá se*, že v důsledku dojde i k vytvoření pracovních míst (Söderbaum, 2001: 13, kurzíva dle orig.).²⁹

V rámci hodnocení úspěšnosti bylo vyhotoveno mnoho analýz a výzkumů – obecněji je lze shrnout do následujících bodů:

- *Flexibilní, rychlý a relativně levný a nebyrokratický projekt* (Söderbaum, 2001: 17).

- *Ekonomický rozvoj*. Došlo ke stimulaci obchodu skrze kompetentní infrastrukturu a otevření jihoafrických trhů mosambickým producentům; ke zlepšení podmínek a růstu snížení nezaměstnanosti (zejména v blízkosti silnice N4, s rostoucí vzdáleností klesaly pracovní příležitosti); k nastartování veřejných investic a posílení mezinárodního turismu; k rozvoji soukromého podnikání a zejména zřízení úspěšné MCLI (Campbell – Maritz – Hauptfleisch, 2009: 12).

- *Povzbuzení veřejnosti*. Došlo k povzbuzení veřejnosti (viz koncept regionness), zapojení soukromého sektoru a implementaci projektů na bázi PPP (např. vybudování silnice N4 (vedoucí z Witbanku do Maputa) a výběr mýtného nebo rozvoj turismu se staly ukázkovými příklady partnerství PPP v rámci jižní Afriky),³⁰ což je důkazem, že koncept rozvojového koridoru se ujal i na té nejnižší úrovni.

- *Výzva*. Zvolení SDI strategie bylo pozitivním oživením rozvoje JAR a Mosambiku, šlo o nový přístup k rozvoji oblasti, který s sebou nesl specifické

²⁹ Je ale důležité poznamenat, že mezi hlavními cíli MDC při vzniku v roce 1996 bylo mj. rozvoj oblasti a zaměstnanosti skrze ekonomický růst (Taylor, 2002: 149).

³⁰ ISIZA (2009): *African Corridor Projects*. Dostupné na: http://www.isiza.co.za/archive_issues/issue07/222900.htm, 23. 1. 2014.

výzvy, které vlády hlavně Mosambiku a JAR přijaly a ukázaly tak, že SDI je možná cesta k úspěchu (Söderbaum, 2001: 12).

Projekt Rozvojového koridoru Maputo s sebou však také nesl určité negativní rysy, které by mohly být do budoucna eliminovány a na které je nutné se zaměřit.

- *Nízká míra komunikace mezi státní a regionální úrovní.* MDC se potýkal s vysokou mírou sociální a ekonomické nepropojenosti – zatímco ekonomické ukazatele hlásily úspěch, sociální rozvoj byl pomalejší z několika důvodů. MDC byl příliš plánován z vyšších úrovní (bohatá provincie Gauteng) a nižší lokální nebo provinční aktéři nebyli zahrnuti nebo konzultováni; obecně míra komunikace mezi centrální vládou a lokálními vládami, komunitami, soukromým sektorem, zájmovými organizacemi a obyvatelstvem byla velmi nízká (např. obyvatelé kolem silnice N4 si stěžovali, že zavedení mýtného jim ztíží dostupnost do škol, zaměstnání, nákupních center apod.) (Söderbaum, 2001: 16); jakožto rozvojovému projektu by měla být věnována větší pozornost od státu, který by se měl více podílet na koordinaci malých a středních podniků (Small and Medium-sized Enterprises, SME) a PPP sektoru (Söderbaum – Taylor, 2001 dle Taylor 2002: 161; Mtegha – Leeuw – Naicker - Molepo, 2012: 22).

- *Relativně malý počet pracovních míst.* Vzhledem k tomu, že bylo vytvořeno 180 projektů, tak předpokládaný počet nových pracovních míst v počtu 35 000 je poměrně malý (Bek – Taylor, 2001: 4).

- *Přílišná rychlost.* Rychlost a angažovanost může vést k nastartování soukromého sektoru, ale přílišný důraz na ně naopak vede ke zmatení situace a k problémům pro ty aktéry, kteří nejsou dostatečně připraveni (např. v provincii Mpumalanga nebyly o velkých plánovaných industriálních projektech dostatečně informováni nebo zpomalení rozvoje přístavu Maputo kvůli nedostatečně vybaveným mosambickým železnicím) (Taylor, 2002: 161).

2. 4. Získané poznatky a zhodnocení jihoafrického příkladu

Realizované DC a SDI ukázaly různorodost a rozlišnost, jakou koncepty DC a SDI s sebou nesou. Ani jeden z případů neměl stejný vývoj a každý z nich se potýkal s jinými překážkami, přesto DC a SDI jsou, i podle odborníků (Jourdan, 1998; Söderbaum – Taylor, 2008; Thomas, 2009; de Beer, 2001), velmi dobrým nástrojem, jak zlepšit situaci v regionu a napomoci větší spolupráci a rozvoji a v neposlední řadě i integraci. Od té doby bylo vydáno mnoho hodnotících studií a bylo provedeno mnoho závěrů s různými doporučeními pro budoucí projekty.³¹ Následující řádky přináší syntézu nejdůležitějších a nejčastějších poznatků hodnotících studií, se kterými by se mělo počítat při plánování budoucích DC a SDI.

Klíčová a inovativní je víceúrovňová spolupráce různorodých aktérů v celém průběhu projektu. Ochota národních a regionálních vlád participovat na mikroregionálních projektech je nutná, a to buď na bázi přímé podpory projektu (v případě JAR a Mosambiku) nebo v podobě nepřímé podpory (usnadnění možnosti podnikat a zakládat soukromé firmy, snížit administrativní a byrokratické překážky, zlepšit daňový systém apod.). Další nutností je informovaná a aktivní občanská společnost, protože bez její existence by nemohlo vznikat tolik PPP projektů (které mají pozitivní dopad na daný mikroregion na nejnižší úrovni) a malých a středních podniků (SME) (které mj. generují zisk, který je tolik důležitý pro mikroregion). Bez splnění této podmínky (aktivní občanské společnosti) by se jednalo jen o další investiční akci, která přinese krátkodobý profit pro investující instituce, ale téměř žádný pozitivní dopad na mikroregion.

Hlavní myšlenka, že kvalitní dopravní infrastruktura, rozvody energie a vody po celé délce koridoru povedou ke stimulaci SME, je platná, ale samotný přístup k infrastrukturu neposílí SME. Musí se zlepšit celkové klima

³¹ Lze uvést například: Bek – Taylor (2001), Luiz (2003), Rogerson (2001), CIET (2007), Taylor (2002), Söderbaum – Taylor (2008), Beer de (2001), Hauptfleisch – Marx (2011), Nuvunga (2008), Bowland – Otto (2012).

pro podnikání a musí být odstraněny základní institucionální překážky (např. vyrovnána majetková práva, dostupný přístup k financím, dostatek technických a řídicích kapacit).³² Proto je rehabilitace dopravních koridorů brána jako jedna z klíčových strategií v podpoře regionální integrace (Beer de, 2001: 24). Jihoafrický přístup k mikroregionalismu v podobě strategie SDI je dobrým příkladem podpory investic, posilování produktivního potenciálu regionu a podpory ekonomických aktivit. A to z důvodů, že spojuje investice soukromého sektoru s klíčovými infrastrukturními projekty a podporuje širší rozvoj (ekonomický i sociální) pomocí průmyslových a jiných klastrů.^{33, 34} V neposlední řadě jsou DC a SDI i dobrým marketingovým krokem, protože poskytují možnost pro SME a přinášejí informaci na nejnížší úrovni regionu (pokud fungují dobře), a tak pomáhají překonat často kritický nedostatek informací od vlády a řízení státu tj. „zeshora“ (Byiers, 2013: 29).

Socio-ekonomické dopady DC a SDI na určitý region jsou velmi významné. Přesto je jasné, že v průběhu realizace DC a SDI se vyskytují určité slabiny, zejména v podpoře zaměstnanosti, udržitelnosti pracovních míst, mzdách, postavení žen a jiných slabších skupin na trhu práce i všeobecně ve společnosti (empowerment) a rozvoji SME. Tyto zmíněné slabiny proto musí být nadále zdůrazňovány a musí na ně být v dalších projektech brán zřetel (Beer de, 2001: 24). Nutno podotknout, že Rozvojový koridor Maputo hrál zásadní roli v dalším rozšíření DC a SDI do jihoafrického regionu a že tohoto úspěchu dosáhl díky vícestranné podpoře. Ukázkové využití partnerství PPP a aktivizace SME při výstavbě silnice N4 dokázalo, že je efektivním nástrojem pro financování takovýchto projektů a může být nadále využíváno jako modelový příklad pro další DC a SDI projekty (Bowland – Otto, 2012: 4).

³² ISIZA (2009): *African Corridor Projects*. Dostupné na: http://www.isiza.co.za/archive_issues/issue07/222900.htm, 1. 2. 2014.

³³ Klastř (z angl. cluster) je regionálně umístěné sdružení navzájem propojených podnikatelských subjektů, specializovaných dodavatelů, poskytovatelů služeb, firem v příbuzných oborech a přidružených institucí a organizací, které si navzájem konkurují, ale také kooperují.

³⁴ ISIZA (2009): *African Corridor Projects*. Dostupné na: http://www.isiza.co.za/archive_issues/issue07/222900.htm, 1. 2. 2014.

V následujících řádcích jsou shrnuty poznatky načerpané ze studia realizovaného Rozvojového koridoru Maputo a vydaných hodnotících zpráv a jsou učiněna doporučení, která by měla být pro další projekty brána v potaz. Nutností existence nerealizovaného ekonomického potenciálu se autorka dále nezabývá, protože ji bere za hlavní základ pro vznik DC nebo SDI. V momentě, kdy v oblasti není žádný nerealizovaný ekonomický potenciál, není možné oblast „odemknout“ a rozvíjet další spolupráci. Současně také oblast není atraktivní pro SME a projekty na bázi PPP, pro něž by byla investice do této oblasti nevýhodná.³⁵ Jednotlivě je pozornost věnována blokům, jako jsou schopní aktéři, fungující služby a stát a komplexní strategie.

2. 4. 1 Schopní aktéři a důležitost SME a partnerství PPP

Pro úspěšnost projektu je výhodné mít nějakou zastřešující instituci, která se o chod projektu bude starat. Na národní úrovni to mohou být různá ministerstva, i když ta by měla spíše identifikovat místa s potenciálem pro DC nebo SDI. Příhodné proto je, aby na regionální úrovni působila nějaká *řídící iniciativa* (jako je MCLI v případě MDC) (Bowland – Otto, 2012: 1).

Díky dobrému řízení by mělo dojít k nárůstu *četnosti zapojených SMEs*, protože přítomnost malých lokálních firem zvyšuje důvěru lokálních obyvatel v instituce, a tedy i naději na zlepšení jejich situace a dále pomůže k „nabalení“ dalších aktivit v podnikání. Nárůst SME a jejich vzájemné propojování a nabalování (clustering) ve větší podniky vede k zintenzivnění vertikálních vztahů v regionu. Fakt, že v daném regionu mohou vzniknout a fungovat větší firmy, značí, že se podmínky zlepšily a tyto firmy pak mohou dále vzdělávat a předávat zkušenosti menším firmám (Miller, 2011: 8).

Financování na *bázi PPP* je dalším z klíčových úspěchů DC a SDI. PPP by mělo být nadále podporováno, protože může působit v těch regionech, kde

³⁵ Nicméně mikroregionální projekty nejsou jen o ekonomických ziscích. PPP nebo SME mají význam, protože často iniciují i tzv. neekonomické zisky (např. boj s HIV, zlepšování zdravotnictví, podpora sociálních programů apod.), které nepřinášejí profit hned, ale až ve střednědobé či dokonce dlouhodobé perspektivě.

finanční klima není tolik příhodné k podnikání a mohou tak hrát strategickou roli ve shromažďování podpory a zvyšování účasti soukromého sektoru³⁶ (Bowland – Otto, 2012: 1). Zároveň je nutné dbát o to, aby veškerá nově vzniklá infrastruktura či jiný potenciál mohly být využívány co největším počtem aktérů, a to včetně lokálního obyvatelstva. *Volný přístup k infrastruktuře* by neměl být zakázán ani nijak jinak znesnadňován (např. poplatky) třetím stranám, protože také ty mohou hrát důležitou roli v rozvoji regionu (např. vytvářením pracovních míst).³⁷

V neposlední řadě je důležitá *spolupráce* všech zúčastněných aktérů, tzn. bank, investorů, techniků a vlád, protože jakékoliv politické či jiné vměšování do cizích záležitostí by vedlo ke snížení efektivity DC nebo SDI.³⁸ V počátku projektu je důležitá role vlády (národní či lokální), protože určuje oblast s určitým potenciálem, financuje počáteční studie proveditelnosti a podílí se na odstranění základních překážek (Mtegha – Leeuw – Naicker – Molepo, 2012: 50).

2. 4. 2 Politická stabilita a funkční instituce

Je důležité říci, že DC a SDI nejsou tak idealistickým a „romantickým“ konceptem v tom duchu, že vše bude fungovat se zapojením lokálního obyvatelstva PPP a SME. Naopak je nutné, aby v mikroregionech byla přítomna alespoň *základní politická stabilita* a pořádek (např. přístup k vodě, vyrovnání majetkových práv, přístup k financím, rozvoj technických a manažerských kapacit apod.). Proto například Ghana a Uganda se v současné době snaží o větší transparentnost svých zákonů a daní, což by jim mělo

³⁶ NRRCP (2014): *Lessons from past DC (SDI) implementation*. Dostupné na: http://www.nrrcp.gov.af/index.php?option=com_content&view=article&id=61&Itemid=32, 1. 2. 2014.

³⁷ NRRCP (2014): *Lessons from past DC (SDI) implementation*. Dostupné na: http://www.nrrcp.gov.af/index.php?option=com_content&view=article&id=61&Itemid=32, 1. 2. 2014.

³⁸ ISIZA (2009): *African Corridor Projects*. Dostupné na: http://www.isiza.co.za/archive_issues/issue07/222900.htm, 1. 2. 2014.

umožnit lepší správu země a její rozvoj.³⁹ A současně existuje naděje, že po reformách povzbuzené zájmy a požadavky při budování koridoru mohou vést k širšímu zlepšení obchodního prostředí (klimatu) (Byiers, 2013: 29).

2. 4. 3 Komplexní strategie a dobré řízení

Hlavním předpokladem pro úspěch DC a SDI je iniciovat takové projekty, které těží z dostupných zdrojů a příležitostí a dochází při nich k propojení s lokální ekonomikou.⁴⁰ Taková strategie by měla být dlouhodobá a měla by se zaměřovat na situaci před vznikem i po vzniku koridoru nebo SDI. Tuto strategii by měli plánovat lidé, kteří jsou obeznámeni s lokálním prostředím a jeho specifiky (Mtegha – Leeuw – Naicker – Molepo, 2012: 49). Mělo by jít o jednotnou, ucelenou a dlouhodobou strategii, v níž participuje jak soukromý, tak i veřejný sektor, stejně tak i donoři s cílem podporovat socio-ekonomický rozvoj oblasti (Beer de, 2001: 3). *Dlouhodobou strategii* integrace, rozvoje a dalších koridorů by v nejlepším případě měla mít vypracovanou také regionální ekonomická společenství (např. SADC) a dále ji rozšiřovat ve svém regionu (Bowland – Otto, 2012: 1-4). Právě z tohoto důvodu dlouhodobou strategii vypracovaly i AU a NEPAD.

Pokud jsou DC a SDI příliš široké co do počtu svých cílů, mělo by být vytvořeno řídicí těleso, jako MCLI v případě MDC. Zároveň si je však nutné uvědomit, že *úzce profilovaný projekt* (např. v zemědělství) může mít mnohem větší vliv na lokální obyvatelstvo než velký infrastrukturní projekt, který je jen investiční aktivitou a lokální rozvoj ve smyslu DC a SDI s sebou nenesou žádný (Mtegha – Leeuw – Naicker – Molepo, 2012: 49). Ono řídicí těleso by se mělo kromě řízení projektu starat o *propagaci, marketingové kampaně a podporu* mikroregionálního projektu přímo v regionu, protože bez zprostředkování informací pro lokální obyvatelstvo není projekt úplný, neboť z něj vylučuje

³⁹ ISIZA (2009): *African Corridor Projects*. Dostupné na: http://www.isiza.co.za/archive_issues/issue07/222900.htm, 1. 2. 2014.

⁴⁰ ISIZA (2009): *African Corridor Projects*. Dostupné na: http://www.isiza.co.za/archive_issues/issue07/222900.htm, 1. 2. 2014.

velmi významné aktéry.⁴¹ A v případě, že daná oblast takto neinformovaná se navíc potýká s chudobou a nezaměstnaností, lokální komunity mohou výrazně brzdit nebo blokovat rozvojové iniciativy, jestliže cítí, že z prováděných aktivit nemají žádný profit (Miller, 2011: 6).

Pro správnou funkčnost DC nebo SDI je nutná přítomnost projektového manažera a řady odborníků, kteří budou poskytovat školení a cvičení pro znevýhodněné podnikatele v regionu, ti se pak mohou stát oporou SME a klíčem k nastartování domácích soukromých investic (Bek – Taylor, 2001: 28). Na druhou stranu je také žádoucí informovat investory o aktuálních ekonomických, finančních a institucionálních vztazích, které v mikroregionu převládají. A to z toho důvodu, aby si investoři připravili takové aktivity a projekty, které v daném prostředí půjdou zrealizovat. To je oblast, které se musí věnovat do budoucna větší pozornost, pokud chceme, aby další DC a SDI byly úspěšné (Beer de, 2001: 25-26).

Zkrátka, DC a SDI jsou takové projekty, které hledají způsob, jak zlepšit situaci Afriky skrze využití přírodních zdrojů a dostupných komodit jako nástrojů, které mají stimulovat růst a zaplatit v Africe tak potřebnou infrastrukturu.⁴² Jejich činnost může být limitována politickou nestabilitou v regionu, nízkým odhodláním činit politická rozhodnutí, nedostatkem kapacit úředníků na lokální úrovni a slabým investičním klimatem a špatným regulačním prostředím (Thomas, 2009: nestránkováno). DC a SDI mají obrovský potenciál ke zlepšení regionu, ale nelze od nich čekat zásadní změny, které ihned změní dlouhodobé překážky bránící úspěšné integraci regionu. Pokud budeme posuzovat DC a SDI realisticky, tak nelze čekat, že zásadně změní zakořeněné problémy v kapacitách a infrastruktuře dané země a ještě

⁴¹ ISIZA (2009): *African Corridor Projects*. Dostupné na: http://www.isiza.co.za/archive_issues/issue07/222900.htm, 1. 2. 2014.

⁴² ISIZA (2009): *African Corridor Projects*. Dostupné na: http://www.isiza.co.za/archive_issues/issue07/222900.htm, 1. 2. 2014.

v případě, že nedisponují významným investičním kapitálem (Luiz, 2003: 436). Jejich potenciál tkví v postupné změně prostředí, která inspiruje další regiony. DC a SDI nemohou být jediným mechanismem, který podporuje SME a lokální obyvatelstvo, na tomto se musí podílet také regionální a národní vlády (buď organizačně, nebo finančně), přesto míra podpory, kterou DC a SDI těmto aktérům věnují, jim přináší onen často artikulovaný úspěch (Byiers, 2013: 29). Nicméně Söderbaum namítá, že opírat se o elity (vlády), které profitují z těchto sítí a po dlouhou dobu podkopávaly samotný rozvoj Afriky, a chtít od nich oporu, není zcela správné a musí se to v případě plánování projektů vzít v potaz (Söderbaum – Taylor, 2008: 31).

3. Jihoafrická zkušenost: inspirace pro AU a NEPAD

3.1 NEPAD: nový přístup k regionální integraci

Zkušenosti s celokontinentální integrací Afriky ukazují, že ke kýženému propojení a zintenzivnění spolupráce nedošlo v takové míře, jaké si předsevzala Smlouva z Abudji a další panafrické smlouvy. Smlouva z Abudji sice byla impulsem pro další ekonomické sjednocení, nicméně s postupně měnícím se vnímáním globální ekonomiky a rozvoje bylo jasné, že je třeba dát důraz i na neekonomické otázky a věnovat se tématům jako je socio-ekonomický rozvoj obyvatel nebo otázkám genderu nebo životního prostředí. V návaznosti na tyto podněty vzniklo v roce 2001 *Nové partnerství pro rozvoj Afriky* jako výsledek tří souběžných iniciativ.⁴³ Iniciativy pocházely z různých částí Afriky, reflektovaly tak regionální požadavky a sdílely podobnou vizi o tom, jak má vypadat africký rozvoj (UNECA, 2007: 5). Zakládajícími státy byly JAR, Nigérie, Alžírsko, Egypt a Senegal. Ratifikace tohoto partnerství proběhla v roce 2001 hlavními představiteli OAJ a rok později ratifikaci provedli už pod novým názvem AU.⁴⁴

NEPAD je ve svém základu ambiciózní iniciativa podporovaná africkými představiteli, která se zaměřuje na výzvy, kterým čelí africký kontinent, těmito výzvami jsou chudoba, rozvoj a globální marginalizace Afriky. Hlavním cílem NEPAD je poskytnout rámec, který *pomáhá africkým zemím, aby převzaly plnou zodpovědnost za svůj rozvoj, pomáhá jim navázat užší spolupráci mezi sebou a dbá na rozvoj jejich spolupráce s mezinárodními partnery.*

Vzhledem k výše uvedeným proměnám globálního prostředí a zkušenostem z africké integrace NEPAD zvolilo regionální integraci jako

⁴³ Zaparvé šlo o *Miléniový plán oživení*, dále o *Plán Omega* a posledně o *Novou africkou iniciativu* (UNECA, 2007: 5).

⁴⁴ NEPAD (2012a): *History. Historical Context: Origins and influences*. Dostupné na: <http://www.nepad.org/history>, 13. 2. 2014.

jednu z hlavních priorit pro naplňování svého cíle. Fakt, že africké ekonomiky jsou příliš malé, aby mohly plnit významnější roli v mezinárodním měřítku, vedl ke zjištění, že je nutné nejdříve vybudovat a *restrukturalizovat infrastrukturu* jakožto klíčový krok pro další *podporu regionální integrace* v Africe. Podpora regionální infrastruktury je důležitá pro udržitelný regionální ekonomický rozvoj a obchod. NEPAD ve svých dokumentech uvádí, že management a provoz infrastruktury skrze *rozvojové koridory*, centra a zóny má značný potenciál pro podporu a rozvoj regionální integrace (zvýraznění aut.) (NEPAD, 2002: i). *Zakládání DC a SDI je tedy partnerstvím NEPAD chápáno jako nástroj, jak dosáhnout socio-ekonomického rozvoje Afriky.*

Nutné podmínky pro naplnění cíle NEPAD a podporu udržitelného rozvoje jsou (UNECA, 2007: 4):

- zajištění míru a bezpečnosti;
- podpora demokracie a dobrého vládnutí (politického, ekonomického i sociálního);
- regionální kooperace a integrace a
- rozvoj a mobilizace lidských kapacit.

Hlavní reformy a investice pak musí směřovat do těchto sektorů:

- zemědělství;
- lidský rozvoj;
- infrastruktura;
- diverzifikace a propagace exportu;
- zrychlení a podpora vnitroafrického obchodu a
- ochrana životního prostředí.

Podle dokumentu *Strategická směrnice NEPAD pro léta 2010-2013*,⁴⁵ který se věnuje každému výše uvedenému sektoru, je rozvoj sektoru infrastruktury a regionální integrace zaručen díky zvýšené dostupnosti

⁴⁵ Strategická směrnice NEPAD pro léta 2010-2013 (NPCA Strategic Direction. 2010-2013) je klíčovým dokumentem NEPAD Planning and Coordinating Agency (NPCA), což je hlavní řídicí a technické těleso NEPAD a AU, které nahradilo v roce 2010 dřívější Sekretariát NEPAD (struktura NEPAD viz dále).

regionálních plánů z dílny států a REC, zdokonalenému mechanismu pro mobilizaci vnitřních a vnějších zdrojů pro implementaci národních a lokálních infrastrukturních programů, zvýšené harmonizaci národních a lokálních rámců na rozvoj infrastruktury, stále rostoucí kapacitě států a REC implementovat programy NEPAD na nejnižší úrovni a společném úsilí REC a NEPAD tyto infrastrukturní a regionální projekty monitorovat a hodnotit a přispívat tak ke zlepšení činnosti v této oblasti v budoucnosti (AU – NEPAD, 2010: 18).

Kromě spolupráce mezi státy, vnějšími aktéry a REC NEPAD zdůrazňuje vztah soukromého a veřejného sektoru ve formě partnerství PPP. *Podpora partnerství a spolupráce mezi státem soukromým sektorem (PPP) je klíčový nástroj pro ekonomický rozvoj a slibný způsob, jak přilákat soukromé investory a zaměřit se na potřeby lokálních a znevýhodněných obyvatel. Rozvoj a podpora partnerství PPP jsou identifikovány ve všech sektorech infrastruktury (doprava, energie, informace a komunikace) jako jeden z hlavních předpokladů k dosažení jejich lepší funkčnosti a zlepšení. Neodkladným krokem je vytvoření takového prostředí, které bude atraktivní pro domácí i zahraniční investory. A toto příznivé prostředí k rozvoji regionální integrace je odvozeno od atraktivnosti afrických ekonomik a lokalit a vůle lokálních obyvatel v těchto lokalitách zůstat, podnikat a generovat zisk a bohatství* (zvýraznění aut.) (NEPAD, 2001: 36). Ruku v ruce s tímto tvrzením jde i další tvrzení, a to, že takto aktivizované obyvatelstvo (ať už ve formě partnerství PPP nebo SME podniků) se musí udržovat, protože *tok a příliv kapitálu*, který v tomto prostředí výrazně vzkvétá, je dalším stavebním kamenem pro rozvoj lokální ekonomiky a potažmo i infrastruktury.

V souvislosti s výše uvedenými požadavky NEPAD vedoucími k rozvoji africké integrace skrze zlepšení infrastruktury je na tomto místě důležité uvést i konkrétní kroky, které k tomuto cíli NEPAD povedou. Tyto postupné kroky lze spatřit v zakládání různých podpůrných programů, těles a strategických plánů. Mezi nejdůležitější patří *Krátkodobý akční infrastrukturní plán NEPAD*

(STAP), *Program pro rozvoj africké infrastruktury* (PIDA), *Prostorový rozvojový program NEPAD* (SDP), *Přípravný nástroj pro infrastrukturní projekty* (IPPF) a *Rámcem pro sektory: voda, energie a těžba* apod.⁴⁶ Klíčové aktivity v rozvoji sektoru informace a komunikace jsou prováděny ve spolupráci s *e-Africa Commission* (AU – NEPAD, 2010b: 5-8).

3. 1. 1 NEPAD: organizační struktura a partneři

Ačkoliv NEPAD svou náplní a filozofií spoléhá na regionální dynamiku, aktivní občanskou společnost a rozvoj regionálního obchodu jakožto nástroje, které mají vést k odstranění africké chudoby a rozvoji kontinentu, i kvůli získaným zkušenostem z minulých DC a SDI je nutné, aby o zamýšlených projektech věděla vláda, popřípadě lokální REC a spolu tak vytvořily příznivé podmínky pro zahájení DC a SDI (viz výše nebo Bowland – Otto, 2012: 1-4). Tento postřeh byl reflektován i při vzniku NEPAD, proto na pomyslném vrcholu organizační struktury NEPAD je *Shromáždění AU*. Tomuto orgánu je odpovědný *Výbor představitelů vlád a států NEPAD* (HSGOC),⁴⁷ který má politickou roli a stará se o samotnou implementaci programů NEPAD. Spojkou mezi HGSOC a Agenturou NEPAD je *Řídící výbor NEPAD*, který je oporou HGSCOC. Technické zajištění programů a jejich distribuci na regionální úroveň zajišťuje *Agentura NEPAD pro koordinaci a plánování* (dále jen Agentura NEPAD) (viz příloha č. 5 a č. 6) (AU – NEPAD, 2010b: 31-32).

Kvůli dobré práci *Sekretariátu NEPAD*, který byl zřízen při založení NEPAD, byl v roce 2010 přetransformován na zmíněnou Agenturu NEPAD, která tak získala lepší postavení, disponuje vyššími pravomocemi a koncentruje se na přesně vymezené otázky rozvoje a integrace. Tento vývoj je ukázkou toho, jak regionální iniciativa byla institucionalizována a rozhodnutím samotné

⁴⁶ NEPAD má plánů a programů podstatně více, ale jen výše uvedené korespondují obsahově s rozvojem infrastruktury a regionální integrace.

⁴⁷ HGSOC se skládá z 20 členských států AU (zvolených Shromážděním AU) reprezentující 5 regionů AU, představitelů 8 REC (určenými AU) a 5 hlavních partnerských organizací: AfDB, APRM, Úřad speciálního poradce OSN pro Afriku, UNECA a UNDP (AU – NEPAD, 2010: 32).

AU včleněna do její struktury. Je to tak první případ, kdy regionální iniciativa byla jako rozvojová agentura zahrnuta do rodiny AU. Agentura NEPAD je institucionálním nástrojem pro zavádění rozvojové agendy AU skrze NEPAD.⁴⁸

Podobný úspěch (minimálně v oblasti propagace a přilákání pozornosti) slaví také samotné NEPAD, které je bráno předními rozvojovými partnery včetně SB, G8, EU, USAID, DfID a OSN jako nejlepší mechanismus na cestě k rozvoji Afriky skrze integraci (UNECA, 2007: 4). OSN se zavázala k podpoře NEPAD jakožto zmíněného rámce pro odstranění chudoby a rozvoj Afriky, a tak ho skrze fondy, programy a agentury významně podporuje. Například UNECA výrazně podpořila vznikající studie o sektorech energie a dopravy pro program PIDA (UNECA, 2012: 4). Spolupráce však nefunguje jen na *mezinárodní úrovni*, ale také na *regionální*, a to díky zapojení a podpoře REC. Mnoho strategických plánů REC je propojeno s plány vlád i samotného NEPAD. Program STAP od NEPAD byl inspirací pro tvorbu plánů a rámců postupu při integraci a rozvoji infrastruktury pro většinu REC (UNECA – AU – AfDB, 2012: 97). Velmi významným projektem v této sféře spolupráce je v roce 2008 uzavřená *Trojstranná dohoda COMESA-EAC-SADC*, která kromě snahy o volnou zónu obchodu pro 26 afrických zemí výrazně spolupracuje v zlepšení infrastruktury na území jižní, východní a střední Afriky (jako příklad lze uvést úspěšný Koridor Sever-jih) (UNECA – AU – AfDB, 2012: 97).

NEPAD svým pozměněným přístupem k rozvoji Afriky skrze regionální integraci otevřelo mnoho možností pro aktéry na nižší úrovni než státní. Tvrzení, že bez obchodu nemůže dojít k rozvoji a bez adekvátní infrastruktury nemůže být rozvíjen obchod, posouvá NEPAD dále za bývalé organizace a instituce, které se zaměřovaly jen a pouze na ekonomický rozvoj. Nasvědčují tomu i jeho programy a strategické dokumenty (AAP, STAP, PIDA, IPPF, SPD

⁴⁸ NEPAD (2012b): *NEPAD Agency. A technical body of the African Union.* Dostupné na: <http://www.nepad.org/npca>, 14. 2. 2014.

apod.), protože jsou přesnější a mířící na palčivé problémy přímo v regionech. Ačkoliv NEPAD funguje jen pár let, vzbudil obrovský zájem uvnitř mezinárodní komunity. Je to způsobeno hlavně inovovaným přístupem k partnerství (snaha spolupracovat s mezinárodní komunitou, snaha být partnerem a snaha o změnu z nerovného vztahu dárce – příjemce) a zároveň ochotou plnit slíbené programy a plány na regionální úrovni (Gambari, 2004: nestránkováno).

NEPAD za svých 13 let fungování sklidil mnoho úspěchů a výrazně přispěl k rozvoji africké integrace, avšak stále jsou zde překážky, které tento rozvoj zpomalují. Nejčastější kritika pramení z nedostatku trpělivosti a „neviditelnosti“ výsledků plnění cílů NEPAD. To je způsobeno nejasnou možností srovnat výsledky před a po vzniku NEPAD a také nemožností rychlého splnění zadaných projektů NEPAD. Toto je výsledkem vysokých nároků uvalených státy, mezinárodními aktéry a jejich zvýšeným důrazem na africké organizace samotné (nejen NEPAD), na které byla přesunuta velká zodpovědnost za rozvoj Afriky (AU – NEPAD, 2010b: iii). Proto je nutné mít stále na paměti tvrzení, že změny na regionální úrovni, rozvoj integrace na této nejnižší úrovni a podpora lidských zdrojů jsou ty cíle, které NEPAD přijal za vlastní. Další vlna kritika pramení z tvrzení, že NEPAD je jen jedním z dalších neoliberalních projektů, které africkým slabým ekonomikám jen uškodí (více Adésíná 2001).

3. 2 AU: širší a pozměněná agenda

Nově vzniklá Africká unie po své předchůdkyni Organizaci africké jednoty přejala většinu cílů, ale přidala k nim i nové výzvy a stala se největším africkým integračním projektem. OAJ již nemohla reagovat na nové potřeby Afriky, a tak po sérii jednání v roce 2000 v Lomé byl podepsán *Ustavující akt AU* a v roce 2002 se konalo první zasedání představitelů států. Hlavní vizí nově vzniklé AU je *„integrovaná, prosperující a mírová Afrika, řízená svými vlastními obyvateli a zároveň reprezentující dynamickou sílu v mezinárodním*

prostředí.“⁴⁹ Tohoto cíle chce dosáhnout v oblasti integrace a rozvoje za pomoci úzké spolupráce členů AU, uskupení REC a afrického obyvatelstva. Konkrétní kroky vedoucí k integraci a rozvoji Afriky, vypracované na základě externích a interních analýz a studií, jsou shrnuté do čtyř strategických pilířů. Tyto pilíře jsou následující (AUC, 2009: 6):

- mír a bezpečnost;
- integrace, rozvoj a spolupráce;
- sdílené hodnoty a
- instituce a rozvoj kapacit (lidských i finančních).

V části dokumentu *Strategický plán (2009-2012)* věnující se pilíři integrace, rozvoje a spolupráce je zdůrazněna potřeba *dostatečné infrastruktury* na území Afriky, potřeba *spolupráce veřejného a soukromého sektoru* a také obecný rozvoj lidských kapacit skrze citlivou sociální politiku. Hlavním nástrojem na zlepšení infrastruktury je *plán PIDA*. Kromě spolupráce veřejného sektoru se soukromým má být shody v postupu další integrace dosahováno skrze *REC a jejich politiky*, které mají bližší vztah k daným regionům a větší přehled (zvýraznění aut.) (AUC, 2009: 23-26). Přesnější cíle jsou definované vágně (např. harmonizovat politiky REC, zlepšit volný pohyb osob, zboží a kapitálu) a obecně.

Struktura AU kopíruje organizační strukturu EU, podle které byla vymodelována. AU ale čelí významným organizačním a finančním bariérám, které v době, kdy vznikala EU, měla Evropa dávno za sebou, proto tento model integrace na africkém kontinentě přináší určité problémy (Hanson, 2009: nestránkováno). Hlavním orgánem je *Shromáždění AU*, které se skládá z představitelů 53 států, jemuž je odpovědná *Výkonná rada*. Z hlediska agendy, ke které se AU hlásí, je nejdůležitějším tělesem *Africká komise (AUC)*. AUC spravuje každodenní agendu AU a implementuje politiky AU. Je složena z hlavního komisaře, jeho zástupce a osmi konkrétních komisařů, kteří mají na

⁴⁹ AU (2014a): *AU in Nutshell*. Dostupné na: <http://www.au.int/en/about/nutshell>, 20. 2. 2014

starost své portfolio činností (mj. komisař pro infrastrukturu a energii a komisař pro obchod a průmysl). Komise se zavazuje k principům spolupráce se státy, orgány AU a společenstvími REC a také k podpoře přístupu síťování aktérů, které má vést k zodpovědnému využívání dostupných zdrojů. Dále jsou součástí AU Panafrický parlament, finanční a soudní tělesa a specializované a technické komise (AU, 2000: 8-13).⁵⁰ Ačkoliv je stav africké ekonomiky, infrastruktury a integrace stále slabý, lze tvrdit, že v uplynulých letech se tento stav znatelně zlepšil. Objem vnitro-regionálního obchodu je stále v porovnání s ostatními částmi světa nižší. A je to právě rozvinutá infrastruktura, která povede k zvětšení objemu obchodu. Dalším z důležitých kroků AU a REC jsou zavedení společného trhu a volného pohybu osob, zboží a kapitálu, odstranění celních bariér a zlepšení infrastruktury (skrze plány PIDA). Skvělým případem postupného ubývání bariér a překážek a sjednocování subregionálních trhů je spolupráce uskupení SADC, COMESA a EAC (UNECA, 2011: 2-16).

Je také nutné vzít v potaz, že AU, co do počtu svých cílů a strategií, význačně přesahuje cíle NEPAD, jehož agenda je výrazně užší. Proto je nutné si uvědomit, že v oblasti rozvoje infrastruktury a podpory africké regionální integrace hraje jinou roli. Tato role spočívá v podpoře programů, strategií a zvyšování zájmu o integraci afrického kontinentu. Logicky nelze tedy srovnávat AU a NEPAD (NEPAD je podle rozhodnutí z roku 2010 součástí struktury AU, viz výše nebo AU, 2010: 1-3), ale je vhodné tento vztah brát jako vztah partnerství a spolupráce, která do té doby neměla obdobu. V následujících podkapitolách jsou představeny nejvýznamnější plány a strategie, které jsou dílem hlavně NEPAD a AU, ale také dalších orgánů. Většina projektů a programů (AAP, STAP, SPD, PIDA aj.) vznikla právě ve spolupráci Agentury NEPAD a AUC. Tyto programy pojí společný názor na řešení africké integrace a rozvoje skrze regionální integraci a koncepty DC a SDI.

⁵⁰ AU (2014): *AU in Nutshell*. Dostupné na: <http://www.au.int/en/about/nutshell>, 20. 2. 2014

3. 3 Reflexe jihoafrické zkušenosti s DC a SDI: přenesení do strategií NEPAD a AU

3. 3. 1 Krátkodobý akční plán (STAP)

Vznikem NEPAD daly africké politické špičky a AU najevo, jak se má osud afrického kontinentu vyvíjet v 21. století. Důraz je kladen na socio-ekonomický rozvoj a dosahování stanovených cílů na bázi individuální spolupráce a partnerství. Mezi hlavní cíle mj. NEPAD zařadilo také regionální kooperaci a integraci a hlavní reformy a investice NEPAD cílí mj. na podporu rozvoje infrastruktury a zrychlení a zefektivnění vnitroafrického obchodu. Překonání infrastrukturních problémů je identifikováno jako klíčový mezník pro další regionální integraci, a proto z tohoto důvodu NEPAD vyvinulo dva strategické rámce, jak tohoto dosáhnout. Jedním je *Středně až dlouhodobý strategický rámec* a druhým je právě *Krátkodobý infrastrukturní akční plán* (Salawou, 2008: 5).

Poprvé byl STAP představen NEPAD v roce 2002 a byl kombinací doporučení a programů, které by měly být podniknuty pro rozvoj infrastruktury na regionální úrovni. Od roku 2002 se velmi posunul a lépe vymezil své cíle, což bylo reflektováno v revizi v roce 2004 a poté i na summitu AU v roce 2009. V těchto letech byly vždy vydány revize programu STAP, které ukazují, jakých výsledků v daném období bylo dosaženo. Po prostudování těchto programů (z let 2002, 2004 a 2009) lze říci, že se programy značně liší a agenda STAP se tak postupně vymezuje a zužuje. Podle AfDB většina projektů, které byly započaty v roce 2002, jsou teď v pokročilém stavu vývoje a některé už byly úspěšně dokončeny. A mezi lety 2002 a 2008 výrazně vzrostlo financování projektů regionální integrace, ať už od AfDB nebo jiných donorů (AU – NEPAD, 2009: 2).

STAP rozděluje svou činnost do čtyř sektorů: *energie, voda a kanalizace, doprava a informační a komunikační technologie*. STAP má oproti PIDA (viz dále) o trochu jinou škálu svých akcí, které podnikal před

a pro správné uskutečnění projektu. PIDA se zaměřuje na analytický výzkum dané oblasti a snaží se téma konzultovat se zainteresovanými (lokálními) aktéry. STAP se zaměřoval i na vytvoření vhodných podmínek (investičních a technických) pro uskutečnění projektu a také podporu kapacit (tj. podpora a posílení institucí, aby mohly bez problémů plnit své úkoly a cíle). Zaměření na tyto „neviditelné“ faktory může být také vysvětlením kritiky STAP, která pramenila z tvrzení, že průběh projektů je velmi pomalý a nejsou včasné a viditelné výsledky. Mezi hlavní aktivity STAP tedy lze řadit (Salawou, 2008: 6):⁵¹

- *přípravná fáze*: zřízení regulatorního a institucionálního rámce ke vzniku vhodného prostředí pro efektivní činnost na projektu;

- *podpora lokálních kapacit*: jedná se o takové iniciativy, které pomáhají institucím dosahovat takového stavu, aby mohly plnit svůj cíl, který z různých důvodů (např. špatné investiční prostředí, nedostatek vzdělaných lidí aj.) plnit nemohou;

- *investice*: jedná se o investice do projektů již započatých a;

- *studie*: financování studií budoucích projektů.

Podle údajů z roku 2008 STAP inicioval 60 projektů pro přípravnou fázi a podporu lokálních kapacit, 18 studií a financoval „jen“ 36 již probíhajících a schválených projektů. Důležitou informací je, že těch 36 probíhajících projektů bylo z 50 % financováno soukromým sektorem (Salawou, 2008: 6).

Na tomto místě je ale také nutné zmínit roli samotného NEPAD, protože to ručí za úspěšnou realizaci projektů STAP. A to protože ze své pozice lépe mobilizuje politická rozhodování, harmonizuje regulatorní podmínky v různých regionech a usnadňuje šíření informací a síťování kvalitních nápadů mezi státy, REC a technickými agenturami.

⁵¹ SARPN (2003): *NEPAD Infrastructure Short Term Action Plan: review of implementation progress and the way forward*. Dostupné na: <http://www.sarpn.org/documents/d0000652/>, 24. 2. 2014.

3. 3. 1. 1 Strategie STAP a podpora regionální spolupráce

Strategie STAP vychází z uskutečňování takových projektů, které se shlukují okolo funkčního bodu, proto v případě silnic, železnic a přístavů volí takové projekty, které společně tvoří *koridor* a v případě letecké dopravy podporují takové projekty, kde vznikne *dopravní uzel*, který slouží nejenom jednomu státu, ale také odlehlým regionům, což vede k výraznému snížení nákladů. Strategie STAP směrem k efektivní regionální spolupráci a rozvoji infrastruktury je následující:

- *V rámci STAP se bude rozšiřovat povědomí o multi-tématických konceptech DC a SDI, které měly úspěch v jižní Africe a bude využívat jejich strategii.* Tyto koncepty kladou důraz na souběžné využívání rozličných rozvojových příležitostí pramenících z různých sektorů zároveň (NEPAD, 2002: 42).

- *STAP reflektuje fakt, že PPP projekty v posledních deseti letech jsou brány jako jeden z nejlepších nástrojů, jak zvyšovat rozvoj.* PPP projekty mají své místo hlavně v ekonomické (fyzické) infrastruktuře (tj. energie, doprava, telekomunikace a správa vodních zdrojů). Nicméně pro další rozšíření PPP do dalších částí Afriky je nutná existence příznivých investičních podmínek, což je častý problém. NEPAD se bude snažit přesvědčit vlády o přijetí takových reforem, které zlepší toto investiční klima a které zlepší právní podmínky (NEPAD, 2002: vi-vii). Proto NEPAD bude podporovat takové projekty, kde je zahrnuta spolupráce a financování na bázi PPP (NEPAD, 2002: 2).

- *Mobilizace REC a dalších realizačních agentur.* Každé REC jakožto stavební kámen AU a spojnice mezi AU a regiony bude koordinovat plnění klíčových aktivit a projektů (NEPAD, 2002: viii-ix).

- *STAP bude podporovat projekty, které byly z institucionálních nebo politických důvodů zpomaleny nebo zastaveny.* STAP bude podporovat takové projekty, které už jsou schváleny a jeho pomocí mohou být urychleny, anebo

takové, které z politických důvodů nebyly uskutečněny a kde se očekává, že intervence NEPAD by mohla být nápomocná.

- *Dále bude podporovat takové projekty, které podporují regionální přístup k rozvoji infrastruktury a současně regionální integraci.*

STAP se od svého počátku v roce 2002 dočkal tří revizí a recenzí v jedné podobě (šlo o dokumenty z roku 2003, 2004 a 2010). Určitým limitem může být fakt, že revize pocházely od institucí (AfDB a NEPAD), které se na přípravě plánu STAP podílí a je možné, že být nemůže zaručen patřičný nadhled a kritika.

V první fázi se kritika týkala hlavně vztahu NEPAD (STAP) a REC. Mnohým nebylo jasné, jaké má NEPAD postavení. Někteří věřili, že pokud je jednou projekt zařazen do plánu STAP, přebírá za něj plnou odpovědnost NEPAD, a také, že tímto „zviditelněním“ je zaručené plné financování projektu, což nebyla pravda. Z tohoto důvodu bylo nutné výrazně změnit provázanost REC a NEPAD, informovanost REC o infrastrukturních projektech a celkově zlepšit koordinaci těchto projektů. Některé REC ani neměly plné ponětí o tom, co to STAP je a jaké jsou jeho cíle. NEPAD a STAP počítaly s tím, že REC a příslušné státy budou mít v projektech vedoucí roli zejména v koordinaci a uskutečnění projektu, nicméně to se v mnoha případech nedělo (AfDB, 2003: 34-35). V počátcích uskutečňování projektů měly problémy také samotné REC, a to zejména v oblastech lidských, finančních a technických zdrojů. Nešlo o to, že tyto zdroje by úplně chyběly, ale nebyly dostatečné (AfDB, 2003: 39) (což pak zase znesnadňovalo zapojení aktérů na bázi PPP).

V další fázi některé problémy ve spolupráci a nejasnostech ohledně agend REC a NEPAD stále převládaly, ale ke zlepšení došlo. Hlavním definovaným problémem byla délka uskutečnění projektu, kdy státům trvalo i deset let projekt započít a realizovat (příkladem je Rozhodnutí z Yamoussoukro). Další problémy byly hlavně technického rázu, proto se

NEPAD snažil vyvinout lepší mechanismus kooperace REC a NEPAD za zachování stávající transparentnosti, nebo byl vyvíjen tlak na státy, aby investovaly více do svých regionálních poboček REC. Dalším z podnětů byl požadavek na zlepšení nepříznivého investičního klimatu a snaha přijmout proaktivnější přístup a nástroje, které by pomohly přivést inovativní investice. Je nutné podotknout, že ty REC, kterým bylo vytýkána slabost a nekoordinace, jsou ty samé REC, kterým po léta byla vytýkána neschopnost a další negativa vyplývající z překrývajících členství apod. (AfDB, 2004: 11-15).

Zatím poslední je revize z roku 2010, která díky svému časovému odstupu od předchozích dvou přináší mnohem konkrétnější návrhy na zlepšení a lépe definuje problémy. Ale zjištění, která tato revize přinesla, nejsou výrazně uspokojivá z důvodu velmi pomalého uskutečňování projektů (slabé kapacity, nedostatek financí apod.) Je ale nutné poznamenat, že v sektoru dopravy se podařilo dosáhnout nejlepších výsledků (bylo 47 dopravních projektů z celkových 183 projektů STAP), protože 74 % všech dopravních projektů se od roku 2004 výrazně rozvinulo a 8 jich bylo dokončeno (AfDB, 2010: 7). Zvláště znepokojující bylo zjištění, že REC nevěnovaly přílišnou snahu o získání informací o projektech STAP a neaktualizovaly svoje politiky dle tohoto plánu.

Přesto byl plán STAP úspěšnou iniciativou v oblasti regionální integrace, protože alespoň poskytoval počáteční impuls pro zahájení projektu. A dále je nutné poznamenat, že v průběhu let si vyvinuly REC své vlastní regionální infrastrukturní programy, které více reflektují jejich regionální situaci. V návaznosti na pomalé zahajování projektů NEPAD přijal určité změny, jak bude projekty kategorizovat. Projekty STAP tak budou mít tři kategorie, tedy projekty, které je třeba opustit; projekty, které mohou být dokončeny do dvou let; a projekty, které potřebují delší časové rozmezí a mohou být lépe a efektivněji vedeny skrze nové iniciativy jako je třeba PIDA (AfDB, 2010: 11).

STAP byl zahájen v roce 2002 a dlouho sloužil svému účelu, byl průkopníkem nového přístupu k regionální integraci v Africe a podporoval rozvoj africké regionální infrastruktury. Většina projektů STAP však měla být u konce v roce 2010, to se ale podařilo jen u malé části z nich. Vzhledem k tomu, že se STAP se počítalo jako s krátkodobou iniciativou, byly projekty pod ním rozděleny do dvou skupin, a to na projekty mající šanci na dokončení do dvou let a projekty, nad kterými převezme koordinaci PIDA. Pro větší šance na úspěšné dokončení těchto projektů doporučují převzetí koordinace programem PIDA i tvůrci STAP (AfDB, 2010: 13).

3. 3. 2 Program pro rozvoj africké infrastruktury (PIDA)

Nejkomplexnějším programem v oblasti rozvoje infrastruktury a regionální integrace, který vznikl spoluprací AU a NEPAD, je *Program pro rozvoj africké infrastruktury*. PIDA je nástrojem, který má podporovat socio-ekonomický rozvoj a snížit chudobu skrze zdokonalený přístup k regionální a kontinentální infrastruktuře a službám. A touto moderní a fungující infrastrukturní sítí má pomoci kontinentální integraci celé Afriky. Základem úspěchu je vytvoření strategického rámce regionální a kontinentální infrastruktury a formulování prioritních projektů. Cílem PIDA je provádět a zpracovávat analýzy a studie, které se tak ocitají pod jedním konkrétním programem, a tak PIDA přináší jednu konkrétní vizi pro africké aktéry (stakeholdery), která jim usnadní orientaci v nepřehledné struktuře všech plánů a programů. PIDA tak poskytuje agendu dosažitelných a dostupných prioritních projektů ztotožňujících se s africkými dlouhodobými integračními cíli (AUC: 2013: 130). A zároveň spojuje a využívá dlouhodobou práci vedenou na toto téma organizací AU, REC, regionálními organizacemi (včetně organizací pro správu řek a povodí a organizací pro správu energetických zdrojů) a zainteresovanými státy (NEPAD – AU – AfDB, 2011d: 5).

Po dvanáctém setkání představitelů AU v Kampale v roce 2010 vznikl infrastrukturní program PIDA, který je spravován na základě spolupráce AUC,

NEPAD a AfDB (AUC, 2013: 130). Na financování a podpoře tohoto programu se dále podílí (kromě AfDB) Islámská rozvojová banka, Nigerský technický a kooperační fond, Evropská unie, Oddělení pro mezinárodní rozvoj Velké Británie, investiční těleso NEPAD a Africká správa vody.⁵² Celý program PIDA je zakotven v nové architektuře pro infrastrukturní rozvoj Afriky (Institutional Architecture for Infrastructure Development in Africa, IAIDA). IAIDA definuje povinnosti kontinentálních a regionálních institucí a členských států.

Nedostatky v oblasti infrastruktury výrazně snižují africkou konkurenceschopnost v rámci světa i kontinentu. Zlepšení infrastruktury není krátkodobým procesem, proto PIDA připravil tři období, ve kterých má být dosaženo určitých výsledků. Jedná se o krátkodobé (do roku 2020), střednědobé (do roku 2030) a dlouhodobé (do roku 2040) prioritní projekty (NEPAD – AU – AfDB, 2011d: 5). Požadavky na projekty a financování v různých regionech se logicky liší, proto se PIDA spoléhá na pět klíčových faktorů v průběhu implementace svých programů a neřadí se tak k dalším mohutným africkým integračním iniciativám. Tyto faktory jsou následující, jedná se o věrnost hodnotám solidarity a subsidiarity AU, silné lokální vedení, „rychlé začátky a časná výhry“ a sdílená odpovědnost. V souvislosti s tím je nutné dodat, že PIDA klade důraz na to, aby v jeho sektorových strategických zprávách byly uvedeny přesné projekty, které jsou pro daný region/stát/REC aktuální. Proto se tak nesetkáme s obecnými výzvami, ale přesně stanovenými projekty (např. na území EAC se jedná o ropovod mezi Keňou a Ugandou, výstavba přehrad na Nilu).

Podporované regionální a kontinentální infrastrukturní investice jsou rozděleny do čtyř tématických skupin a jedná se o *energii, dopravu, informační a komunikační technologie a transhraniční vodní zdroje*. Každá tato tématická skupina má vypracovanou studii, která obsahuje popis požadovaných

⁵² PIDA (2014): *PIDA. About PIDA*. Dostupné na: http://www.pidafrica.org/about_us.html, 20. 2. 2014.

institucionálních úprav, právních rámců, finančních mechanismů pro implementaci a monitorování správnosti a funkčnosti těchto programů. Kromě ekonomického růstu PIDA počítá i s nárůstem počtu obyvatel a jejich nároky na energii, technologie, vzdělání apod. Pokud bude podle průzkumů pokračovat nynější africký ekonomický růst, tak se do roku 2040 zšestinásobí africký HDP (AUC, 2013: 130). To s sebou ponese kromě jiného i větší požadavky na infrastrukturu, tedy v současnosti velmi slabý článek afrického regionu. Poptávka po energii se zvýší z 590 TWh (terawatt hodin) na 3100 TWh do roku 2040. Objem dopravy vzroste šestkrát až osmkrát a pro vnitrozemské (uzavřené, landlock) země až čtrnáctkrát do roku 2040. Potřeba vody a její nedostatek bude tlačit povodí Nilu, Nigeru, Orangu a Volty až na pokraj ekologického kolapsu (AUC, 2013: 131). I to jsou faktory, proč se PIDA zaměřuje na udržitelné infrastrukturní plány.

3. 3. 2. 1 Strategie PIDA a podpora regionální spolupráce

Tyto převážně infrastrukturní výzvy jsou pod taktovkou PIDA řešeny právě na regionální úrovni a vykazují některé společné rysy, které byly zaznamenány v souvislosti s úspěchy mikroregionální integrace, DC a SDI v jižní Africe. Jde o následující výzvy (NEPAD – AU – AfDB, 2011d: 18-41):⁵³

- *Zavedení institucionální architektury (IAIDA) pro uskutečnění programu PIDA.* IAIDA definuje základní povinnosti pro kontinentální i regionální instituce (AUC, Agentura NEPAD, REC) a členské státy.⁵⁴

- *Úspěch uskutečnění PIDA se skýtá v dobrém financování, zejména na regionální úrovni.* Počítá se s podporou financování přípravných fondů pro

⁵³ AU (2014c): *Program for Infrastructure Development for Africa (PIDA)*. Dostupné na: <http://pages.au.int/infosoc/pages/program-infrastructure-development-africa-pida>, 20. 2. 2014.

⁵⁴ Tento rok (2014) byla nově zřízena i Komise pro infrastrukturní rozvoj k lepší koordinaci regionální integrace. Tato komise je klíčovým orgánem IAIDA, která je rámcem pro program PIDA (AU, 2014b: 2).

projekty na bázi PPP a dále je pro úspěch projektu důležité silné zapojení států a příslušných REC.⁵⁵

- *PIDA umožní prostředí vhodné pro participaci soukromých vlastníků.*

Protože financování má pocházet hlavně z domácích zdrojů (PPP).⁵⁶

- *PIDA dbá na uskutečnění projektu na regionální úrovni.* Projekty mají být uskutečňovány tou zemí a těmi aktéry (veřejnými či soukromými), na jejichž území se nacházejí. Země (regiony) jsou tak klíčovými a efektivními aktéry při plnění projektu (ať už jde o realizaci „měkkých“ cílů (harmonizace kontinentálních a regionálních agend), financování přípravných studií, investice, provoz a údržba aj.).

- *PIDA konzultuje své studie s potenciálními investory a aktéry.* Studie PIDA tak nejsou založeny jen na analytickém zhodnocení situace, ale také na intenzivní konzultaci s REC, jejich agenturami, organizacemi pro správu řek a povodí, klíčovými lokálními investory aj.

- *PIDA skrze Africkou regionální transportní a infrastrukturní síť (ARTIN) podporuje rozvoj a integraci regionu skrze koncept DC.* Účel sítě ARTIN⁵⁷ je propojení velkých afrických center spotřeby a center produkce (velká města, doly, zemědělské projekty aj.) a tímto předpokládá větší růst objemu obchodu, než je tomu doposud (AU – NEPAD – AfDB, 2011: 18). Tyto koridory jsou plánované jako multitématické (AU – NEPAD – AfDB, 2011: 62).

⁵⁵ Dokladem toho, že spolupráce mezi PIDA, REC, AUC, Agenturou NEPAD a investory je stále aktivní, je nově tento rok (2014) udělený grant od AfDB v hodnotě skoro 9 miliard dolarů. Grant je určen na rozvoj regionální integrace a socioekonomické transformace Afriky. (AfDB (2014): *AfDB and AUC Signs Grant to Enhance the Capacity of African Countries to Accelerate the Delivery of Regional Infrastructure Projects*. Dostupné na: <http://www.afdb.org/news-and-events/article/afdb-and-auc-sign-grant-to-enhance-the-capacity-of-african-countries-to-accelerate-the-delivery-of-regional-infrastructure-projects-12768/>, 26. 2. 2014).

⁵⁶ Příkladem je hydroelektrárna na řece Ruzizi mezi jezery Kivu a Tanganika (na hranicích Rwandy a DRK). Je to první regionální energetický projekt v Africe založený na principu PPP. Struktura tohoto PPP projektu zaujala jak mezinárodní investory, tak mezinárodní finanční instituce. Díky své komplexnosti byl realizován jen za 18 měsíců (AU – NEPAD – AfDB, 2011: 54).

⁵⁷ ARTIN buduje svoje koridory v různých standardech a pro různé účely. V budoucnu se počítá, že tato síť by se měla vyvinout do takové podoby jako je dnešní Trans-evropská síť (Trans-European Network) (AU – NEPAD – AfDB, 2011: 17).

3. 3. 3 Africký akční plán (AAP)

V souvislosti s nárůstem počtu programů a plánů na dosažení cílů stanovených AU a NEPAD v oblasti rozvoje infrastruktury a regionální integrace (popsaných výše) se zvyšovala i nepřehlednost v těchto programech, což bylo i častým cílem kritiky efektivity činnosti NEPAD. Podpora regionální a kontinentální integrace a stanovení prioritních projektů skrze *Africký akční plán AU/NEPAD* byly schváleny komisí představitelů vlád a států a Africkým partnerským fórem v roce 2010 (AU – NEPAD – AfDB, 2010: 6). Zajímavostí je, že AAP byl původně vyvinut v roce 2005 s cílem urychlit africké rozvojové iniciativy (včetně MDGs), v souvislosti s nárůstem počtu různých plánů a programů však byl vyvinut do takové podoby, kdy sumarizuje projekty, jejichž dokončení je klíčové pro další rozvoj Afriky, a takové akce, jejichž dokončení povede k překlenutí investičních a zdrojových (finančních či lidských) nedostatků (AU – NEPAD – AfDB, 2010: 12). Sestavování AAP bylo dlouhodobým procesem zahrnujícím konzultaci s africkými institucemi v oblasti rozvoje a budoucnosti Afriky, semináře a diskuze s lokálními představiteli. Konkrétně šlo o konzultaci hlavních afrických nadnárodních institucí (AfDB, AUC, Agentura NEPAD a UNECA), návštěvy konkrétních představitelů REC a konzultace s mezinárodními partnery a investory. Vybrané prioritní projekty musely splňovat kritérium propojení s cíli AU a NEPAD, se strategickými plány REC a se směřováním klíčových partnerů. Dalším kritériem byl efektivní dopad na rozvoj regionální integrace, ekonomického růstu a reflexe MDGs (AU – NEPAD – AfDB, 2010: 7). V rámci AAP je tak identifikováno devět oblastí, které se skládají z jednotlivých projektů. Tyto oblasti jsou následující (řazení zachováno, pozn. aut.) (AU – NEPAD – AfDB, 2010: 7-8):

- infrastruktura (energie, doprava, informační a komunikační technologie a správa vodních ploch);
- zemědělství a potravinová bezpečnost;

- lidský rozvoj (zdraví, vzdělání, sociální otázky);
- věda a technologie;
- obchod, průmysl, přístup na trh a rozvoj soukromého sektoru;
- životní prostředí, změna klimatu a turismus;
- vládnutí, mír a bezpečnost;
- rozvoj kapacit a;
- genderové otázky.

3. 3. 3. 1 Podpora regionální spolupráce a strategie AAP

Strategie, kterou NEPAD a AU použily na sestavení plánu AAP, byla popsána výše a konkrétní kroky a kritéria, která mají projekty splňovat, do velké míry kopírují již ty, které si zvolily program PIDA a plán STAP. *Přínos AAP je hlavně v identifikaci klíčových a prioritních projektů, kterým tak byla dodána důležitost.* Dokument AAP mj. také slibuje zlepšení komunikace dostupnosti informací jak pro investory, tak pro africké obyvatelstvo. Každý projekt by proto měl být pravidelně evaluován, být přítomen v dostupné databázi a mít fungující webové stránky (AU – NEPAD – AfDB, 2010: 53). Opěrným bodem pro rozvoj regionální integrace a infrastruktury a stanovení strategického rámce je právě program PIDA, na který AAP v oblasti infrastruktury navazuje hlavně (AU – NEPAD, 2010a: 2).

Zvláštní kapitola je v AAP věnována konceptu *rozvojového koridoru*. AU a NEPAD spolupracuje s regionálními organizacemi (hlavně REC) na podpoře integrace a primárně tak chce činit prostřednictvím konceptu rozvojových koridorů, přesněji pak pomocí *Prostorového rozvojového programu*. Koncept DC bude uplatňován hlavně osmi REC. Tomu předcházela informační fáze (tj. v letech 2008-2010), kdy pomocí workshopů a prezentací byl tento koncept představován REC. Poté následovala detailnější konzultace se zainteresovanými zeměmi a REC, které program SPD budou následovat (AU – NEPAD, 2010a: 31-32).

Vzhledem k tomu, že plán AAP je plánován na rozpětí pěti let, bylo nutné přesně vymežit a vybrat projekty, které mají šanci být dokončeny, podpořeny či alespoň zahájeny. Projekty se nachází v různých fázích, a to zahájení, proveditelnosti (potřebuje další analýzy), průběhu projektu a propagace a realizace (viz příloha č. 7). To, že se projekt nachází v nižší fázi vývoje, není na škodu, protože cílem u těchto projektů není jejich plná realizace, ale určitý posun či vývoj. Z hlediska významnosti projektu (např. důležitý investiční projekt, silná propojenost se sektorovými či regionálními plány REC aj.) je projektům udělována priorita (nejvyšší, vysoká, střední a nízká), což umožňuje jejich lepší sledování a hodnocení (AU – NEPAD – AfDB, 2010: 14-15).⁵⁸

V plánu AAP je pro kratší období 2010-2015 vymezeno 25 projektů s vysokou prioritou, nejvíce jich je ze sektoru dopravy (9), informačních a telekomunikačních technologií (6), energie (5), správy vodních ploch (3), genderu (1) a posílení znevýhodněných obyvatel (empowerment) (1) (AU – NEPAD – AfDB, 2010: 18) (viz příloha č. 8) AAP je souhrnem prioritních infrastrukturních projektů podporovaných NEPAD v daném období 2010-2015 a nejvíce jich je opět ze sektoru dopravy a technologií. Z více než 30 prioritních projektů plánu AAP je 12 projektů z regionu východní Afriky.

⁵⁸ V plánu AAP je proto uvedeno 25 prioritních projektů (tj. s velmi vysokou prioritou), které jsou v různé fázi vývoje. Jde o 8 projektů ve fázi proveditelnosti, 15 projektů ve fázi průběhu a propagace a 2 projekty ve fázi realizace (AU – NEPAD – AfDB, 2010: 17).

4. Mikroregionální integrace v regionu východní Afriky

4.1 Stručný vývoj integrace ve východní Africe

Mezi nejstarší regionální organizace patří Východoafrické společenství, které bylo založeno v roce 1967. Vzniklo na širších základech starší celní unie mezi Keňou, Tanzánií a Ugandou a bylo rozpuštěno v roce 1977 (Waisová, 2009: 341). Keňa, Uganda a Tanzanie mají za sebou dlouhou historii spolupráce, která se postupně vyvinula do užších integračních dohod.⁵⁹ V současnosti fungující Východoafrické společenství bylo ustanoveno v roce 2000, o pět let později vznikla celní unie a od roku 2010 sdílejí tyto země společný trh.⁶⁰ V rozvojové strategii EAC pro léta 2011 – 2016 je uvedeno, že se snaží o založení měnové unie a snaží se položit základy pro politickou federaci (EAC, 2011: 7). EAC je také jedním z mála afrických uskupení, které podporuje rozvoj soukromého sektoru, jenž významně přispívá k ekonomickému růstu členských zemí EAC (ECA, 2004: 218).

Proces integrace ve východní Africe lze datovat do 19. století, kdy se na tomto území bývalá britská koloniální správa snažila vybudovat železnici z Ugandy do Keni. V návaznosti na to vznikla v tomto regionu další regulatorní uskupení (poštovní unie, celní unie), a to posílilo v regionu kladný přístup ke vzájemné spolupráci (Kessides – Benjamin, 2012: 3). Takovéto aktivity (poštovní a telekomunikační unie, správa železnic a přístavů apod.) v 50. letech zaštitila Komise pro Východní Afriku. K formálnímu zastřešení měnové unie a společných služeb a zlepšení komunikace a distribuce statků mezi zeměmi došlo v roce 1967 v rámci EAC. EAC bylo v té době nejodvážnějším integračním uskupením v Africe (Kasaija, 2004: 25-27). Další integraci

⁵⁹ Celní unie (1917), Komise pro Východní Afriku (1946-1961), Východoafrická organizace společných služeb (1961-1967), Východoafrické společenství (1967-1977), Východoafrická spolupráce (1993-2000), Východoafrické společenství (2000-dodnes). EAC (2011): *History of the EAC*. Dostupné na: http://www.eac.int/index.php?option=com_content&view=article&id=44&Itemid=54, 1. 2. 2014.

⁶⁰ EAC (2011): *History of the EAC*. Dostupné na: http://www.eac.int/index.php?option=com_content&view=article&id=44&Itemid=54, 1. 2. 2014.

významně rétoricky podpořil Museveni,⁶¹ který odmítl pouze ekonomickou integraci ze strachu z politické fragmentace regionu a požadoval vznik „centra“ (Uganda, Keňa, Tanzánie, Rwanda a Burundi), které by řídilo střední a východní Afriku. Kromě společné správy infrastruktury (železnice, přístavy, telekomunikace) by tato unie řešila i otázky bezpečnosti a společného obchodu (Kasaija, 2004: 28-29). Nicméně i když v roce 2000 „nové“ EAC vzniklo, pravidla politické unie a otázky volného pohybu zboží, kapitálu a lidí stále vyřešeny nejsou.

Hlavními překážkami pro další integraci východní Afriky, která má bezesporu dobré základy, jsou zejména *nízká úroveň infrastruktury* a *nízký stupeň harmonizace legálního, regulatorního a institucionálního rámce* (zvýraznění aut.) (Kessides – Benjamin, 2012: 2).

Špatný stav železnic a silnic, chybějící spojení mezi důležitými městy, nedostatečný přístup k elektřině, nedostatek informací způsobený slabostí telekomunikačních sítí jsou překážky, které brání nebo zpomalují rozvoj regionu v dalších oblastech (podnikání, vzdělávání). Pro eliminaci těchto překážek je nutno vynaložit velké množství financí, nicméně regiony nemají takové zdroje, aby výdaje pokryly z vlastních zdrojů. Proto je nutné rozvíjet kreativní partnerství mezi soukromým a veřejným sektorem podpořené klíčovými institucemi jako je Světová banka nebo další multilaterální instituce (Kessides – Benjamin, 2012: 2). Boas zmiňuje, že malí obchodníci a SME jsou ti, kteří tvoří dynamiku EAC, už i v rámci EAC se zájem přesouvá na ty aktéry (lokální), kteří již po dlouhou dobu operují přes hranice Keni, Ugandy a Tanzánie⁶² a de facto podporují ekonomickou integraci lépe než velké projekty, firmy a investoři. Proto by se měly institucionální, obchodní

⁶¹ Yoweri Museveni je od roku 1986 prezidentem Ugandy. V roce 1998 představil dokument *Směrem k bližší spolupráci v Africe*, ve kterém požaduje posun střední a východní Afriky směrem k politické unii (Kasaija, 2004: 22).

⁶² Keňa má kolem 910 000 mikro a malých podniků, které přispívají 12-14 % k HDP. V Ugandě neformální sektor tvoří 20 % HDP. V Tanzánii je situace podobná (Boas, 2001: 36).

a operační překážky odstraňovat na té nejnižší (regionální) úrovni (Boas, 2001: 36).

Institucionální překážky na regionální i národní úrovni způsobují ještě větší bariéry pro regionální integraci. Nefungující instituce zpomalují možné investice do regionu a odrazují firmy podnikat v této oblasti (Kessides – Benjamin, 2012: 3).

Proto se také EAC v posledních letech přiklání k rozvoji regionální infrastruktury a konceptu ekonomických koridorů. EAC je také výrazně podporováno v této činnosti Světovou bankou a Africkou rozvojovou bankou. Kromě výrazně aktivního soukromého sektoru, činných SME a lokálních obyvatel lze další úspěch EAC v regionální integraci postavit na dostatku přírodních zdrojů (např. Viktoriino jezero má významný ekologický, ekonomický a sociální význam a dále se v regionu vyskytují významné zásoby plynu a uhlí) (Kessides – Benjamin, 2012: 13). V regionu východní Afriky není aktivní pouze EAC, svoje aktivity plní také COMESA, ale EAC je v případě regionálního rozvoje výrazně úspěšnější.

Výrazným aktem regionální spolupráce je uzavření Trojstranné dohody COMESA-EAC-SADC v roce 2008. Tato dohoda se zaměřuje na synchronizaci, harmonizaci a koordinaci integrace trhu, infrastrukturního a průmyslového rozvoje těchto tří regionů (African Development Bank – African Development Fund, 2011: 1). Tato dohoda je dávana za příklad podařené spolupráce na regionální úrovni (populace členských států dohody tvoří 57 % celkové africké populace a 58 % příspěvku do celého HDP) v celé Africe a významně přispívá k plnění strategických cílů stanovených AU (AUC, 2013: 164). Je ale nutné podotknout, že součástí je společenství SADC, které je oproti ostatním africkým celkům velmi vyspělé. Tato dohoda se zaměřuje spíše na zmenšení institucionálních bariér a harmonizaci politik, ale samotné REC také přijaly koncept DC a SDI a reflektují ho ve svých programech. Dle UNECA jsou hlavní transportní koridory ve východní Africe *Centrální koridor*

(z Tanzanie do DRK), *Severní koridor* (z Keni do DRK/Súdánu), *Koridor Sever-jih* (z Egypta do JAR) a *Koridor TAZARA* (z Tanzanie do Zambie) (porovnej s programy PIDA a AAP viz výše) (UNECA – AU – AfDB, 2012: 99).

Region EAC je v oblasti regionální integrace jedním z nejdynamičtějších afrických REC. Kromě výše zmíněných akcí (hlavně pak aktivit vyplývajících z činnosti SME) byl významný vývoj zaznamenán v oblasti volného pohybu osob, zboží a služeb, což jsou bezesporu charakteristiky, které prospívají regionální integraci (UNECA, 2011: 6).⁶³ Z těchto důvodů na tomto území také vzniká množství infrastrukturních projektů, které jsou podporovány řadou aktérů (REC, AU, NEPAD, SB, AfDB), ale jak bylo poznamenáno výše důležitá je i aktivita malých a středních podniků, jejichž činnost hraje v této oblasti významnou roli. Kombinace těchto charakteristik pak poměrně přesně koresponduje s předpokladem této práce, a to, že mikroregionální projekty vznikají za podmínky *existence potenciálu pro rozvoj oblasti, informovanosti lokálního obyvatelstva a ochoty participace regionálních vlád*. Všechny tyto podmínky region východní Afriky splňuje, i když velmi závisí na konkrétním případě a dané situaci. Přidáme-li k tomuto ještě pozitivní zkušenost s integrací a spoluprací v tomto regionu z historie, vychází z toho východní Afrika jako region, kde může být úspěch regionální integrace poměrně vysoký. Rozřešení by měla nabídnout následující část práce, ve které bude nejdříve představen vztah zkoumaných aktérů (tj. AU a NEPAD) k regionu východní Afriky a poté jednotlivé regionální projekty ve východní Africe, které jsou v souladu s prioritami AU či NEPAD, které koncept DC a SDI a rozvoj regionální infrastruktury berou jako klíčové řešení regionální integrace.

⁶³ Konkrétně jde o sjednocení cestovních pasů a možnost opakovaného vstupu do jednotlivých členských zemí, zavedení turistických víz pro region a zavedení společného trhu v roce 2010 (UNECA, 2011: 6).

4. 1. 1 Vztah programu PIDA a podpora projektů ve východní Africe

Prioritní projekty, které stanovil PIDA, reflektují úroveň regionální integrace v Africe. Nejvíce je jich v západní (16 projektů) a východní (11 projektů) Africe, což je také způsobeno tím, že tyto celky se skládají z největšího počtu zemí (viz příloha č. 9). Sektory dopravy a energie tvoří tři čtvrtiny všech infrastrukturních programů PIDA, protože jsou zásadním katalyzátorem pro regionální integraci. PIDA reflektuje také výši svých vynaložených prostředků a financí a zohledňuje regionální specifika, kdy se ve východní, centrální a jižní Africe jedná o větší infrastrukturní projekty (tzn. investuje větší částky), zatímco v západní Africe se jedná spíše o malé projekty (tzn. investuje méně financí). Do regionu východní Afriky PIDA investuje nejvíce svých prostředků (viz příloha č. 10) (AU – NEPAD – AfDB, 2011: 46-49). Mezi prioritní projekty ve východní Africe PIDA zahrnuje *Severní koridor, Koridor Sever-jih, Koridor Džibuti-Addis, Centrální koridor, Koridor Moatize, Rozvoj přístavu Lamu, Hydroelektrárnu Ruzizi, Ropovod Keňa-Uganda* aj. (AU – NEPAD – AfDB, 2011: 62-68).

Jak bylo výše uvedeno, projekt PIDA je dlouhodobý a jen na projekty první fáze (tj. do roku 2020) má být vynaloženo 68 miliard dolarů. Náklady na projekty ve východní Africe dosahují největších hodnot v porovnání s ostatními regiony Afriky, a to 23 miliard dolarů (AUC, 2013: 137).

4. 1. 2 Vztah AAP a podpora projektů ve východní Africe

Jak bylo zmíněno z více než 30 prioritních projektů plánu AAP je 12 projektů z regionu východní Afriky. *Těchto 12 prioritních projektů ukazuje, že regionální integrace skrze rozvoj infrastruktury je ve východní Africe oproti jiným regionům aktuálním tématem. Ze sektoru energie se konkrétně se jedná o projekt Zvětšení hydroelektrárny Kariba-North a Itezhi-Tezhi, Projekt propojení Keni a Etiopie, Ropovod Keňa-Uganda a Projekt propojení Zambie, Tanzanie a Keni. Z oblasti správy vodních ploch se jedná o jeden projekt, a to Management a plánování povodí řeky Nil. V oblasti dopravy jde o projekt*

Zlepšení úseků dálnice Džibuti-Addis Ababa, Koridor Mombasa-Nairobi-Addis Ababa, Rekonstrukce koridoru (chybějících částí) Džibuti-Libreville, Železnice Isaka-Kigali-Bujumbura a Koridor Sever-jih. V sektoru informačních a telekomunikačních technologií jde o Širokopásmovou síť v EAC a Projekt námořní komunikace pro bezpečnost na jezeru Viktorie (AU – NEPAD, 2010a: 5-29).

Konkrétně území východní Afriky je podle AAP důležitým ekonomickým celkem s velmi různorodými ekonomikami. Region východní Afriky má poměrně dobře vyvinutou průmyslovou základnu, turismus a služby. Infrastrukturním pilířem je Keňa a železnice z Nairobi do Kampaly v Ugandě a tento pilíř může být základem pro další integraci s DRK, Rwandou, Burundi, Jižním Súdánem a Etiopií. Proto jsou zde stanoveny také dvě prostorové iniciativy, jde o Džibuti SDI a Mombasa SDI (AU – NEPAD, 2010a: 33).

4. 2 Ropovod Keňa-Uganda

4. 2. 1 Energetický sektor ve východní Africe

Produkce a výroba energie je závažný problém východní Afriky napříč všemi sektory. Východní Afrika má (hned po střední Africe) nejmenší výrobní kapacity a nejmenší výrobu per capita. Nedostatek energie je problém pro všechny sektory infrastruktury a ovlivňuje domácnosti, průmysl a také obchod. Dostupný a spolehlivý přístup k energii by výrazně zlepšil podmínky pro podnikání a stimuloval by obchod jak pro lokální, tak zahraniční investory. (AfDB, 2013: 9). Pozitivní je, že využitelnost zdrojů je vysoká a nedochází k systémovým ztrátám či úbytkům (během procesu výroby a poté spotřeby), jako je tomu v ostatních regionech. (AfDB, 2013: 7). Stejně tak přístup k elektřině je malý, ač se to v jednotlivých zemích pozvolna zlepšuje, míra přístupu k elektřině je nejmenší z celého kontinentu. Obecně přístup k elektřině

v posledních letech stagnoval, ale v Keni, Rwandě, Tanzanii a Etiopii došlo ke zlepšení. Velice pak v přístupu k energii zaostává Uganda (AfDB, 2013: 8).⁶⁴

Do budoucna se očekává růst energetických požadavků (má dojít k navýšení o 69 %) v zemích *Východoafrické přenosové sítě* (Eastern African Power Pool, EAPP),⁶⁵ a to kvůli ekonomickému růstu v obchodě a průmyslu a plánované elektrifikaci domácností (z 35 % na 60 % domácností). Pro uspokojení těchto požadavků bude nutné vytvořit nové energetické kapacity, a to buď zvětšením produkce samotných států nebo rozšířením regionálního obchodu s energií v EAPP, což v sobě skrývá obrovský potenciál pro integraci regionu skrze energetiku (AfDB, 2013: 10). EAPP bylo založeno na jedenáctém summitu COMESA v roce 2006 a bylo přijato jako specializovaná instituce a nástroj pro zlepšení energetické soběstačnosti východní Afriky. COMESA je také jedním z REC, které velmi dbá na rozvoj propojenosti energetických zdrojů a harmonizaci energetických politik členských států, a to vše za podpory environmentálních standardů, socio-ekonomického rozvoje a nejmenších nákladů. IGAD oproti COMESA nemá žádný regulační energetický rámec. Energetický plán EAC byl schválen v roce 2011 (AUC, 2013: 62-66). Mezi prioritní projekty programu PIDA (tj. takové, které mají být dokončeny do roku 2020) patří z velké části výstavba hydroelektráren, přenosových projektů (např. i Severní koridor), ropovody (např. právě Ropovod Keňa-Uganda) (AU – NEPAD, 2012: 8-10) (viz příloha č. 11).

4. 2. 2 Projekt Ropovodu Keňa-Uganda

Infrastruktura ropovodů a plynovodů je ve východní Africe na nízké úrovni, ale tomuto průměru se vymyká Keňa se svým distribučním systémem spojujícím přístav Mombasa a rafinerie až k Nairobi (NEPAD – AU – AfDB,

⁶⁴ Míra používání palivového dřeva a dřevěného uhlí (zejména pro vaření) se za posledních deset let (2001-2011) výrazně nezměnila (AfDB, 2013: 8).

⁶⁵ EAPP je třetím neaktivnějším sdružením v Africe (hned po jižním (SAPP) a západním (WAPP) sdružením) co do objemu obchodované energie. Přesto je toto objem velmi malý a podle scénáře je možný potenciál růstu objemu energie z 12 na 162 TWh za rok (AfDB, 2013: 10). Z tohoto důvodu bude EAPP potřebovat každý rok investice v hodnotě více než jedné miliardy (NEPAD – AU – AfDB, 2011: 89).

2011a: 33). Nicméně kvůli nárůstu transportních koridorů a vzniku infrastrukturních projektů poptávka po ropě stále poroste, proto jsou pro sektor energetiky naplánovány mnohé investice a mezi ně patří i *Ropovod Keňa-Uganda*. Program PIDA, EAC, COMESA, ugandská a keňská vláda předpokládají konstrukci 300km ropovodu z Keni do Ugandy. Projekt počítá s rozšířením již existujícího ropovodu z keňského Eldoretu přes Malabo na hranicích a skrze ugandskou Jinju až do Kampaly. Celková délka ropovodu činí 320 km, z čehož 110 km se nachází v Keni a 210 km v Ugandě.^{66, 67} V budoucnosti se očekává i rozšíření až do rwandského Kigali, Bujumbury v Burundi či DRK, ale pro tuto část byla zatím provedena jen studie proveditelnosti. Projekt Ropovodu Keňa-Uganda je již ve fázi realizace, tudíž má vysoké šance na dokončení (AfDB – AU – NEPAD: 2010: 16-17).

Konstrukce ropovodu povede ke stabilnějším dodávkám energie do Ugandy a nižším cenám (AU – NEPAD, 2009: 8), a také ke snížení počtu nehod a zdržení způsobených těžkými transportními tankery. V dalším důsledku také ke snížení zátěže na životní prostředí, poškození transportních tras a krádeží zásilek, což má veskrze pozitivní dopad na lokální (i národní) ekonomiku států.⁶⁸ Vnitrozemské země Uganda, Rwanda, Burundi či DRK⁶⁹ se navíc spoléhají na Keňu a Tanzanii jakožto jejich importéry a transportéry ropy a dalších paliv (Olanyo, 2005: nestránkováno).⁷⁰

Projekt Ropovodu Keňa-Uganda není novým projektem, byl pouze podpořen NEPAD a AU. Projekt byl podpořen *vládami Ugandy a Keni* již v roce 1995, kdy bylo podepsáno memorandum o vzájemném porozumění

⁶⁶ NEPAD-IPPF (2013): *Kenya-Uganda Pipeline (2004-2)*. Dostupné na: <http://www.nepad-ippf.org/projects/projects-showcase/project/kenya-uganda-oil-pipeline-2004-2-45/>, 15. 3. 2014.

⁶⁷ PIDA (2013): *Uganda-Kenya Petroleum Products Pipeline*. Dostupné na: <http://www.au-pida.org/node/237>, 15. 3. 2014.

⁶⁸ NEPAD-IPPF (2013): *Kenya-Uganda Pipeline (2004-2)*. Dostupné na: <http://www.nepad-ippf.org/projects/projects-showcase/project/kenya-uganda-oil-pipeline-2004-2-45/>, 15. 3. 2014.

⁶⁹ Nicméně DRK má na svých západních hranicích výběžek, který ji spojuje s Atlantickým oceánem.

⁷⁰ Nyní mají tyto země dvě transportní cesty, jedná se o ropovod z Mombasy do Kisumu skrz Eldoret a dál silnicemi a železnicemi. Druhá možnost je transport železnicí z Dar-es-Salamu skrze Mwanzu až do ugandského Port Bellu (Olanyo, 20015: nestránkováno).

a později byla založena *Spojená koordinační komise* (Joint Coordination Commission, JCC), která má spravovat projekt a udržovat partnerství. V roce 1997 byla provedena studie proveditelnosti, kterou financovala Evropská investiční banka (EIB), tato studie byla prezentována v roce 1999 se sdělením, že se jedná o životaschopný a realizovatelný projekt. Od počátku je s projektem nakládáno jako s regionálním projektem, jež bude realizován hlavně investory ze soukromého sektoru (49 % vlády a 51 % soukromý sektor) a v duchu s principy EAC a NEPAD. Přičemž soukromý sektor bude tím, kdo bude projekt a následně ropovod spravovat. K podpisu smluv, vyjednávání a negociaci s investory došlo za rok od schválení projektu (tzn. 2001) a projekt by měl být dokončen do roku 2016⁷¹ (Twodo, 2005: nestránkováno; AfDB, 2003: 50; NEPAD, 2004a: 46). V roce 2003 získal projekt ropovodu status od NEPAD, byl zařazen do jeho plánů, a tím získal i možnost čerpat finance.⁷² O rok později schválilo NEPAD grant (500 tisíc dolarů), který byl určen na přípravné studie týkající se výběru investorů.⁷³

Výše bylo zmíněno, že polovina projektu je financována keňskou a ugandskou vládou a zbytek je financován rozvojovými bankami a zahraničními i lokálními investory (viz příloha č. 12). Z finančních institucí se na investicích podílí SB, AfDB,⁷⁴ EIB, Rozvojová banka východní Afriky (EADB), Rozvojová a obchodní banka jižní a východní Afriky (PTA Bank) aj. (Twodo, 2005: nestránkováno). NEPAD tento projekt podporuje od roku 2003, nejdříve skrze plán STAP (AfDB, 2003: 50), poté skrze PIDA (NEPAD – AU – AfDB, 2011a: 33) a také je zahrnut v AAP (AU – NEPAD, 2009: 8). NEPAD do tohoto projektu investuje 97 (AU – NEPAD, 2009: 8) až 110 miliónů dolarů

⁷¹ Hydrocarbons-technology (2013): *Kenya-Uganda Oil Pipeline*. Dostupné na: <http://www.hydrocarbons-technology.com/projects/kenya-uganda-oil-pipeline/>, 15. 3. 2014.

⁷² AllAfrica (2003): *Uganda: Pipeline Gets NEPAD Status*. Dostupné na: <http://allafrica.com/stories/200309080735.html>, 15. 3. 2014.

⁷³ NEPAD-IPPF (2013): *Kenya-Uganda Oil Pipeline (2004-2)*. Dostupné na: <http://www.nepad-ippf.org/projects/projects-showcase/project/kenya-uganda-oil-pipeline-2004-2-45/>, 15. 3. 2014.

⁷⁴ The East African (2012): *AfDB to support East African joint oil infrastructure plan*. Dostupné na: <http://www.theeastafrican.co.ke/business/AfDB-to-support-East-Africa-joint-oil-infrastructure-plan/-/2560/1482424/-/8k59dw/-/index.html>, 15. 3. 2014.

(AfDB – NEPAD, 2010: 33), což je podstatná část z celkové ceny 300 milionů dolarů.⁷⁵

Ropovod Keňa-Uganda je plánovaný jako projekt na bázi PPP s původně poskytnutou koncesí od libyjské firmy Tamoil (AU – NEPAD, 2009: 8). Je to jeden z nejdůležitějších PPP projektů v Africe,⁷⁶ má být spravován soukromým sektorem a po 20 letech má být převeden pod správu keňské a ugandské vlády (tzv. strategie BOOT⁷⁷).⁷⁸ Na území východní Afriky jsou v současné době pouze tři projekty na bázi PPP a Ropovod Keňa-Uganda je jedním z nich (dále jde o projekt propojení Zambie, Tanzanie a Keni a o projekt Východoafrického podmořského kabelového systému). Význačným aspektem tohoto projektu je také jeho vícestranný rozměr zainteresovaných stran. V případě Keni jde o zapojení ministerstev financí, energetiky, spravedlnosti a zahraničních věcí a dvou korporací a na straně Ugandy jde o ministerstva financí, energetiky a spravedlnosti a společnosti zabývající se životním prostředím (UN, 2006: 41). Současně je také zapojení aktérů na bázi PPP v souladu s regionálními prioritami NEPAD, což se nedá říci o všech jeho projektech. Projekt reflektuje zapojení vlád, státem vlastněné společnosti, cizí i domácí soukromé firmy (UN, 2006: 47). Hlavní koordinačním aktérem je JCC.⁷⁹ V roce 2006 koncesi obdržela libyjská firma Tamoil, nicméně v roce 2009 ještě nebyla stavba ani zahájena, proto bylo v roce 2012 toto partnerství ukončeno. Keňská a ugandská

⁷⁵ Reuters (2013): *Kenya, Uganda seek private investment partner for oil pipeline*. Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2013/01/28/kenya-uganda-pipeline-idUSL5N0AX0DC20130128>, 15. 3. 2014.

⁷⁶ PPPBulletin (2013): *Bids in for Kenya-Uganda PPP*. Dostupné na: <http://www.pppbulletin.com/news/view/61385>, 15. 3. 2014.

⁷⁷ Strategie BOOT (z angl. Build-Own-Operate-Transfer) je forma financování projektu, kdy soukromé firmy obdrží koncesi na konstrukci, financování a spravování určitého projektu, který po určité době převedou pod správu vlády nebo i jiného aktéra. Tato strategie podporuje zapojení PPP a pro vládu eliminuje rizika, které by si sama nemohla dovolit.

⁷⁸ MEP (2013): *EOI – Kenya-Uganda Refined Petroleum Products Pipeline*. Dostupné na: <http://www.energy.go.ke/index.php/news/68-proin-sed-odio-et-ante-adipiscing-lobortis>, 15. 3. 2014.

⁷⁹ Hydrocarbons-technology (2013): *Kenya-Uganda Oil Pipeline*. Dostupné na: <http://www.hydrocarbons-technology.com/projects/kenya-uganda-oil-pipeline/>, 15. 3. 2014.

vláda se dohodly, že výběr investorů bude spravovat EAC.⁸⁰ V návaznosti na to JCC v roce 2013 obdržela 14 nabídek od regionálních i zahraničních firem.⁸¹ Projekt je v současnosti ve své finální fázi projektového cyklu, kdy jednotlivé fáze jsou realizovány a dokončovány. A vlády Ugandy, Rwandy a Burundi hledají další dostupné finanční zdroje na rozšíření tohoto ropovodu do Kigali a Bujumbury.⁸²

Vládní představitelé Keni, Ugandy a popřípadě i Rwandy se kromě projektu ropovodu podílejí i na dalším energetickém projektu s cílem zvýšit zásobu energie v regionu. Jejich snaha dohodnout se a sladit svoje požadavky pak generuje zisk (ne nutně finanční) i jinde, což je v zásadě v souladu s principy regionální integrace a principy DC a SDI. Jako příklad lze uvést zavedení jednotných turistických víz, občanských průkazů jako cestovních dokumentů, zavedení bezcelní zóny počátkem roku 2014 nebo zmodernizování železniční sítě mezi Keňou a Ugandou,⁸³ dále také podepsání bezpečnostního paktu s cílem posílit regionální bezpečnost a partnerství v boji proti transhraničnímu zločinu, jiným regionálním bezpečnostním hrozbám (které mohou ohrožovat regionální spolupráci) a zajištění bezpečnosti pro lokální obyvatele.⁸⁴ Alespoň na rétorických vyjádřeních politiků lze vidět posun ve vnímání regionu (v souladu s konceptem regionness), kdy spolupráci s ostatními zeměmi berou jako proces, který přinesl výhody lokálním (vlastním) lidem, a dbají o to, aby státy o sobě začaly uvažovat jako o regionu

⁸⁰ The East African (2011): *Uganda, Rwanda stop Tamoil pipeline contract*. Dostupné na: <http://www.theeastafrican.co.ke/news/Uganda++Rwanda+stop+Tamoil+pipeline+contract/-/2558/1222256/-/qescr9/-/index.html>, 15. 3. 2014.

⁸¹ Tyto firmy jsou následující: Keňská národní ropná společnost; Indická ropná společnost; konsorcium Punjloid Infrastructure a Inpex; konsorcium Eiffage a Consolidated Contractors Group; Oil India; konsorcium Kalpataru Power Transmission a China Petroleum Pipeline Bureau; Turner & Townsend; Mota-Engil, Engenharia e Construção of Portugal; Oasis Consortium Group Denys of Belgium; Alfaraa Jihind Consortium; Vitol of France; National Gas Company of Trinidad and Tobago a Orascom Construction Industries of Egypt (Hydrocarbons-technology (2013): *Kenya-Uganda Oil Pipeline*. Dostupné na: <http://www.hydrocarbons-technology.com/projects/kenya-uganda-oil-pipeline/>, 15. 3. 2014.)

⁸² NEPAD-IPPF (2013): *Kenya-Uganda Oil Pipeline (2004-2)*. Dostupné na: <http://www.nepad-ippf.org/projects/projects-showcase/project/kenya-uganda-oil-pipeline-2004-2-45/>, 15. 3. 2014.

⁸³ MINIFRA (2013): *Kenya-Uganda-Rwanda oil pipeline aims to strengthen regional economy*. Dostupné na: [http://www.mininfra.gov.rw/88/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=115](http://www.mininfra.gov.rw/88/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=115), 15. 3. 2014.

⁸⁴ AllAfrica (2014a): *East Africa: Kenya, Rwanda, Uganda Seek Joint Power Generation Project*. Dostupné na: <http://allafrica.com/stories/201402211325.html>, 15. 3. 2014.

(jedině ten může čelit problémům).⁸⁵ Zamezení ilegálních přeshraničních dodávek, zlepšení životního prostředí kvůli redukcí vozidel/tankerů z Eldoretu do Kampaly a pozitivní sociální dopad díky snížení počtu projíždějících vozidel skrze obydlené komunity jsou výsledky, jichž se podařilo společnou spoluprací dosáhnout.⁸⁶

Ropovod Keňa-Uganda má stále větší význam pro region, a to jak kvůli výše uvedeným aktivitám, které se díky tomu v regionu navyšují, tak i kvůli nedávným okolnostem. Nově objevené zdroje ropy v Ugandě dělají z obou zemí oblast s obrovským nerealizovaným potenciálem (3,5 miliard barelů ropy v Keni a 1 miliarda barelů v Ugandě), přičemž plánovaný ropovod je zásadním projektem v „odemknutí“ bohatství a potenciálu pro obě země. Pro Ugandu jsou tyto události dle MMF velmi příznivé, protože konstrukce koridorů, infrastrukturní sítě pro přepravu elektřiny, začátek těžby ropy v roce 2018 a obnovený důraz na aktivity EAC v oblasti regionální integrace značí příznivý střednědobý růst.⁸⁷

4. 3 Koridor Sever-jih

4. 3. 1 Stav infrastruktury ve východní Africe

Stav východoafrických silnic a koridorů je poměrně dobrý a za posledních pět let se velmi zlepšil, nicméně existují velké rozdíly napříč částmi regionů. Oproti situaci na africkém kontinentu je stav silnic dobrý až na několik nezpevněných silnic (viz příloha č. 13). Oproti tomu horší situace je v oblasti logistiky, administrativních poplatků, mýtného a vůbec hustoty obchodu jako takového. Poplatky spojené s dopravními koridory jsou vyšší než na jakémkoliv jiném regionu ve světě, což je způsobeno dlouhými celními procedurami, zdržením na hranicích a jiných bodech kolem koridorů (více

⁸⁵ AllAfrica (2014b): Uganda: Rwanda, Uganda and Kenya Sign Defens Pact. Dostupné na: <http://allafrica.com/stories/201401120049.html>, 15. 3. 2014.

⁸⁶ NEPAD-IPPF (2013): *Kenya-Uganda Oil Pipeline (2004-2)*. Dostupné na: <http://www.nepad-ippf.org/projects/projects-showcase/project/kenya-uganda-oil-pipeline-2004-2-45/>, 15. 3. 2014.

⁸⁷ Zawya (2014): *Uganda-Kenya pipeline to unlock oil potential*. Dostupné na: http://www.zawya.com/story/Uganda_steps_up_oil_push-ZAWYA20140210101353/, 15. 3. 2014.

Ancharaz – Kandiero – Mlambo, 2010: 10-13). Tato situace narušuje hladký průběh exportu a importu zboží a celkově finančně zatěžuje zainteresované aktéry. Přičemž tato zdržení a poplatky jsou ještě větším problémem pro vnitrozemské státy (Etiopii, Burundi, Rwandu a Ugandu), kdy jejich výše je až pětkrát větší než u jiných států (AfDB, 2013: 14). Nicméně prognóza od PIDA značí, že východní Afrika bude regionem s rychle se zvyšujícím růstem obchodu v následujících letech (NEPAD – AU – AfDB, 2011b: 14). Co se týče sítě železnic, tak ta je ve východní Africe velmi řídká a málo využívaná, což také zpomaluje regionální integraci. Železniční sítě jednotlivých států jsou na sobě nezávislé a nepropojené. Výjimkou je železniční koridor TAZARA, který je napojen na železniční síť jižní Afriky a je jediným funkčním železničním koridorem ve východní Africe (AfDB, 2013: 21).

Pozitivním faktem je, že EAC a COMESA přijaly koncept DC a SDI za efektivní způsob k zlepšování regionální infrastruktury. Hlavními koridory ve východní Africe jsou Centrální koridor (z Tanzanie do DRK), Severní koridor (z Keni do Jižního Súdánu), Koridor Sever-jih (z Egypta do JAR), koridor TAZARA a další koridory v Africkém rohu (UNECA – AU – AfDB, 2012: 99).

4. 3. 2 Projekt Koridoru Sever-jih

Hlavním úkolem *Koridoru Sever-jih* (North-South Corridor, NSC) je rozvoj infrastruktury a snížení nákladů na vnitro-regionální a mezinárodní obchod. Projekt NSC je jednou z aktivit, která se snaží o zvýšení kompetitivnosti regionu v rámci kontinentu a o snížení poplatků, které doprovázejí podnikání v jižní a východní Africe a jsou často překážkou k jeho dalšímu rozvoji (TMSA, 2011: 5).

Milníkem pro projekt NSC byl rok 2009, kdy proběhla konference Koridor Sever-jih v Lusace, na které byly zdůrazněny hlavní požadavky, které je nutné splnit pro další správné fungování dopravy, obchodu i spolupráce v regionu východní a jižní Afriky. Projekt je již od svého počátku podporován

Trojstrannou dohodou COMESA-EAC-SADC, partnerstvím NEPAD (AU – NEPAD, 2009: 21), programem PIDA (NEPAD – AU – AfDB, 2011d: 63) a dříve také plánem STAP (AfDB – NEPAD, 2010: 92). Jelikož dopravní síť, která se má v rámci projektu dostavět a revitalizovat, čítá až 10 000 km, jde o velmi důležitý projekt na území EAC, COMESA a SADC. Tato dopravní síť je nejvytíženější sítí v regionu EAC, COMESA a SADC jak v četnosti dopravy, tak i objemu přepravovaného zboží (95 % exportu a importu se přepravuje po silnici a jen 5 % je přepravováno po železnici) (TMSA, 2014a: 4). Konkrétně jde o 8 599 km silnic v osmi různých zemích,⁸⁸ spojujících jihoafrický Durban a tanzanský Dar es Salaam s odbočkami do provincie Copperbelt v Zambii a měst v Malawi⁸⁹ (viz příloha č. 14). Projekt NSC nepočítá s celkovou výstavbou koridoru, právě naopak více než 2 000 km existujících silnic je v dobrém stavu, 5 000 km potřebuje opravy během 2-5 let a 1000 km silnic je v současnosti ve špatném stavu a potřebuje rychlou rekonstrukci a cílem projektu je mj. stav silnic monitorovat.⁹⁰ Projekt se skládá z celkem 157 dalších projektů, které jsou v různém stádiu či fázi projektového cyklu (z infrastrukturní části se jedná o 59 silničních projektů, 38 železničních projektů a o výstavbu či opravu 6 mostů).⁹¹

Projekt NSC je součástí programu *Pomoc pro obchod* (Aid for Trade Programme) a snaží se tak „odemknout“ ekonomický potenciál zemí a regionů jižní a východní Afriky. Zprv se snaží posílit dopravu pomocí zlepšení silnic, železnic, přístavů a opatření ke zlepšení obchodu. A za druhé se snaží zvýšit produkci energie, zpřístupnit energetický trh pro všechny regiony a zasadit se

⁸⁸ Jde o Botswanu, DRK, JAR, Malawi, Mosambik, Tanzánii, Zambii a Zimbabwe.

⁸⁹ ICA (2014b): *North-South Corridor*. Dostupné na: <http://www.icafrica.org/topics-programmes/north-south-corridor/>, 21. 3. 2014.

⁹⁰ TMSA (2014d): *TMSA Case Study Series. North-South Corridor Roads*. Dostupné na: <http://www.trademarksa.org/publications/tmsa-case-study-series-north-south-corridor-roads>, 21. 3. 2014.

⁹¹ The Presidency of South Africa (2012): *Adress by President J Zuma at the 27th Meeting of the NEPAD Heads of State and Government Orientation Committee (HSGOC) AU Summit, Addis Ababa, Etiopia*. Dostupné na: <http://www.thepresidency.gov.za/pebble.asp?relid=6468&t=79>, 21. 3. 2014.

o nové investice.⁹² Z výše zmíněného vyplývá, že projekt se postupně zaměřuje na více témat, vznik nových pracovních míst a v budoucnosti počítá i s rozšířením do energetické oblasti, což z něj dělá multitématický projekt (NEPAD – AU – AfDB, 2011d: 62; UNECA – AU – AfDB, 2012: 97), na němž lze dokázat, jak se spolupráce rozšiřuje napříč různými oblastmi. A současně je v rámci projektu aplikován takový přístup k financování, který reflektuje jak obecné blaho obyvatel (public good), tak i komerční zájmy investorů (TMSA, 2014a: 4). Konkrétně se projekt snaží o odstranění hlavních překážek, které brání plynulému obchodu (např. se snaží zavádět na silnicích jednorázové hraniční kontroly), aplikaci celostního přístupu ke koridoru (tzn. hledat regulatorní, administrativní a infrastrukturní omezení v celém tranzitním systému) a podporu regionálních obchodních opatření (AfDB, 2009: 10).

Koridor Sever-jih je klíčovým projektem Trojstranné dohody COMESA-EAC-SADC, která je koordinačním mechanismem pro politiky a spolupráci těchto tří REC. Region COMESA – EAC – SADC je tvořen 26 zeměmi, což je téměř polovina všech afrických zemí, a spolupráce uvnitř tohoto regionu může být považována za velmi významný krok vpřed směrem k prohloubení (ekonomické) integrace v Africe. Do ambiciózního projektu NSC je zapojeno velké spektrum aktérů, přičemž hlavní technická a finanční koordinace leží na *TradeMark Southern Africa* (TMSA), *Trojstranné dohodě* a *Projektové přípravné a realizační jednotce* (Project Preparation and Implementation Unit, PPIU) (TMSA, 2014a: 4). Přelomovým okamžikem byla konference v Lusace v roce 2009, které se zúčastnili zástupci COMESA, EAC a SADC a navrhli základní plán na realizaci projektu NSC. Dohodnuté finanční přísliby na realizaci projektu dosáhly 1,2 miliardy dolarů. Vedoucím rozvojovým partnerem, který má na starost podporu regionální integrace a mobilizaci finančních zdrojů, se stal *Úřad Velké Británie pro mezinárodní rozvoj*

⁹² ICA (2014b): *North-South Corridor*. Dostupné na: <http://www.icafrica.org/topics-programmes/north-south-corridor/>, 21. 3. 2014.

a správcem fondu byla jmenována *Rozvojová banka jižní Afriky* (Development Bank of Southern Africa, DBSA).⁹³ AfDB přispěla na aktivity v rámci NSC 600 miliónů dolarů.⁹⁴ NEPAD se v rámci svého tělesa IPPF zavázal k financování studií proveditelnosti a přípravných studií v hodnotě 20 miliónů dolarů (AU – NEPAD, 2009: 21). Dalšími investory a partnery jsou SB a EIB.

Do projektu je zapojeno mnoho různých aktérů včetně technických institucí, rozvojových bank, vlád jednotlivých států a soukromých firem. Projekt je koncipován tak, že je zvolena hlavní koordinační instituce (tj. TMSA), ale jednotlivé části koridoru jsou již ve správě různých aktérů (viz příloha č. 15), protože pro urgentní rekonstrukci špatně fungujících úseků je nutné najít investora co nejdříve. Tento fakt bezpochyby značí, že (mikro)regionální projekty přispívají k rozvoji spolupráce.

Co se týče zapojení soukromého sektoru, tak jako v případě Rozvojového koridoru Maputo (silnice N4), projekt Koridoru Sever-jih vybízí k realizaci projektů na výběr mýtného *soukromými firmami*. Pod tímto tlakem Zambie přijala zákony podporující projekty na bázi PPP a pod ministerstvy financí a hospodářství zavedla jednotku PPP (TMSA, 2012: 6). Dalším vhodným příkladem ukazujícím efektivní zapojení soukromého sektoru v rámci NSC jsou zastávky jednorázové hraniční kontroly. Proto Zimbabwe a Zambie svěřily (po počátečních neshodách) jejich technické zajištění soukromé firmě Liquid Communications. Stejně tak byla koncese pro stejný účel udělena i soukromé firmě v konžské provincii Katanga. V rámci NSC je celkem 14 zastávek jednorázové hraniční kontroly, což omezilo ztráty v počtu několika miliónů dolarů a zmenšilo zdržení, které se pohybovalo od 28 do 40 hodin (zastávka Chirundu na hranicích Zambie a Zimbabwe) (Odoki – Anyala – Akena, 2009: 13). Velká část infrastruktury byla svěřena do rukou soukromých

⁹³ EAC (2011): *COMESA-EAC-SADC Tripartite Framework: State of Play*. Dostupné na: http://www.eac.int/index.php?option=com_content&id=581&Itemid=201&showall=1, 21. 3. 2014.

⁹⁴ AllAfrica (2009): *AfDB Pledges U.S. \$600 Million for North-South Corridor Activities*. Dostupné na: <http://allafrica.com/stories/200904090716.html>, 21. 3. 2014.

firem, což se ukázalo jako efektivní systém umožňující silniční a železniční rozvoj tam, kde zásahy vlád a jejich úsilí po dlouhou dobu stagnovaly.⁹⁵

Koridor Sever-jih je infrastrukturní projekt zaměřený na rozvoj obchodu a přitahuje pozornost v regionu, a to jak z důvodu jeho rozsahu, tak i zřejmých výhod. Ačkoliv realizace projektu byla ze začátku pomalá, významným politickým impulsem byla konference v Lusace v roce 2009. Četnost dalších konferencí na různá témata týkající se NSC tak jen ukazuje, že se jedná o atraktivní a životaschopný projekt. Tento příklad ukazuje, že není nutné projekt prvně cílit na technickou pomoc a rozvoj kapacit (jako je to u většiny projektů), ale že je výhodné se zaměřit na aktivity, které usnadňují obchod (tj. zdůraznit snížení obchodních výdajů (platby, mýtné, cla aj.), povzbudit soutěživost, demonstrovat přidanou hodnotu zmodernizované infrastruktury aj.) (Ancharaz – Kandiero – Mlambo, 2010: 5). Koridor NSC je nejvytíženějším koridorem v regionu z hlediska hodnoty i objemu nákladu. Počet ložisek nerostných surovin se tak stal ekonomicky zajímavějším a zvýšení těžby tak může vést k nárůstu exportu a přílivu dalších investic (Odoki – Anyala – Akena, 2009: 4). Projekt NSC je vynikajícím příkladem regionálního, rozvojového a infrastrukturního projektu, který má nesporný dopad na vnitrozemské země a bohaté regiony v regionu COMESA/EAC/SADC, a to protože minulé snahy o rozvoj těchto oblastí se děly na úrovni států. Tudíž tyto státy mají relativně dobrou transportní síť, ale problémem je komplexní propojení mezi nimi. Z důvodu překrývajícího se členství v jižní a východní Africe tak bylo časté, že určitý stát „nedosáhl“ na úvěry či projekty. Toto v souvislosti Trojstranné dohody COMESA-EAC-SADC mizí (Ancharaz – Kandiero – Mlambo, 2010: 23).

⁹⁵ KZN (2013): *North-South Transport Corridor: Connectivity through Co-operation*. Dostupné na: http://kzntopbusiness.co.za/site/south-african-news/view/5827/1284/2013/05/07/NorthSouth_Transport_Corridor__Connectivity_through_Cooperation, 21. 3. 2014.

Závěrem lze říci, že úspěch projektu NSC je v politickém rozhodnutí COMESA, EAC a SADC o vzájemné spolupráci, politické podpoře a udělení prioritního statusu od NEPAD, silné podpoře partnerů a IFI (manifestované na konferenci v Lusace) a koordinační schopnosti DfID (TMSA, 2011: 11). Z konkrétních úspěchů lze zmínit zřízení první africké zastávky jednorázové hraniční kontroly v Chirundu na hranicích Zambie a Zimbabwe, která snížila čekací doby až o třetinu, nebo fakt, že EAC právě dokončuje rámec pro jednorázové hraniční kontroly, který pak bude sdílet s COMESA a SADC pro větší harmonizaci politik a hladký průběh dopravy a obchodu.⁹⁶ Úspěch koridoru také dokazuje, že zkušenosti a závěry budou používány při realizaci Severního a Centrálního koridoru ve východní Africe (UNECA – AU – AfDB, 2012: 35). Koridor NSC nesklízí úspěchy jen v regionu východní Afriky, ale i v mezinárodní sféře, kdy na Globálním infrastrukturním fóru obdržel ceny za nejlepší projekt v oblasti tvorby pracovních míst a strategického plánování.⁹⁷ Nicméně důležitou výzvou zůstává zapojení soukromého sektoru jako klíčový způsob, jak zapojit regionální firmy a aktivizovat lokální obyvatelstvo. A to s sebou, kromě potřebné vůle firem, nese i zlepšování regulatorních podmínek pro realizaci podnikání.

4. 4 Management a plánování povodí řeky Nil

4. 4. 1 Situace transhraničních vodních zdrojů ve východní Africe

Přístup k dostupné vodě je ve východní Africe na dobré úrovni a svou měrou je srovnatelný s regionem jižní Afriky. Nicméně tento pozitivní trend je v posledních letech narušován rostoucími nerovnostmi (v oblasti zásoby vody) mezi městy a venkovem a také neochotou států se na managementu vodních zdrojů domluvit (např. rozpory mezi Etiopií a Egyptem o výstavbu přehrady

⁹⁶ EAC (2011): *COMESA-EAC-SADC Tripartite Framework: State of Play*. Dostupné na: http://www.eac.int/index.php?option=com_content&id=581&Itemid=201&showall=1, 21. 3. 2014.

⁹⁷ TMSA (2014b): International Recognition for Africa's North-South Corridor. Dostupné na: http://www.trademarksa.org/about_us/programme_news/international-recognition-africas-north-south-corridor, 21. 3. 2014.

aj.). A podle AfDB je nedostatečný management vodních zdrojů hlavní výzvou pro prohlubování východoafrické integrace. Jezero Viktoria a povodí řeky Nil jsou dobrými příklady toho, že spolupráce a správa vodních toků je společně možná, ale více jak 10 let protahovaná smlouva o povodí řeky Nil ukazuje, jak je to náročný úkol⁹⁸ (African Development Bank – African Development, 2011: 10-11). Povodí řek v celé Africe tvoří 61 % celkové plochy kontinentu, proto je v této oblasti nutná kooperace na regionální úrovni (nejčastěji pomocí REC). Tradice základní organizací na správu řek, povodí či jezer je poměrně bohatá a mezi úspěšné příklady lze zařadit i povodí Nilu. Deforestace a špatné zemědělské praktiky vedou k úbytku vody a půdy a špatný kanalizační systém přispívá ke vzniku infekčních chorob v městských i venkovských oblastech. Země východní Afriky mají různé úrovně regulačních rámců a politik vodních zdrojů. Rwanda a Burundi jsou v pozadí, co se týče politik regulujících vodní zdroje, zatímco Keňa má ustanovenou regulační politiku a dodržuje koncept jednotného managementu vodních zdrojů (IWRM). Obecně nedostatek informací, financí a malý tlak na přijetí zákonů brání přijetí jednotné strategie.⁹⁹ Vodní zdroje jsou často předmětem sporů (např. spor Tanzánie a Malawi o jezero Malawi), nemají jasný rámec společné spolupráce či dochází k jejich environmentální degradaci (např. Viktoriino jezero). Podle studií PIDA budou už v roce 2040 země v povodí Nilu čelit vysokým nárokům na zásoby vody. Tyto studie ukazují, že povodí Nilu je jediným povodím, kde budoucí požadavky výrazně převýší dostupné zdroje (NEPAD – AU – AfDB: 2011c: 54).

⁹⁸ Smlouva o rámcové spolupráci povodí řeky Nil byla podepsána 5 státy v roce 2010 (později tuto smlouvu podepsal Jižní Súdán, Egypt smlouvu stále nepodepsal). Důvodem jsou smlouvy z let 1929 a 1959, které dávají Egyptu a Súdánu rozsáhlou kontrolu nad vodami celé řeky Nil. Tento rozpor je také důvodem průtahů mezi Egyptem a Etiopií při výstavbě etiopské přehrady, kdy po jejím dokončení se Egypt obává snížení množství vody z Nilu (Aljazeera (2013): *South Sudan set to sign new Nile agreement*. Dostupné na: <http://www.aljazeera.com/news/africa/2013/06/201362075235645727.html>, 25. 3. 2014).

⁹⁹ EAC (2014): *Integrated Water Resources Management in East Africa*. Dostupné na: http://www.eac.int/environment/index.php?option=com_content&id=151&Itemid=98, 25. 3. 2014.

4. 4. 2 Projekt Managementu a plánování povodí řeky Nil

Nil je nejdelší řekou na světě (6695 km) a jeho povodí tvoří 11 zemí (viz příloha č. 16),¹⁰⁰ hlavním přítokem je Bílý Nil, který pramení v regionu Velkých jezer, a dále Modrý Nil, který pramení v Etiopské vrchovině. Kromě rostoucích požadavků na zásoby vody čelí země na Nilu chudobě (4 z 10 zemí patří mezi nejchudší země světa), nestabilitě (konflikt v oblasti Velkých jezerech či Súdánu), strmému růstu obyvatel, a environmentální degradaci. Na druhou stranu je Nil velmi důležitou součástí východoafrického regionu a jeho společnosti, pro kterou je Nil zdrojem energie, klíčem k fungování zemědělství i průmyslu, obživy a taktéž zdrojem spolupráce. Mezi zeměmi je mnoho bilaterálních dohod na různé úrovni pro specifické činnosti, jako je navigace na Viktoriině jezeře, propojení elektro-energetických sítí či správa dílčích povodí. Jedinou fungující institucí spravující povodí řeky Nil je od roku 1999 *Iniciativa povodí Nilu* (Nile Basin Initiative, NBI).

Plánování a management povodí řeky Nil (Water Resources Planning and Management in the Nile River Basin, WRPM) je jedním z 8 širších projektů *Společné programové vize* (Shared Vision Program) Iniciativy povodí řeky Nil. Hlavním cílem projektu WRPM je zajistit, aby vodní zdroje Nilu byly spravovány udržitelným způsobem a zároveň docházelo k sociálně-ekonomickému rozvoji regionu. A to vše díky sbližování právních, regulatorních a politických rámců všech zemí povodí Nilu. Projekt se skládá ze třech hlavních částí, přičemž nejzajímavější část spočívá ve vytvoření Systému podpory rozhodování (Decision Support System, DSS) pro NBI, tedy ve vytvoření platformy sloužící ke komunikaci, tvorbě analýz a výzkumů.¹⁰¹ Platforma DSS je považována za největší úspěch pro zúčastněné země, protože poskytnout svoje data do jedné databáze a vytvořit transparentní systém pro

¹⁰⁰ Jde o Burundi, DRK, Egypt, Eritreu, Etiopii, Keňu, Rwandu, Súdán, Jižní Súdán, Tanzanii, a Ugandu.

¹⁰¹ NileBasin (2011): *Water Resources Planning and Management Project*. Dostupné na: <http://nileis.nilebasin.org/content/water-resources-planning-and-management-project>, 25. 3. 2014.

správu společných vodních zdrojů, je pro tyto země s různorodými vztahy důležitý postup (Mngodo, 2005: 1).

WRPM je klíčovým projektem NBI a ta plní v tomto projektu hlavní koordinační funkci. NBI fungující od roku 1999 je milníkem¹⁰² pro spolupráci, stabilitu a společné investování v regionu a toto společně může vést k národnímu a regionálnímu ekonomickému růstu. Hlavní cíle NBI jsou zajistit dostatečnou správu vodních zdrojů a jejich optimální využití, zajistit spolupráci a společné akce mezi říčními zeměmi (nastolit win-win situaci) a zaměřit se na vymýcení chudoby a ekonomickou integraci.¹⁰³ Krátkodobými cíli ze současného akčního plánu (pro období 2012-2016) je pozvednout spolupráci a dialog mezi říčními zeměmi, posílit funkci sekretariátu NBI a zřídit národní kontaktní místa pro lepší koordinaci. WRPM je mezi třemi hlavními programy v akčním plánu NBI (NBI, 2012: 11). Správa povodí Nilu díky NBI velmi pokročila a došlo k vytvoření důvěry mezi říčními zeměmi, vzniku společných institucí a nyní je otevřená cesta ke společnému rozvoji (tzn. financování studií proveditelnosti, výzkumům a analýzám). V rámci Společné programové vize se na financování projektu WRMP podílí SB (grant v hodnotě 11 milionů dolarů)¹⁰⁴, AfDB, Mezinárodní fond životního prostředí (GEF), NBI, UNDP, Německá agentura pro technickou kooperaci, Kanadská mezinárodní rozvojová agentura, Transhraniční environmentální akční program řeky Nil a další bilaterální donoři (Belay – Semakula – Wambura – Jan, 2010: 10; AU – NEPAD, 2009: 23). To znamená, že projekt WRPM je ve své počáteční fázi

¹⁰² Počátkem 90. let byla zřízena technická komise pro rozvoj a ochranu povodí Nilu a v roce 1993 na toto téma byla uspořádána konference. V roce 1995 vznikl první akční plán a o dva roky později začalo vyjednávání rámce pro společnou spolupráci při správě povodí. V roce 1999 z tohoto rámce vznikla NBI a 9 z 10 zainteresovaných zemí byl přijat Program společné vize. V roce 2003 byla reorganizován rámec pro společnou spolupráci a přijaty vedlejší akční programy (NEPAD, 2004b: 33).

¹⁰³ NileBasin (2014): *Nile Basin Initiative*. Dostupné na: <http://nilebasin.org/index.php/about-us/nile-basin-initiative>, 25. 3. 2014.

¹⁰⁴ World Bank (2012): *SVP-Additional Grant Financing for the Water Resources Planning and Management Project - Phase II*. Dostupné na: <http://www.worldbank.org/projects/P116318/svp-additional-grant-financing-water-resources-planning-management-project-phase-ii?lang=en>, 25. 3. 2014.

projektového cyklu, a také proto se NEPAD zavázalo k politické podpoře projektu a financování studií a analýz.

Projekt WRPM byl zmíněn již v plánu STAP z roku 2004, kde byl označen za vlajkový projekt STAP (AfDB, 2004: 22), ale kvůli malému posunu v průběhu projektu a nedostatku relevantních informací již v plánu STAP z roku 2010 zmíněn nebyl (AfDB, 2010: 134) a byl přesunut kvůli svým dlouhodobým cílům do programu PIDA (AfDB, 2010: 146). Příčinnou zdlouhavého průběhu je také zhoršení vztahů mezi říčními zeměmi v roce 2010, kdy mělo dojít k podepsání již finální smlouvy o rámci společné spolupráce. Nicméně tuto smlouvu nepodepsaly Egypt a Súdán kvůli pochybnostem o tvrzení zaručení vodní bezpečnosti všech zainteresovaných zemí. Egypt a Súdán se nechtějí vzdát práv na řeku Nil, které jim zaručovaly historické smlouvy.¹⁰⁵ Tyto váhavé nálady obou zemí stále celý proces správy povodí řeky Nil zpomalují.

NBI je pro NEPAD v oblasti správy vodních zdrojů regionálním partnerem a podle plánu AAP přislíbil částku 32 miliónů, pomocí které má být zřízena technická komise, a výsledkem tohoto snažení mají být sjednocené národní politiky v oblasti správy vod (AU – NEPAD, 2009: 13). Jak již bylo zmíněno, projekt WRPM je v počátku svého projektového cyklu,¹⁰⁶ což znamená, že i cíle NEPAD jsou v tomto případě vágní, což ale neznamená, že neefektivní. NEPAD se snaží o získání politické podpory pro NBI (a ne jen mezi politiky, ale také technickými pracovníky), získání finančních zdrojů pro vyjednávání a spolupráci (která trvá již dlouho a není u konce), hledání lidských kapacit a odborníků nejen na úroveň národní, ale i regionální, a za poslední se snaží o mobilizaci zdrojů pro uskutečnění bodů ze Společné programové vize a vedlejších programů (NEPAD, 2004b: 73).

¹⁰⁵ AllAfrica (2012): *East Africa: Cross-Border Resource Management – How Do the Nile Countries Fare?* Dostupné na: <http://allAfrica.com/stories/201211161009.html>, 29. 3. 2014.

¹⁰⁶ Projekt WPRM má status číslo 2 (tj. studie proveditelnosti) oproti Koridoru Sever-jih či Ropovodu Keňa-Uganda, které měly status 3-4 (tj. fáze realizace).

Projekt WRPM je tedy na dobré, ale dlouhé cestě ke společné správě povodí řeky Nil, v současné době je jednání zpomaleno neschopností některých států najít společný dialog. Nicméně rostoucí požadavky na zásoby vody spolu s rostoucí populací v regionu povedou k tomu, že bude nutné spolupracovat. Obecně lze konstatovat, že občanská společnost v povodí Nilu nyní není hlavním hráčem v politice, ekonomice a dynamice rozvoje. A pokud má být projekt WRPM regionálně úspěšný a prospěšný pro lokální obyvatelstvo daných zemí a regionů, měl by být dán prostor organizované občanské společnosti či lokálně působícím NGOs, tedy za předpokladu, že NBI a NEPAD chtějí, aby projekt WRPM byl úspěšný (Oweyegha-Afunaduula – Afunaduula – Balunywa, 2003: 40). A ačkoliv dialog mezi Egyptem, Súdánem a Etiopií je stále problematický,¹⁰⁷ což způsobuje agresivní etiopský program na výstavbu přehrad a hydroelektráren, dialog s ostatními zeměmi (Keňa, Džibuti a Jižní Súdán) vzkvétá a Etiopie s těmito zeměmi podepsala memorandum o porozumění a plánuje společnou výstavbu 17 přehrad na Nilu. A jak poznamenal bývalý poradce Světové banky pro vodní právo „*bez pevného právního základu mohou všechny tyto technické komise skončit jen jako gentlemanská dohoda,*“¹⁰⁸ proto je nutné najít společný dialog v rámci WRPM. Nejkontroverznějším sporem Etiopie a Egypta je výstavba Velké renesanční přehrady, kvůli které se Egypt obává snížení objemu přítoku Nilu do své země a také toho, že by se Etiopie stala hlavním regionálním exportérem elektřiny.¹⁰⁹

Na závěr lze říci, že pobřežní země Nilu investovaly do společného rámce pro správu vody již tolik času, úsilí a zdrojů, aby NBI vznikla, a tak momentálně není jiná možnost než v tomto kurzu pokračovat. Jakýkoliv jiný

¹⁰⁷ DailyNewsEgypt (2014): *No Deal in Nile River trilateral negotiations*. Dostupné na: <http://www.dailynewsegypt.com/2014/01/05/no-deal-in-nile-river-trilateral-negotiations/>, 29. 3. 2014.

¹⁰⁸ AllAfrica (2012): *East Africa: Cross-Border Resource Management – How Do the Nile Countries Fare?* Dostupné na: <http://allAfrica.com/stories/201211161009.html>, 29. 3. 2014.

¹⁰⁹ WashAfrica (2012): *Ethiopia: controversial dam puts Nile Basin collaboration on hold*. Dostupné na: <http://washAfrica.wordpress.com/2012/11/20/ethiopia-controversial-dam-puts-nile-basin-collaboration-on-hold/>, 29. 3. 2014.

krok by byl krokem zpátky a destabilizoval by stávající situaci (a nejde jen o oblast hydroenergetiky, ale také obecně o přístup k pitné vodě, užitnou vodu pro zemědělství aj.). NBI je postavena na tom, že povodí Nilu má společnou minulost a budoucnost a reprezentuje závazek těchto 11 zemí spolupracovat jak v oblasti politické, ekonomické, tak i ekologické. NBI by měla aktivně spolupracovat s AU a NEPAD s cílem získat podporu a potřebné uznání. Cíle NEPAD a NBI jsou podobné a obě instituce se snaží o rozvoj ekonomického růstu a udržitelného rozvoje. Stejně tak v dobrém vztahu je NBI i ostatními velkými donory (SB, AfDB, CIDA), což značí pozitivní vývoj do budoucnosti (Belay – Semakula – Wambura – Jan, 2010: 10; AU – NEPAD, 2009: 13-14). Tento model, který byl uskutečněn v povodí Nilu, je udržitelný a může být inspirací pro další projekty, protože byl poháněn lokálními aktéry a jen minimálně externími silami (NEPAD, 2004b: 29). NBI je v současnosti „jen“ tranzitní institucí spojující země povodí Nilu dohromady. Až finální podepsání rámce o spolupráci povede k vytvoření stálé říční organizace, nicméně k tomuto má podle provedené SWOT analýzy velmi dobré předpoklady (Belay – Semakula – Wambura – Jan, 2010: 10; AU – NEPAD, 2009: 14).

4. 5 Východoafrický podmořský kabelový systém

4. 5. 1 Stav informačních a komunikačních technologií ve východní Africe

Stav informačních a komunikačních technologií (ICT) je ve východní Africe na nízké úrovni. Východní Afrika (přesněji země EAC) má nejméně internetových uživatelů a fungujících telefonních linek z celé Afriky a současně i nejmenší hustotu pokrytí telekomunikačními službami. A navíc kvůli nedostatečné ICT infrastruktuře jsou poplatky za její používání nadměrně vysoké. Ale i ceny se v závislosti na zemi velmi liší, kdy například ceny v Etiopii a Súdánu jsou nižší než v ostatních státech EAC (měsíční paušál na mobil vyjde v Etiopii na 3 dolary a v Keni na 18 dolarů). Nicméně v oblastech, které mají přístup k podmořským kabelům, ceny za služby klesají. Situace se

začala zlepšovat rokem 2009 s příchodem plánů na investice 3 projektů podvodních optických kabelových systémů: SEACOM, TEAMS a *Východoafrického podmořského kabelového systému* (Eastern Africa Submarine System, EASSy). Instalace těchto kabelových systémů urychluje modernizaci a rozšíření páteřní přenosové sítě v celém regionu. A zkušenosti ze subsaharské Afriky dokazují, že v zemích s přístupem k podmořským kabelovým systémům jsou nižší ceny, bezpečnější a lepší připojení a větší rychlost (AfDB, 2013: 24-26). Do roku 2009 však východní pobřeží Afriky bylo bez vnitro-afrického a přímého přístupu k mezinárodním kabelovým sítím. A východní Afrika byla závislá pouze na satelitních systémech.

Kromě výše zmíněných kabelových systémů jsou ve východní Africe další probíhající přeshraniční iniciativy. Jde o Východoafrický páteřní systém připojení, Projekt komunikace na Viktoriině jezeře, Východoafrický přenosový projekt nebo Východoafrickou přenosovou digitální síť aj. (ITU, 2007: 9).

4. 5. 2 Projekt Východoafrického podmořského kabelového systému

Projekt EASSy je mezinárodní projekt, který má za cíl poskytovat lepší inter-regionální a globální přístup k ICT technologiím a zvýšit propojenost mezi zeměmi regionu i kontinentu Afriky. EASSy zároveň podporuje elektronické obchodování (e-commerce) jako jednu z dalších obchodních příležitostí pro rozvoj a růst regionu.

Absence kabelového systému ve východní Africe jakožto posledního regionu nepřipojeného ke kabelovému systému vedla 15 komunikačních společností ze 13 států k iniciaci výstavby projektu EASSy. Projekt měl již od počátku širokou podporu od telekomunikačního průmyslu, podnikatelů, regionálních vlád a multilaterálních rozvojových agentur. Proto v roce 2003 podepsalo 28 komunikačních operátorů a firem z jižní a východní Afriky memorandum o porozumění, které je důležité k zahájení plánování a výstavby

projektu.¹¹⁰ Téhož roku byl projekt představen ve spolupráci s Africkou elektronickou komisí (E-Africa Commission) i na půdě NEPAD. A již od počátku tento projekt představoval příklad, jak africké a globální telekomunikační společnosti mohou spolupracovat s regionálními institucemi s cílem rozvinout telekomunikační infrastrukturu¹¹¹ a integrovat východoafrické státy, protože systém bude vlastněn a financován přednostně východoafrickými entitami.¹¹² V roce 2003 také NEPAD poskytl grant na přípravné studie a studie proveditelnosti. Projekt spočíval v uložení optických kabelů pod hladinu moře a konstrukci pevninských stanic na území jižní a východní Afriky. Projekt EASSy spočíval v umístění 9900 km optických kabelů z jihoafrického Mtunzini podél východního pobřeží až do súdánského Port Sudan. Na této trase se nachází 8 pevninských stanic a to Mtunzini (JAR), Maputo (Mosambik), Toliary (Madagaskar), Dar es Salaam (Tanzanie), Mombasa (Keňa), Mogadišu (Somálsko), Džibuti (Džibutsko) a Port Sudan (Súdán) (UNECA – ICGLR – NEPAD, 2006: ii) (viz příloha č. 17) a později byly přidány další dvě stanice v Moroni (Komory) a Berbeře (Somálsko).¹¹³ Studie proveditelnosti byly provedeny v roce 2005 s pozitivním výsledkem, stejně tak jako studie o dopadu na životní prostředí regionu a sociální rozvoj regionu. V roce 2006 měla začít realizace projektu EASSy s ukončením v roce 2008. Kvůli problémům ve financování se realizace a vyhotovení projektu posunula až na rok 2010.

Po vyjednávání a diskuzích o struktuře projektu mezi vládami, NEPAD, telekomunikačními operátory a rozvojovými institucemi byla v roce 2003 na řízení a management projektu zvolena *Projektová řídicí komise* (Project

¹¹⁰ World Bank (2014): *IFC Support to EASSy*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/GKHOFDJB0>, 29. 3. 2014.

¹¹¹ ICA (2014a): *Case Study: ICT – The East African Submarine Cable System (EASSy)*. Dostupné na: <http://www.icafrica.org/en/topics-programmes/case-studies/ict-the-east-african-submarine-system-eassy/>, 29. 3. 2014.

¹¹² AfricaRenewal (2007): *New cable to connect eastern Africa*. Dostupné na: <http://www.un.org/africarenewal/magazine/october-2007/new-cable-connect-eastern-africa>, 29. 3. 2014.

¹¹³ Mybroadband (2010): *EASSy enters commercial service*. Dostupné na: <http://mybroadband.co.za/news/telecoms/14278-EASSy-enters-commercial-service.html>, 29. 3. 2014.

Management Committee, PMC), která si k výkonu tohoto mandátu zřídila finanční a technickou jednotku. Technicky i finančně projekt EASSy podpořily SB, NEPAD, DBSA, AfDB, EIB, Rozvojová banka KfW, DfID, Švédská mezinárodní rozvojová agentura, regionální vlády a regulační instituce aj. Koordinaci aktivit na bázi PPP spravuje Poradní těleso PPP infrastruktury.

EASSy je od počátku vlajkovým projektem NEPAD, počínaje financováním studií proveditelnosti přes rozvoj pomoci při sestavování byznys plánu až po zajištění konzultantů a poradců pro sociální a environmentální dopady projektu. Jako nový projekt byl zařazen do STAP z roku 2004 (AfDB, 2004: 60) a ve zprávě z roku 2010 už se neobjevil z důvodu nedostatku informací (AfDB, 2010: 55), což mohlo být způsobeno problémy ve financování a spravování tohoto projektu mezi léty 2007-2010. Nicméně NEPAD díky své politické síle a moci přispěl k realizaci EASSy a udělení statusu vlajkového projektu EASSy ještě více pomohlo. Projekt si našel podporu u NEPAD právě z toho důvodu, že integruje africké země a přispívá k „odemknutí“ vnitrozemských zemí tím, že jim zajistí přístup k dostupným telekomunikačním technologiím (Jagun: 2006: 9).

Z důvodu otevřeného a nediskriminačního přístupu k projektu byl stanoven speciální model financování, který má dvě části. První je Nástroj pro speciální účely, který shromažďuje finance od soukromého sektoru a rozvojových institucí a pomocí kterého je vytvořena struktura celého projektu. A druhou částí je Konsorcium, které je složeno z telekomunikačních firem a operátorů, a to se bude věnovat jiným investicím v rámci EASSy.¹¹⁴ Co se týče dalších investorů, tak ty jsou z 92 % tvořeny investory africkými a 8 % investory mezinárodními. Celková pomoc od rozvojových bank a institucí čítá 70 miliónů dolarů (přičemž 18 miliónů dolarů je od IFC, což je součást SB a 14,5 miliónů je od AfDB). Další investoři jsou jihoafričtí Telkom/Vodacom

¹¹⁴ World Bank (2014): *IFC Support to EASSy*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/GKHOFDJB0>, 29. 3. 2014.

(19 miliónů), MTN (40 miliónů) a Neotel (11 miliónů).¹¹⁵ Celková cena projektu EASSy je 200 miliónů dolarů (170 miliónů dolarů na položení kabelového systému a 30 miliónů dolarů na služby konzultantů, studie a management). Největším podílníkem je firma WIOCC, která vlastní dalších 14 afrických telekomunikačních firem.¹¹⁶

Projekt dosáhl svého finální projektové fáze v roce 2010, v létě téhož roku byl přístupný pro komerční využívání. Určitá zdržení v rámci projektu byla způsobena rozporem mezi soukromým sektorem a vládami ohledně financování a řízení projektu. Spory tkvěly v tom, že soukromým firmám šlo o generování zisku, zatímco vládním představitelům o nízké ceny a všeobecnou dostupnost služeb. Důraz na transparentnost projektu pak výrazně zpomaloval vyjednávání s novými investory, kteří přibývali, jak se projekt rozšiřoval.¹¹⁷ Vznikl tak velice otevřený a transparentní projekt, který nabízí otevřený přístup i pro regionální země, které nejsou investory EASSy. Spoluúčast rozvojových bank, které kromě financování poskytly i takové rozvojové principy zaručující rovné a otevřené jednání, přispěla ke zlepšení spolupráce a důvěry mezi danými zeměmi.¹¹⁸ Otevřený nediskriminační režim použitý při realizaci projektu EASSy může povzbudit podobné chování v podnikatelském prostředí. A rozšiřování modelu podpory soukromého financování užitého v projektu může pozitivně přispět k dalším takovýmto praktikám. A konečně, zlepšený a dostupnější přístup k internetu je výhodou pro medicínské a vzdělávací instituce a obecně může pozvednout gramotnost obyvatel.¹¹⁹ Kromě socio-

¹¹⁵ Manypossibilities (2014): *African Undersea Cables*. Dostupné na: <http://manypossibilities.net/african-undersea-cables/>, 29. 3. 2014.

¹¹⁶ Jde o firmy z Botswany, Burundi, Džibuti, Keni, Libye, Lesotha, Mozambiku, Nigérie, Seychell, Somálska, Tanzanie, Ugandy a Zimbabwe.

(WIOCC (2014): *Ownership*. Dostupné na: <http://wiocc.net/ownership/>, 29. 3. 2014.)

¹¹⁷ ICA (2014a): *Case Study: ICT – The East African Submarine Cable System (EASSy)*. Dostupné na: <http://www.icafrica.org/en/topics-programmes/case-studies/ict-the-east-african-submarine-system-eassy/>, 29. 3. 2014.

¹¹⁸ Mybroadband (2010): *EASSy enters commercial service*. Dostupné na: <http://mybroadband.co.za/news/telecoms/14278-EASSy-enters-commercial-service.html>, 29. 3. 2014.

¹¹⁹ World Bank (2014): *IFC Support to EASSy*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/GKHOFDJB0>, 29. 3. 2014.

ekonomického rozvoje regionu přispěl projekt EASSy k výraznému snížení plateb za komunikační služby¹²⁰ a tím zlepšil vzájemnou propojenost mezi zeměmi. Důkazem budiž studie, která tvrdí, že vzrůst uživatelů mobilních telefonů v Africe za posledních pět let (2002-2007) byl nejrychlejší v porovnání s ostatními regiony světa. Od té doby, co byl projekt zrealizován, byl zaznamenán enormní růst v poptávce po službách, které nabízí. A z tohoto důvodu byla kapacita tohoto projektu později navýšena a došlo k použití nejnovějších technologií.¹²¹

¹²⁰ Například před vybudováním EASSy hovor z Keni do DRK dražší než do Velké Británie a to z toho důvodu, že spojení muselo být zpracováno skrze Velkou Británii a Francii. Vybudování EASSy ušetřilo poplatky za přenos v hodnotě jedné miliardy dolarů ročně. (AfricaRenewal (2007): *New cable to connect eastern Africa*. Dostupné na: <http://www.un.org/africarenewal/magazine/october-2007/new-cable-connect-eastern-africa>, 29. 3. 2014.)

¹²¹ Alcatel-lucent (2014): *Alcatel-Lucent to upgrade EASSy submarine cable system along Africa's eastern and southern coast*. Dostupné na: <http://www.alcatel-lucent.com/press/2014/alcatel-lucent-upgrade-eassy-submarine-cable-system-along-africas-eastern-and-southern>, 29. 3. 2014.

Závěr

Předkládaná práce si kladla za cíl zjistit, zda se daří africkým institucím AU a NEPAD naplňovat nastavené cíle v mikroregionální integraci, které si ve svých oficiálních plánech předsevzaly. Formulace těchto cílů byla založena na pozitivní zkušenosti s jihoafrickým mikroregionalismem z počátku 90. let. Tento jihoafrický model, konkrétně pak koncept rozvojového koridoru, AU a NEPAD zvolily jako model, kterým má být rozvíjena regionální integrace, skrze kterou má dojít k pomoci a rozvoji Afriky a celkovému zvýšení socio-ekonomické úrovně obyvatel. Hlavní teze zněla, že obecný model jihoafrických mikroregionálních projektů z druhé poloviny 90. let je v rámci AU a NEPAD úspěšně rozvíjen ve východní Africe. To bylo dokládáno na studiu akčních plánů AU a NEPAD a na kolektivní případové studii, která ukázala, jak se tento model daří či nedaří naplňovat ve východní Africe.

Teoretický základ práce spočíval v použití konceptu *nového regionalismu*, který autorce umožňoval sledovat vznikající či rozvíjející se integraci aktérů na různých úrovních, ne jen té státní, jak to bylo u klasického konceptu regionalismu. A lze tak tvrdit, že spolupráce pouze na státní úrovni již není hlavním akcelerátorem integrace a práce potvrzuje, že nové formy spolupráce mohou být minimálně stejně efektivní. V tomto duchu je také možné potvrdit i fakt, že bez přítomnosti nestátních, vnějších a zahraničních aktérů by tento proces integrace nebyl úspěšný. Lze konstatovat, že k integraci se nemusí přistupovat pouze politicky (jako to bylo dříve) a ukázkou je právě účinná podpora ekonomického sblížení samotných obyvatel Afriky od NEPAD. Pomocí konceptu NRA mohla autorka sledovat intenzitu integrace či její vývoj na pomyslné ose konceptu regioness, který používají pro tuto práci klíčoví teoretici NRA Hettne a Söderbaum. NRA v sobě spojuje hodnoty a konkrétní cíle, které jsou zaměřeny na transformaci geografické oblasti do jasně identifikovaného regionálního prostoru zahrnujícího komplexní a mnohostranné procesy (Grant – Söderbaum dle Tsheola, 2010: 49). Toto tvrzení prokazují i v práci popisované situace, kdy u všech čtyř případů došlo

k vytvoření určité *regionální dynamiky*, která se do zahájení projektu na tomto místě nevyskytovala nebo jen ve velmi malé míře. Tuto dynamiku lze sledovat například na proměně projektu, kdy projekt Koridoru Sever-jih začínal jako projekt dopravní a infrastrukturní, ale v jeho průběhu došlo k rozšíření a přijetí témat, jako je podpora obchodu, malých firem či energetické infrastruktury, stal se tak multitematickým projektem a je ukázkou NRA v praxi. Projevy dynamiky byly v určitých případech silnější (v případě Ropovodu Keňa-Uganda se snaha o výstavbu ropovodu rozšířila jak mimo daný region, tak i mimo hlavní cíle projektu, a to do podpory společné vizové, legislativní či obranné spolupráce). Slabší regionální dynamiku lze pozorovat na příkladu Managementu a plánování povodí řeky Nil, kde občanská společnost hrála minimální roli, popřípadě o projektu vůbec nevěděla, což může být způsobeno počáteční fází, ve které se projekt nacházel (oproti ostatním projektům, které byly ve fázi realizace či ukončené).

Pokud vezmeme v potaz pro práci stěžejní pojem, a to *mikroregionalismus*, je nutné mít na paměti současný přístup k mikroregionům jakožto formě přeshraniční spolupráce mezi sousedícími oblastmi dvou či více států s podobnými socio-ekonomickými a politickými charakteristikami a problémy. Čili nejde již jen o oblast geograficky menší a na nižší než státní úrovni. Mikroregionální projekty fungují, protože jejich představitelé řeší podobné problémy, které je trápí a jejichž řešení je nutné hledat společně. Toto zjištění je zásadní pro charakter práce, protože vede k potvrzení prvního předpokladu práce, a to:

- *projekty mikroregionálního charakteru mají větší šanci na úspěch než projekty řízené centrálními vládami nebo mezinárodním společenstvím.*

První předpoklad této práce tedy podle autorky je naplněn. Ale je nutné brát v potaz všechna níže zmíněná rizika a problémy. Projekty byly řízeny regionálním aktérem (např. řídicí komisí) a pokud by byly řízeny pouze centrální vládou východoafrických zemí, tak by k jejich realizaci nedošlo nebo

minimálně za velmi dlouhý časový úsek. Čili onen mikroregionální charakter najdeme u všech čtyřech zkoumaných projektů, naopak pokud bychom trvali na klasické definici mikroregionu jakožto menšího geografického celku na substátní úrovni, nemohli bychom si být tímto předpokladem tak jisti, protože u některých projektů (např. EASSy či WRPM) nebylo jasné, jaké regiony jsou do těchto projektů zapojeny a jak se podílí na jeho rozvoji, nicméně zřejmé v těchto oblastech byly socio-ekonomické a politické charakteristiky či problémy. Dále kolektivní případová studie potvrdila teoretickou myšlenku, že hodnota studia mikroregionalismu spočívá v tom, že upozorňuje na takové situace, které mohou vést k lepšímu porozumění makroregionální úrovni a napomoci tak přehodnocení strategických plánů pro daný region. Čili zkoumání mikroregionalismu ve východní Africe má své opodstatnění, protože pomocí jeho optiky jsme schopni zachytit takové momenty (rostoucí spolupráce či zvyšující se integrace), které by nám za normálních okolností zůstaly skryty, protože by nebyly zmíněny ve státních strategických nebo rozvojových plánech. Nicméně i přesto tyto pozitivní poznatky je stále nutné mít na paměti, že mikroregionalismus ve východní Africe je od svého modelového příkladu z jižní Afriky velice vzdálen. A to v případě současného i klasického přístupu k mikroregionům.

Kolektivní případová studie ukázala konkrétní rozdíly mezi jihoafrickým a východoafrickým příkladem a ty jsou následující. Jsou to zas a znova státy, které jsou hlavními katalyzátory či brzdami celého procesu (a nejsou to regionální vlády či menší celky jako v případě jižní Afriky). Zkrátka hlavními finančními zdroji regionálních projektů ve východní Africe jsou prioritně vlády východoafrických zemí a multilaterální instituce (SB, AfDB, DBSA, EADB aj.). Programy NEPAD jsou nakloněné participaci soukromého sektoru na národní úrovni, ale ne na regionální úrovni, kam je většina projektů zaměřena. Tyto dva poznatky lze pozorovat na zkoumaných projektech a projekt WRPM je toho přímým důkazem, protože jsou to právě vlády východoafrických zemí,

kteřé další integraci či postup projektu blokují (jde hlavně o Súdán, Etiopii a Egypt).

Toto nás přivádí k poslední poznámce o mikroregionalismu ve východní Africe jako takovému, a sice k nutnosti rozlišovat jednotlivé celky, protože sama o sobě je oblast východní Afriky velmi heterogením regionem. Za jádrovou oblast východní Afriky můžeme považovat Keňu, Ugandu a Tanzanii, která je homogení a současně se zde (mikro)regionální integraci daří nejlépe (což lze doložit na rostoucí vřzové a legislativní spolupřáci podpořené mj. při vyjednávání projektu Ropovod Keňa-Uganda). Ostatní oblasti východní Afriky jsou na tom výrazně hůře nebo těží z tematické či geografické blízkosti k těmto jádrovým zemím (nelze v tomto případě opomenout tanzanský přístav Dar es Salaam, který je součástí Koridoru Sever-jih a je tak výraznou spojnicí východní Afriky a zbytku světa zejména v oblasti exportu a obchodu). S tím souvisí i poslední výtka směrem k NEPAD a AU, která se týká jejich malé podpory regionálních uskupení REC, které reflektují tyto homogenní celky východní Afriky. Ačkoliv se k tomu v některých svých plánech AU a NEPAD zavazoval, REC tímto prostředníkem nebyly a potenciál, který mají (např. jsou blíže lokálním soukromým firmám), plně využíván není. Přesto jsou vitálními aktéry v procesu regionální integrace (zejména to lze vysledovat na Trojstranné dohodě COMESA-EAC-SADC), ale jen z jejich vlastního podnětu, nikoliv z výrazného podnětu NEPAD.

Pokud pro přehlednost přejdeme k druhému předpokladu této práce:

- *kdy předpokládám, že organizacemi AU a NEPAD upřednostňované projekty jsou pro rozvoj určité oblasti klíčové a lze na nich zkoumat úspěšnost aktivit AU a NEPAD*, musíme konstatovat, že tento předpoklad nelze klasifikovat jako platný.

A to z toho důvodu, že úspěšnost aktivit AU a NEPAD na těchto projektech nešla prokazatelně potvrdit. Je to proto, že NEPAD a AU nevydávají žádné zprávy či reporty o probíhajících či proběhlých

mikroregionálních projektech, ačkoliv toto slíbily a dostupnost informací považují pro svou činnost za klíčové. Argument jazykové bariéry nemůže být brán v potaz, protože dokumentace má být dostupná v angličtině. Projekty jsou uvedeny ve zprávách STAP, PIDA či AAP, ale průběžné zprávy a hodnocení dostupné nejsou. Obecně lze říci, že pokud nějakou myšlenku či model převezme velká instituce, nápad se ztratí v množství orgánů a podpůrných úřadů, které hlavní instituce má. Toto se stalo i v případě NEPAD, které vytvořilo svůj Prostorový rozvojový program, ale o konkrétních aktivitách programu se dozvědět nelze, či v případě prioritních plánů, kdy byl koncept DC a SDI zmíněn na začátku dokumentů, ale dále se s nimi neoperuje. Nicméně nesporný je politický vliv, který NEPAD a AU má a pokud přislíbí podporu určitému projektu (zvláště pokud je ve vyšší fázi realizace), jeho průběh se zrychlí. Toto bylo možno pozorovat na projektu Ropovodu Keňa-Uganda či Koridoru Sever-jih na konferenci v Lusace, kdy projekt získal velké množství partnerů a investorů včetně NEPAD.

Tímto se dostáváme k hlavní tezi této práce, která zněla:

- *obecný a úspěšný model mikroregionálních projektů započatý v druhé polovině 90. let v jižní Africe a následně přenesený do oficiálních plánů AU a NEPAD je úspěšně rozvíjen ve východní Africe.*

Tuto tezi se nepodařilo v plné míře potvrdit. Ačkoliv si je autorka vědoma několika podstatných zlepšení a stále se zlepšující situace regionální integrace ve východní Africe, není možné tuto tezi v současné době jednoznačně doložit. Autorka sdílí názor, že takto nastavený plán a postup směrem k regionální integraci a zvyšování socio-ekonomického rozvoje východní Afriky je správný, ale v současnosti podle výše vyzkoumaných poznatků a v práci původně nastavených mikroregionálních kritérií není možné jasně říci, že je to plně funkční model. Ve východní Africe jihoafrický mikroregionální model naráží (opět) na klasické regionální překážky a na neochotu států se zapojit. *Proto je lepší o mikroregionálních projektech*

uvažovat jako o modelech či nástrojích k dosažení rozvoje, než se je snažit v celé míře přenášet na jiné projekty. Region východní Afriky je bezesporu v regionální integraci aktivní a bylo by nepřesné nezmínit fungující integrační aktivity zejména jádrové oblasti východní Afriky (Keňa, Uganda a Tanzanie), Trojstrannou dohodu COMESA-EAC-SADC či fakt, že ve východní Africe je organizacemi AU a NEPAD podpořen největší počet infrastrukturních projektů (12) z celé Afriky (30), což jim poskytlo velmi cennou marketingovou i politickou podporu. A dále by bylo nepřesné nezmínit nabytý dojem, že čtyři zkoumané infrastrukturní projekty mají pro region východní Afriky nezpochybnitelný význam. Nicméně jsou zde faktory a zjištění, které brání potvrzení platnosti hlavní teze.

Prvním je nedostatečná participace soukromého sektoru a podpora PPP projektů. Za vitální a neotřelý rys konceptů DC a SDI autorka spatřovala participaci lokálního obyvatelstva, podporu SME, podporu projektů na bázi PPP či generování zisku a jeho návrat zpět do lokality. V takovém rozsahu se toto neobjevilo u žádného ze zkoumaných projektů, ale nelze upřít úspěch projektům Ropovod Keňa-Uganda a EASSy, což jsou dva ze tří projektů NEPAD založených na principu PPP v celé východní Africe. Oba tyto projekty zahrnují participaci afrických ministrů i mezinárodních a afrických soukromých firem (UN, 2006: 5). Nicméně dynamiku, kterou u projektů v jižní Africe tvořila občanská společnost či soukromý sektor, ve východní Africe nenajdeme, ať už je to způsobeno nedostatečnou legislativou¹²² umožňující vznik projektů PPP nebo naopak participací velkých donorů a investorů, kteří malé a střední podniky „pohltnou“. A nemluvě o nedohledatelném generování zisku, které by mělo jít zpět do lokality a podpořit lokální obyvatelstvo. Pokud

¹²² Jistou technickou překážkou může být i fakt, že legislativa umožňující vznik PPP projektů byla i v rozvinutém světě přijímána relativně pozdě a v případě rozvíjejících se zemí ještě později. Proto bezhlavě podporovat PPP projekty, když pro ně není dostupná legislativa, je liché. Ve východní Africe tak soukromý sektor stále naráží na legislativní, regulatorní, infrastrukturní a technické překážky, které proces zpomalují. A mnohotématicnost a nedostatek kapacit REC jsou limitami pro koherentní a koordinovaný podpůrný proces.

by tedy došlo k formulaci cílů infrastrukturních projektů již ve spolupráci se soukromým sektorem, k mobilizaci lokálního soukromého sektoru a zvýšení jeho participace v projektech NEPAD, mobilizaci více regionálních než zahraničních finančních zdrojů a konečně ke zlepšení přístupu NEPAD směrem k regionu, dalo by se dle autorky mluvit o dostatečném zapojení soukromého sektoru do projektů, a tudíž o splnění prvního faktoru, který je v současnosti vzdálen svému cíli.

Druhá charakteristika, která brání potvrzení hlavní teze práce, je neprůhlednost a nedostatečná dostupnost informací o projektech z dílny AU a NEPAD. Výše bylo zmíněno, že pokud se nějakým tématem začne zabývat (velká) instituce, dojde k byrokratizaci tohoto tématu a musí dojít k vytvoření nějakého správního orgánu, který se přesně tím bude zabývat. Podobná situace nastala u AU i NEPAD, kdy partikulární informace o prioritních projektech byly nedostupné a objevovaly se pouze v počátečních plánech (STAP, PIDA a AAP). I když jsou infrastrukturní projekty většinou dlouhodobějšího charakteru, neznamená to, že o jejich vývoji by se nemělo informovat. K této situaci došlo i v případě této práce, což bylo místy pro posun práce limitující¹²³ a také to vedlo autorku k nepotvrzení hlavní teze práce, protože úspěšnost závazků NEPAD a AU nemohla plně prokázat.

Třetí, a poslední, výtkou je fakt, že AU a NEPAD vybrané projekty v některých případech nesplňují onen (mikro)regionální charakter, i když se k tomu v prioritních strategických dokumentech zavazují. Mikroregionální charakter regionu již byl zmíněn výše a rozlišujeme dva přístupy k němu, ale například na projektu EASSy nebyly splněny ani podmínky dle klasického přístupu k mikroregionu (tedy substátní charakter jednotek), ani dle současného přístupu (tedy relativní politická či jiná podobnost, protože u projektu EASSy jde o velmi rozlehlé nehomogenní území).

¹²³ Neznamená to, že o projektech nebyly dohledatelné informace. Informace a data dostupná byla, ale ne z dílny AU a NEPAD.

Závěrem lze říci, že takto nastavený model regionální integrace je podle autorky výrazným posunem v historii afrických integračních procesů a rozvoji samotném. Viděli jsme na několika příkladech, že některé projekty fungují a jiné ne, to je způsobeno převážně chováním států, které naráží na klasické regionální překážky. Proto autorka dochází k závěru, že je lepší o mikroregionálních projektech uvažovat jako o modelech „pouze“ pro regionální integraci a ne mikroregionální, jak bylo předsevzato. Přičemž tento závěr nepovažuje za negativní, protože takovýto model integraci a rozvoji východní Afriky prokazatelně pomáhá a dobře doplňuje jiné rozvojové praktiky, jen s tím rozdílem, že pomáhá na regionální, ale ne mikroregionální úrovni. NEPAD tímto pozměněným přístupem k rozvoji Afriky skrze regionální integraci otevřelo mnoho možností pro aktéry na nižší úrovni než státní. Pokud postupným procesem dojde k odstranění výše zmíněných „chyb“ či problémů, má obecný a převzatý jihoafrický model mikroregionální integrace šanci sklidit úspěch i v regionu východní Afriky. Nicméně není nutné požadovat absolutní přenesení jihoafrického modelu. Pro rozvoj (východní) Afriky bude prospěšné, pokud se takto nastavené tempo integrace bude dále podporovat a rozvíjet. Současně je nutné stále brát v potaz, že hodnota zkoumání regionů je v tom, že k regionům se přistupuje individuálně a každý region je jiný. Proto nemůžeme předpokládat absolutní stejnorodost východoafrických projektů a jihoafrického modelu, jakým byl jihoafrický Rozvojový koridor Maputo, jenž „odemkl“ provincii Gauteng, která je jednou z nejbohatších lokalit celé Afriky a zároveň se těší velkému uznání v rámci celé Afriky. Pokud navíc vezmeme v potaz dobu, kdy byl Rozvojový koridor Maputo realizován, lze nabýt dojmu, že jeho principy jsou v absolutním měřítku nepřenositelném na jiné projekty. A je tak logičtější a pro rozvoj Afriky i efektivnější nehledat kompromisy, ale zaměřit se na tu úroveň, kde tyto modely fungují a mohou přinést změnu (tedy na regionální úrovni).

Seznam literatury

AAP (2009): *AU/NEPAD African Union Action Plan 2010-2015*. Dostupné na: <http://www.oecd.org/dataoecd/27/32/44326734.pdf>, 1. 11. 2013.

Adésíná, Jímí O. (2001): *NEPAD and the Challenge of Africa's Development: towards the political economy of discourse*. Grahamstown: Department of Sociology.

AfDB (2003): *Infrastructure Short-Term Action Plan (STAP). Review of Implementation Progress and The way Forward*. Abidjan: African Development Bank Group.

AfDB (2009): *ADB Group Regional Integration Strategy, 2009-2012*. Dostupné na: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Policy-Documents/BANK%20GROUP%20REGIONAL%20INTEGRATION%20STRATEGY%202009%20-2012.pdf>, 21. 3. 2014.

AfDB (2010): *Project Implementation Review of the NEPAD Infrastructure Short Term Action Plan (STAP)*. Abidjan: African Development Bank Group.

AfDB (2013): *State of Infrastructure in East Africa*. Abidjan: African Development Bank Group.

AfDB (2014): *AfDB and AUC Signs Grant to Enhance the Capacity of African Countries to Accelerate the Delivery of Regional Infrastructure Projects*. Dostupné na: <http://www.afdb.org/news-and-events/article/afdb-and-auc-sign-grant-to-enhance-the-capacity-of-african-countries-to-accelerate-the-delivery-of-regional-infrastructure-projects-12768/>, 26. 2. 2014

AfDB – NEPAD (2010): *Project Implementation Review of the NEPAD Infrastructure Short Term Action Plan (STAP). Draft Final Report*. Dostupné na:

<http://www.nepad.org/system/files/Project%20Implementation%20Review%20of%20the%20NEPAD%20Infrastructure%20Short%20Term%20Action%20Plan%20%28STAP%29.pdf>, 15. 3. 2014.

AfDB – AU – NEPAD (2010): *Programme for Infrastructure Development in Africa. Interconnecting, integrating and transforming a continent*. Dostupné na: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Project-and-Operations/PIDA%20note%20English%20for%20web%200208.pdf>, 15. 3. 2014.

African Development Bank – African Development Fund (2011): *Eastern Africa. Regional Strategy Paper. 2011-2015*. Dostupné na: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Policy-Documents/East%20Africa%20-%20Rev%20RISP%20.pdf>, 11. 1. 2014.

AfricaRenewal (2007): *New cable to connect eastern Africa*. Dostupné na: <http://www.un.org/africarenewal/magazine/october-2007/new-cable-connect-eastern-africa>, 29. 3. 2014.

Alcatel-lucent (2014): *Alcatel-Lucent to upgrade EASSy submarine cable system along Africa's eastern and southern coast*. Dostupné na: <http://www.alcatel-lucent.com/press/2014/alcatel-lucent-upgrade-eassy-submarine-cable-system-along-africas-eastern-and-southern>, 29. 3. 2014.

Aljazeera (2013): *South Sudan set to sign new Nile agreement*. Dostupné na: <http://www.aljazeera.com/news/africa/2013/06/201362075235645727.html>, 25. 3. 2014

Allafrica (2003): *Uganda: Pipeline Gets NEPAD Status*. Dostupné na: <http://allafrica.com/stories/200309080735.html>, 15. 3. 2014.

Allafrica (2009): *AfDB Pledges U.S. \$600 Million for North-South Corridor Activities*. Dostupné na: <http://allafrica.com/stories/200904090716.html>, 21. 3. 2014.

Allafrica (2012): *East Africa: Cross-Border Resource Management – How Do the Nile Countries Fare?* Dostupné na: <http://allafrica.com/stories/201211161009.html>, 29. 3. 2014.

Allafrica (2014a): *East Africa: Kenya, Rwanda, Uganda Seek Joint Power Generation Project*. Dostupné na: <http://allafrica.com/stories/201402211325.html>, 15. 3. 2014.

Allafrica (2014b): *Uganda: Rwanda, Uganda and Kenya Sign Defens Pact*. Dostupné na: <http://allafrica.com/stories/201401120049.html>, 15. 3. 2014.

Amerom van, Marloes – Büscher, Bram (2005): *Peace Parks in Southern Africa: bringers of an African Renaissance?* *Journal of Modern African Studies*. Vol. 43. No. 2. s. 1-24.

Ancharaz, Vinaye – Kandiero, Tonia – Mlambo, Kupukile (2010): *The first Africa Region Review for EAC/COMESA*. Belvedere: AfDB. Working Paper Series.

Anderson, Neil – Galt, Kate (1996): *The Wild Coast SDI. Community Needs and Views of Development. Baseline*. Bisho: CIET.

Araia, Ghelawdewos (2006): *The Historical and Ideological Foundations of Pan-Africanism. Conference Paper*. New Britain: Central Connecticut State University.

AU (2000): *Constitutive Act of African Union*. Lomé: Lome Summit.

AU (2014a): *AU in Nutshell*. Dostupné na: <http://www.au.int/en/about/nutshell>, 20. 2. 2014

AU (2014b): *Launching of the Council for Infrastructure Development (CID) in the Context of PIDA Implementation*. Addis Ababa: AU. Dostupné na: <http://summits.au.int/en/sites/default/files/CID%20meeting%20Addis%20Ababa-Commissioner.pdf>, 26. 2. 2014.

AU (2014c): *Program for Infrastructure Development for Africa (PIDA)*. Dostupné na: <http://pages.au.int/infosoc/pages/program-infrastructure-development-africa-pida>, 20. 2. 2014.

AU (2010): *Decision on the integration of NEPAD into the AU. Fourteenth Ordinary Session of the Assembly*. Addis Ababa: AU Assembly. Dostupné na: <http://www.nepad.org/system/files/Decsion%20of%20the%202014th%20Assembly%20on%20Integration%20of%20NEPAD.pdf>, 12. 2. 2014

AUC (2009): *Strategic Plan. 2009-2012*. Addis Ababa: Directorate for Strategic Planning Policy, Monitoring, Evaluating and Resource Mobilization.

AUC (2013): *Status of integration in Africa (SIA IV)*. Dostupné na: http://ea.au.int/en/sites/default/files/SIA%202013%28latest%29_En.pdf, 11. 1. 2014.

AU – NEPAD (2009): *African Action Plan. 2010-2015. Advancing Regional and Continental Integration in Africa*. Dostupné na: <http://www.uneca.org/sites/default/files/uploads/sectors.pdf>, 24. 2. 2014.

AU – NEPAD (2010a): *AU/NEPAD African Action Plan. 2010-2015. Advancing Regional and Continental Integration in Africa. Sectors*. Dostupné na: <http://www.uneca.org/sites/default/files/uploads/sectors.pdf>, 24. 2. 2014.

AU – NEPAD (2010b): *NPCA Strategic Direction. 2010-2013*. Dostupné na: <http://www.nepad.org/system/files/NPCA%20Strategic%20Direction%20%28Final%29%20rev7.pdf>, 14. 2. 2014.

AU – NEPAD (2012): *Africa's Energy Priorities in the PIDA and MDB Infrastructure Action Plan*. Paris: AUC and NEPAD Agency.

AU – NEPAD – AfDB (2010): *Revision of the AU/NEPAD African Action Plan 2010-2015. Abridged Report 2010-2012*. Johannesburg: NEPAD Planning and Coordinating Agency.

AU – NEPAD – AfDB (2011): *Africa Energy Outlook 2040. PIDA*. Dostupné na: <http://www.pidafrica.org/PIDA-Sector-specific%20Terms%20of%20Reference%20for%20Energy%20Sector.pdf>, 15. 3. 2014.

Beer de, G.R.M. (2001): *Regional Development Corridors and Spatial Development Initiatives – some current perspectives on potentials and progress*. 20th South African Transport Conference. Conference Papers.

Dostupné na:

<http://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/8129/3a11.pdf?sequence=1>,
21. 10. 2013.

Bek, David – Taylor, Ian (2001): Evaluation of Spatial Development Initiatives: Case Studies of the Maputo Development Corridor and the West Coast Investment Initiative. *DPRU. Working Papers*. No. 01/52. s. 1-30.

Belay, Alebel, Abebe – Semakula, Henry, Musoke – Wambura, James, George – Jan, Labohy (2010): SWOT Analysis and Challenges of Nile Basin Initiative: An Integrated Water Resource Management Perspective. *Chinese Journal of Population, Resources and Environment*. Vol. 8. No. 1.

Biyokulule (2014): *EASSy cable for open business*. Dostupné na:

http://www.biyokulule.com/view_content.php?articleid=3658, 29. 3. 2014.

Boas, Morten (2001): Regions and Regionalisation: A Heretic's View. In:

Page, Sheila – Boas, Morten – Meagher, Kate – Dieter, Heribert (2001):

Regionalism and Regional Integration in Africa. A Debate of Current Aspects and Issues. Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet. s. 27-40.

Bonchuk, Michael Omang (2012): Panafricanism, African Boundaries and Regional Integration. *Canadian Social Science*. Vol. 8. No. 4. s. 232-237.

Bowland, Cayley – Otto, Lisa (2012): *Implementing Development Corridors: Lessons from the Maputo Corridor. Policy Briefing 54. South African Foreign Policy and African Drivers Programme.* s. 1-4.

Breslin, Shaun D. – Hook, Glenn (2002): *Microregionalism and World Order: Concepts, Approaches and Implications.* In: Breslin, Shaun D. – Hook, Glenn (eds.) (2002): *Microregionalism and World Order.* New York: Palgrave Macmillan. s. 1-23.

Byiers, Bruce (2013): *Corridors of power or plenty? Lessons from Tanzania and Mozambique and implications for CAADP.* Dostupné na: www.ecdpm.org/dp138, 1. 2. 2014.

CIET (2007): *A decade of local economic development in the Wild Coast. 1997-2007: the community view.* Dostupné na: http://www.ciet.org/_documents/Wild%20Coast%20final%20report%202007.pdf, 25. 1. 2014.

Cihelková, Eva (2006): *Regionalizace světové ekonomiky.* In: Cihelková Eva – Kunešová Hana (a kol.) (2006): *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy.* Praha: C. H. Beck. s. 75-88.

Cihelková, Eva (2007): *Nový regionalismus – teoretické přístupy a vymezení.* In: Cihelková, Eva a kol. (2007): *Nový regionalismus. Teorie a případová studie (Evropská unie).* Praha: C. H. Beck. s. 1-97.

DailyNewsEgypt (2014): *No Deal in Nile River trilateral negotiations.* Dostupné na: <http://www.dailynewsegypt.com/2014/01/05/no-deal-in-nile-river-trilateral-negotiations/>, 29. 3. 2014.

DFA (2004): *NEPAD. Historical Overview*. Dostupné na:
http://www.dfa.gov.za/au.nepad/historical_overview.htm, 11. 1. 2014.

EAC (2011): *4th EAC Development Strategy (2011/12 – 2015/16). Deepening and Accelerating Integration*. Arusha: EAC Secretariat.

EAC (2011): *COMESA-EAC-SADC Tripartite Framework: State of Play*.

Dostupné na:

http://www.eac.int/index.php?option=com_content&id=581&Itemid=201&showall=1, 21. 3. 2014.

EAC (2011): *History of the EAC*. Dostupné na:

http://www.eac.int/index.php?option=com_content&view=article&id=44&Itemid=54, 1. 2. 2014.

EAC (2014): *Integrated Water Resources Management in East Africa*.

Dostupné na:

http://www.eac.int/environment/index.php?option=com_content&id=151&Itemid=98, 25. 3. 2014.

ECA (2004): *Assesing Regional Integration in Africa*. Addis Abeba: UNECA.

Ethier, Wilfried J. (1998): The New Regionalism. *The Economic Journal*. Vol. 108. No. 449. s. 1149-1161.

Gambari, Ibrahim A. (2004): Progress in the Implementation of NEPAD: Issues and Perspectives. UN Speech. New York: Council on Foreign Relations.

Gajewski, Gregory (2006): *A New Method to Improve the Use of the Spatial Development Initiative Method to Promote Pro-poor Economic Growth in Africa*. Washington: Louis Berger Group.

Hanson, Stephanie (2009): *The African Union*. Council on Foreign Relations. Dostupné na: <http://www.cfr.org/africa-sub-saharan/african-union/p11616>, 20.2. 2014.

Harrison, John (2006): Re-reading the new regionalism: A symphatetic critique. *Space and Polity*. Vol. 10. No. 1. s. 21-46.

Hauptfleisch, Dries – Marx, Hendrik (2011): *The Potential Impact on Property and Socio-economic Development Resulting from Road Transport Corridors in Africa: A Case Study*. Amsterdam: Management and Innovation for a Sustainable Built Environment. 20-23 June 2011.

Hettne, Björn – Söderbaum, Fredrik (2000): Theorising the Rise of Regioness. *New Political Economy*. Vol. 5. No. 3. s. 457-473.

Hettne, Björn (2005): Beyond the „New“ Regionalism. *New Political Economy*. Vol. 10, No. 4. s. 534–571.

Hettne, Björn – Söderbaum, Fredrik (1998): *The New Regionalism Approach*. Dostupné na: <http://asrudiancenter.wordpress.com/2009/03/02/the-new-regionalism-approach/>, 13. 1. 2014.

Hnízdo, Bořivoj (1995): *Mezinárodní perspektivy politických regionů*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku.

Hydrocarbons-technology (2013): *Kenya-Uganda Oil Pipeline*. Dostupné na: <http://www.hydrocarbons-technology.com/projects/kenya-uganda-oil-pipeline/>, 15. 3. 2014.

ICA (2014a): *Case Study: ICT – The East African Submarine Cable System (EASSy)*. Dostupné na: <http://www.icafrica.org/en/topics-programmes/case-studies/ict-the-east-african-submarine-system-eassy/>, 29. 3. 2014.

ICA (2014b): *North-South Corridor*. Dostupné na: <http://www.icafrica.org/topics-programmes/north-south-corridor/>, 21. 3. 2014.

ISIZA (2009): *African Corridor Projects*. Dostupné na: http://www.isiza.co.za/archive_issues/issue07/222900.htm, 1. 2. 2014.

ITU (2007): *Final Report. East Africa Regional Information Infrastructure*. Vol. I. Geneva: Information Telecommunication Union.

Jagun, Abiodun (2006): *A Stakeholder Analysis of the East African Submarine Cable System (EASSy)*. Manchester: Manchester University e-Scholar.

Jourdan, Paul (1998): Spatial Development Initiatives (SDIs) – the official view. *Development Southern Africa*. Vol. 15. No. 5. s. 717-725.

Kasaija, Phillip Apuuli (2004): Regional Integration: A Political Federation of the East African Countries. *African Journal of International Affairs*. Vol. 7. No. 1-2. s. 21-34.

Kepe, Thembela (1999): The problem of defining „community“: challenges for the land reform program in rural South Africa. *Development Southern Africa*. Vol. 16. No. 3. s. 415-433.

Kepe, Thembela (2001): Clearing the ground in the Spatial Development Initiatives (SDIs): analysing the „process“ on South Africa’s Wild Coast. *Development Southern Africa*. Vol. 18. No. 3. s. 279-293.

Kessides, Ioannis N. – Benjamin, Nancy C. (2012): *Regionalization Infrastructure for Deepening Market Integration: the Case of East Africa*. *Policy Research Working Paper*. Washington: The World Bank Development Research Group.

Khadiagala, Gilbert M. (2008): *Governing regionalism in Africa: themes and debates*. *Policy Brief 51*. Johannesburg: Centre for Policy Studies. Dostupné na: <http://cps.org.za/cps%20pdf/polbrief51.pdf>, 11. 1. 2014.

Kratochvíl, Petr – Waisová, Šárka (2009): Teorie integračních procesů. In: Waisová, Šárka a kol. (2009): *Regionální integrační procesy*. Plzeň: Aleš Čeněk. s. 35-72.

Krüger, L. P. (2011): The impact of black economic empowerment (BEE) on South African business: Focusing on ten dimensions of business performance. *Southern African Business Review*. Vol. 15. No. 3. s. 207-233.

KZN (2013): *North-South Transport Corridor: Connectivity through Co-operation*. Dostupné na: http://kzntopbusiness.co.za/site/south-african-news/view/5827/1284/2013/05/07/NorthSouth_Transport_Corridor__Connectivity_through_Cooperation, 21. 3. 2014.

Lovering, John (1999): *Theory Led by Policy? The Inadequacies of „The New Regionalism“ in Economic Geography. Illustrated from the Case of Wales.* Londýn: Department of Geography. UCL.

Luiz, John M. (2003): The Relevance, Practicality and Viability of Spatial Development Initiatives: A South African Case Study. *Public Administration and Development.* 23/2003. s. 433-443.

Manypossibilities (2014): *African Undersea Cables.* Dostupné na: <http://manypossibilities.net/african-undersea-cables/>, 29. 3. 2014.

MCLI (2013): *Spatial Development Initiative.* Dostupné na: <http://www.mcli.co.za/mcli-web/mdc/sdi.htm>, 23. 1. 2014.

MCLI (2014): *About the Maputo Development Corridor.* Dostupné na: <http://www.mcli.co.za/mcli-web/mdc/mdc.html>, 23. 1. 2014.

MEP (2013): *EOI – Kenya-Uganda Refined Petroleum Products Pipeline.* Dostupné na: <http://www.energy.go.ke/index.php/news/68-proin-sed-odio-et-ante-adipiscing-lobortis>, 15. 3. 2014.

Miller, Darlene (2011): Spatial Development Initiatives and Regional Integration in Post-Apartheid Southern Africa. *Rosa Luxemburg Stiftung Southern Africa.* 02/2011. s. 1-8.

MINIFRA (2013): *Kenya-Uganda-Rwanda oil pipeline aims to strengthen regional economy.* Dostupné na: [http://www.mininfra.gov.rw/88/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=115](http://www.mininfra.gov.rw/88/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=115), 15. 3. 2014.

MiningJournal (2004): *CVRD wins Moatize coal bid*. Dostupné na: <http://www.mining-journal.com/production-and-markets/cvrd-wins-moatize-coal-bid>, 25. 1. 2014.

Mitchell, Steven (nedatováno): Mapping local economic development: a case study from the Wild Coast, South Africa. *CIET*. Dostupné na: http://www.ciet.org/_documents/2006227134733.pdf, 23. 1. 2014.

Mngodo, R. J. (2005): *Water Resource Data for Nile Basin. International Work Session on Water Statistic. June 20-22 2005*. Vienna: Water Resource Division.

Mtegha, Hudson – Leeuw, Paseka – Naicker, Sodhie – Molepo, Mapadi (2012): *Resources Corridors: Experiences, Economics and Engagement; A Typology of Sub-saharan African Corridors*. Dostupné na: <http://www.eisourcebook.org/cms/files/EISB%20Resources%20Corridors.pdf>, 23. 1. 2014.

Mybroadband (2010): *EASSy enters commercial service*. Dostupné na: <http://mybroadband.co.za/news/telecoms/14278-EASSy-enters-commercial-service.html>, 29. 3. 2014.

NBI (2012): *NBI Overarching Strategic Plan. 2012-2016*. Entebbe: Nile Basin Initiative Secretariat.

NEPAD (2001): *The New Partnership for Africa's Development. (NEPAD)*. Dostupné na: http://www.nepad.org/system/files/framework_0.pdf, 1. 11. 2013.

NEPAD (2002): *Short-Term Action Plan. Infrastructure. Main report*. Dostupné na: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Project->

and-Operations/00473842-EN-PAPER-NEPAD-INFRASTRUCTURE-SHORT-TERM-ACTION-PLAN-MAIN-REPORT.PDF, 20. 2. 2014.

NEPAD (2004a): *Infrastructure Short-Term Action Plan (STAP). Second Review of Implementation Progress and Way Forward*. Johannesburg: NEPAD.

NEPAD (2004b): *NEPAD STAP for Transboundary Water Resources. Framework for Implementation*. Dostupné na: http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDIQFjAA&url=http%3A%2F%2Fcap-net.org%2Fsites%2Fcap-net.org%2Ffiles%2Fwtr_mngmnt_tls%2F44_NEPAD_trans_bound_WR_June_04.doc&ei=EIA0U9OINoiIyAP6vYDwBA&usg=AFQjCNF9c1lqqp0Sy2-AFdJ5W9RPgBaPjQ&sig2=4jqVaXVJpLs6D6nlFL_Dog&bvm=bv.63808443,d.bGQ, 25. 3. 2014.

NEPAD (2012a): *History. Historical Context: Origins and influences*. Dostupné na: <http://www.nepad.org/history>, 13. 2. 2014.

NEPAD (2012b): *NEPAD Agency. A technical body of the African Union*. Dostupné na: <http://www.nepad.org/npca>, 14. 2. 2014.

NEPAD – AU – AfDB (2011a): *Study on Programme for Infrastructure Development in Africa (PIDA). Africa's Energy Outlooks 2040*. Dostupné na: <http://www.pidafrica.org/PIDA-Sector-specific%20Terms%20of%20Reference%20for%20Energy%20Sector.pdf>, 21. 3. 2014.

NEPAD – AU – AfDB (2011b): *Study on Programme for Infrastructure Development in Africa (PIDA). Africa's Infrastructure Outlook 2040*. Dostupné na:

<http://www.pidafrica.org/Africa%20Infrastructure%20Outlook%202040.pdf>,
21. 3. 2014.

NEPAD – AU – AfDB (2011c): *Study on Programme for Infrastructure Development in Africa (PIDA). Africa's TWRM Outlook 2040*. Dostupné na:
<http://pidafrica.org/PIDA%20-%20Sector-specific%20Terms%20of%20Reference%20for%20Transboundary%20Water%20Resources%20Sector.pdf>, 21. 3. 2014.

NEPAD – AU – AfDB (2011d): *Study on Programme for Infrastructure Development in Africa (PIDA). PIDA Study Synthesis*. Dostupné na:
<http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Project-and-Operations/PIDA%20Study%20Synthesis.pdf>, 20. 2. 2014.

NEPAD-IPPF (2013): *Kenya-Uganda Pipeline (2004-2)*. Dostupné na:
<http://www.nepad-ippf.org/projects/projects-showcase/project/kenya-uganda-oil-pipeline-2004-2-45/>, 15. 3. 2014.

NileBasin (2011): *Water Resources Planning and Management Project*. Dostupné na: <http://nileis.nilebasin.org/content/water-resources-planning-and-management-project>, 25. 3. 2014.

NileBasin (2014): *Nile Basin Initiative*. Dostupné na:
<http://nilebasin.org/index.php/about-us/nile-basin-initiative>, 25. 3. 2014.

NRRC (2014): *Lessons from past DC (SDI) implementation*. Dostupné na: http://www.nrrcp.gov.af/index.php?option=com_content&view=article&id=61&Itemid=32, 1. 2. 2014.

Ntamutumba, Callixte (2010): *Study for Establishment of a Permanent Regional Corridor Development Working Group in PMAESA Region*. Dostupné na: http://www1.uneca.org/Portals/atpc/CrossArticle/1/Events_Documents/23-25Nov10Mombasa/Study%20Done%20by%20Consultant.pdf, 1. 2. 2014.

Nuvunga, Milissao (2008): Region-building in Central Mozambique: The Case of the Zambezi Valley Spatial Development Initiative. In: Söderbaum, Fredrik – Taylor, Ian (eds.) (2008): *Afro- regions. The Dynamics of Cross-border Micro-regionalism in Africa*. Stockholm: Elanders Sverige AB. s. 74-89.

Oweyegha-Afunaduula, F.C. – Afunaduula, Isaac – Balunywa, Mahiri (2003): *NGO-ing the Nile Basin Initiative: a myth or reality? Paper at 3rd World Water Forum, Japan, March 2003*. Kjóto: 3rd World Water Forum.

OAU (1963): *OAU Charter*. Dostupné na: http://www.au.int/en/sites/default/files/OAU_Charter_1963_0.pdf, 11. 1. 2014.

Odoki, Jennaro B. – Anyala, Michael – Akena, Robert (2009): *Economic Benefits of An Efficient North-South Corridor*. Final Report. Birmingham: Alta Innovations Limited.

Olanyo, Joseph (2005): *Kenya-Uganda oil pipeline to ease petroleum delivery*. Dostupné na:

<http://www.gasandoil.com/news/africa/a0ce93d916d9d68b61e2859c5d7cffaf>,
15. 3. 2014.

Olivier, Gerrit (2010): Regionalism in Africa: cooperation without integration. *University of Pretoria Library Services*. Dostupné na: <http://repository.up.ac.za/handle/2263/16138>, 19. 10. 2013.

Özen, Cinar (1998): Neo-functionalism and the change in the dynamics of Turkey-EU relations. *Journal of International Affairs*. Vol. 3. No. 3. s. 1-14,

PeaceParks (2014): *Southern African Peace Parks*. Dostupné na: <http://www.peaceparks.org/story.php?pid=100&mid=19>, 11. 1. 2014.

PIDA (2013): *Uganda-Kenya Petroleum Products Pipeline*. Dostupné na: <http://www.au-pida.org/node/237>, 15. 3. 2014.

PIDA (2014): *PIDA. About PIDA*. Dostupné na: http://www.pidafrica.org/about_us.html, 20. 2. 2014.

Piknerová, Linda (2012): Africký mikroregionalismus. Rozvojové koridory a prostorové iniciativy v jižní Africe. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 47. No. 1. s. 83-104.

Popoviciu, Adrian-Claudiu (2010): David Mitrany and Functionalism. The Beginnings of Functionalism. *Revista Romana de Geografie Politica*. Vol. XII. No. 1. s. 162-172.

PPPBulletin (2013): *Bids in for Kenya-Uganda PPP*. Dostupné na: <http://www.pppbulletin.com/news/view/61385>, 15. 3. 2014.

Punungwe, Godwin (2005): *AU/NEPAD Spatial Development Program (SDP). Mali, Bamako, 12-18 Nov. 2005.* Dostupné na: <http://www4.worldbank.org/afr/ssatp/Resources/HTML/Conferences/Bamako05/Final-Report/Annex10-Presentations/01-NEPAD.pdf>, 25. 1. 2014.

Reuters (2013): *Kenya, Uganda seek private investment partner for oil pipeline.* Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2013/01/28/kenya-uganda-pipeline-idUSL5N0AX0DC20130128>, 15. 3. 2014.

Riggirozzi, Pía (2010): *Region, Regionness and Regionalism in Latin America: Towards a New Synthesis.* Working Paper 130. Red Latinoamericana de Política Comercial. Dostupné na: <http://www.redlatn.org/wp-content/uploads/2013/03/WP130.pdf>, 11. 1. 2014.

Rogerson, Christian M. (2001): Spatial Development Initiatives in Southern Africa: the Maputo Development Corridor. *Royal Dutch Geographical Society*, Vol. 92, No. 3, s. 324–346.

Řehák, Vilém (2009): Nový regionalismus: proces a teorie. *Medzinárodné vzťahy*. Vol. 7 No. 2. s. 7-21.

Salawou, Mike (2008): *Connecting Africa Through NEPAD. Regional Infrastructure Development Program. Annual High-level Meeting.* Kampala: NEPAD-OECD.

SARPN (2003): *NEPAD Infrastructure Short Term Action Plan: review of implementation progress and the way forward.* Dostupné na: <http://www.sarpn.org/documents/d0000652/>, 24. 2. 2014.

Schmitter, Philippe C. (2007): *Regional Cooperation and Region Integration: Concepts, Measurements and a Bit of Theory*. Dostupné na: <http://unila.edu.br/sites/default/files/files/07%20REGIONAL%20COOPERATION%20AND%20INTEGRATION2.pdf>, 10.2.2014.

Söderbaum, Fredrik (2001): Institutional Aspects of the Maputo Development Corridor. *DPRU Working Papers*. No. 01/47. s. 1-25.

Söderbaum, Fredrik (2004): The Political Economy of Micro-regionalism: the Case of the Maputo Development Corridor. In: Söderbaum, Fredrik (2004): *The Political Economy of Regionalism. The Case of Southern Africa*. New York: Palgrave Macmillan. s. 160-193.

Söderbam, Fredrik – Taylor, Ian (2008): Considering Micro-regionalism in Africa in the Twenty-first Century. In: Söderbam, Fredrik; Taylor, Ian (eds.) (2008): *Afro-regions: The Dynamics of Cross-border Micro-regionalism in Africa*. Stockholm: Elanders Sverige AB. s. 13-30.

Taylor, Ian (2002): The Maputo Development Corridor: Whose Corridor? Whose Development? In: Breslin, Shaun D. – Hook, Glenn (eds.) (2002): *Microregionalism and World Order*. New York: Palgrave Macmillan. s. 144-166.

The East African (2011): *Uganda, Rwanda stop Tamoil pipeline contract*. Dostupné na: <http://www.theeastafrican.co.ke/news/Uganda++Rwanda+stop+Tamoil+pipeline+contract/-/2558/1222256/-/qescr9/-/index.html>, 15. 3. 2014.

The East African (2012): *AfDB to support East African joint oil infrastructure plan*. Dostupné na: <http://www.theeastafrican.co.ke/business/AfDB-to-support-East-Africa-joint-oil-infrastructure-plan-/-/2560/1482424/-/8k59dw/-/index.html>, 15. 3. 2014.

The Presidency of South Africa (2012): *Adress by President J Zuma at the 27th Meeting of the NEPAD Heads of State and Government Orientation Committee (HSGOC) AU Summit, Addis Ababa, Etiopia*. Dostupné na: <http://www.thepresidency.gov.za/pebble.asp?relid=6468&t=79>, 21. 3. 2014.

Thomas, Rosalind H. (2009): *Development Corridors and Spatial Development Initiatives in Africa*. Dostupné na: http://www.fdi.net/documents/WorldBank/databases/africa_infrastructure/Thomas_SDI_paper_lowres.pdf, 21. 10. 2013.

TMSA (2011): *North-South Corridor. Transforming Regional Infrastructure and African Trade*. Pretoria: Trade Mark Southern Africa.

TMSA (2012): *North-South Corridor. Transforming Regional Infrastructure and African Trade*. Pretoria: Trade Mark Southern Africa.

TMSA (2014a): *Infrastructure North-South Corridor Roads. Project Closure Report. February 2014*. Pretoria: Trade Mark Southern Africa.

TMSA (2014b): *International Recognition for Africa's North-South Corridor*. Dostupné na: http://www.trademarksa.org/about_us/programme_news/international-recognition-africas-north-south-corridor, 21. 3. 2014.

TMSA (2014c): *North-South Corridor Networks*. Dostupné na:
<http://trademarksa.org/sites/default/files/publications/2013-11-06%20North-South%20Corridor%20Network%20with%20Road%20Projects,%20Bridges%20and%20Weighbridges.pdf>, 21. 3. 2014.

TMSA (2014d): *TMSA Case Study Series. North-South Corridor Roads*. Dostupné na: <http://www.trademarksa.org/publications/tmsa-case-study-series-north-south-corridor-roads>, 21. 3. 2014.

Tsheola, Johannes (2010): Global „openess“ and trade regionalism of the New Partnership for Africa's Development. *South African Geographical Journal*. Vol. 92. No. 1. s. 45-62.

Twodo, Ben (2005): *The Kenya-Uganda Oil Pipeline Project*. New York: Ministry of Energy and Mineral Development.

UN (2006): *The Contribution of the Private Sector to the Implementation of the New Partnership for Africa's Development*. New York: UN.

UNECA (2006): *The Case for Rationalization: The Inefficiency and Ineffectiveness of the Regional Economic Communities*. Dostupné na: <http://www.mcli.co.za/mcli-web/downloads/ARIA4/aria2/chap3.pdf>, 11. 1. 2014.

UNECA (2007): *Challenges and Prospects in the Implementation of NEPAD. RCM-Africa Secretariat*. Dostupné na: <http://www.uneca.org/sites/default/files/uploaded-documents/RCM/rcm10/challenges-and-prospects.pdf>, 13. 2. 2014.

UNECA (2011): *Progress on Regional Integration. Seventh Session of the Committee on Trade, Regional Cooperation and Integration*. Addis Ababa: RITD.

UNECA (2012): *UN-ECA support to NEPAD Planning and Coordinating Authority (NPCA)*. Dostupné na:

http://www.un.org/africa/osaa/2013_un_system/ECA.pdf, 14. 2. 2014.

UNECA – AU – AfDB (2012): *Assesing Regional Integration in Africa V. Towards an African Continental Free Trade Area*. Addis Ababa: Economic Commision for Africa.

UNECA – ICGLR – NEPAD (2006): *Regional Programme of Action for Economic Development and Integration. East African Submarine Cable System Project (EASSy)*. Bjumbura: ICGLR Secretariat.

United Nations Statistic Division (2014): *Geographical region and composition*. Dostupné na:

<http://millenniumindicators.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm>, 11. 1. 2014

USAID (2007): *Maputo Corridor. A Transport Logistic Diagnostic Tool Study*. Washington: Nathan Associates Inc.

Waisová, Šárka (2009): *Integrační procesy v Africe*. In: Waisová, Šárka a kol. (2009): *Regionální integrační procesy*. Plzeň: Aleš Čeněk. s. 327-353.

WashAfrica (2012): *Ethiopia: controversial dam puts Nile Basin collaboration on hold*. Dostupné na: <http://washafrika.wordpress.com/2012/11/20/ethiopia-controversial-dam-puts-nile-basin-collaboration-on-hold/>, 29. 3. 2014.

WaterBalance (2014): *Water Balance Consulting*. Dostupné na: <http://waterbalance.org/water-development-options-and-management-of-the-eastern-nile/>, 29. 3. 2014.

WIOCC (2014): *Ownership*. Dostupné na: <http://wiocc.net/ownership/>, 29. 3. 2014.

World Bank (2012): *SVP-Additional Grant Financing for the Water Resources Planning and Management Project - Phase II*. Dostupné na: <http://www.worldbank.org/projects/P116318/svp-additional-grant-financing-water-resources-planning-management-project-phase-ii?lang=en>, 25. 3. 2014.

World Bank (2014): *IFC Support to EASSy*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/GKHOFDJB0>, 29. 3. 2014.

Wunderlich, Jens-Uwe (2007): *New Regionalism: The Second Wave: Towards a Framework for Comparative Regionalism*. In: Wunderlich, Jens-Uwe (2007): *Regionalism, Globalisation and International Order: Europe and Southeast Asia*. Bodmin: Ashgate Publishing Company. s. 29-53.

Wunderlich, Jens-Uwe (2007): *Regionalism and Integration Theory. The First Wave: Traditional Approaches*. In: Wunderlich, Jens-Uwe (2007): *Regionalism, Globalisation and International Order: Europe and Southeast Asia*. Bodmin: Ashgate Publishing Company. s. 7-29.

Zawya (2014): *Uganda-Kenya pipeline to unlock oil potential*. Dostupné na: http://www.zawya.com/story/Uganda_steps_up_oil_push-ZAWYA20140210101353/, 15. 3. 2014.

Resumé

For many decades, regionalism was considered to be a solution to different problems and conflicts in Africa. However, this attitude being drawn mainly by state-centric thinking and international organizations (mainly represented by Organization of African Unity) was never fully successful. This diploma thesis focuses on renewed interest in African regionalism and integration represented by the activities of the New Partnership for Africa's Development (NEPAD) and African Union (AU). Both entities, launched in the beginning of new millennium, share the similar view of future African development in the form of regionalism, cooperation and partnership.

All described features of future African development are based on the positive 1990s experience with development corridors (DC) and spatial development initiatives (SDI) in southern Africa. The success of these projects lies in unlocking regions with an unutilized economic potential, willingness of local communities and regional governments to involve in the project and wealth generation in the concerned regions.

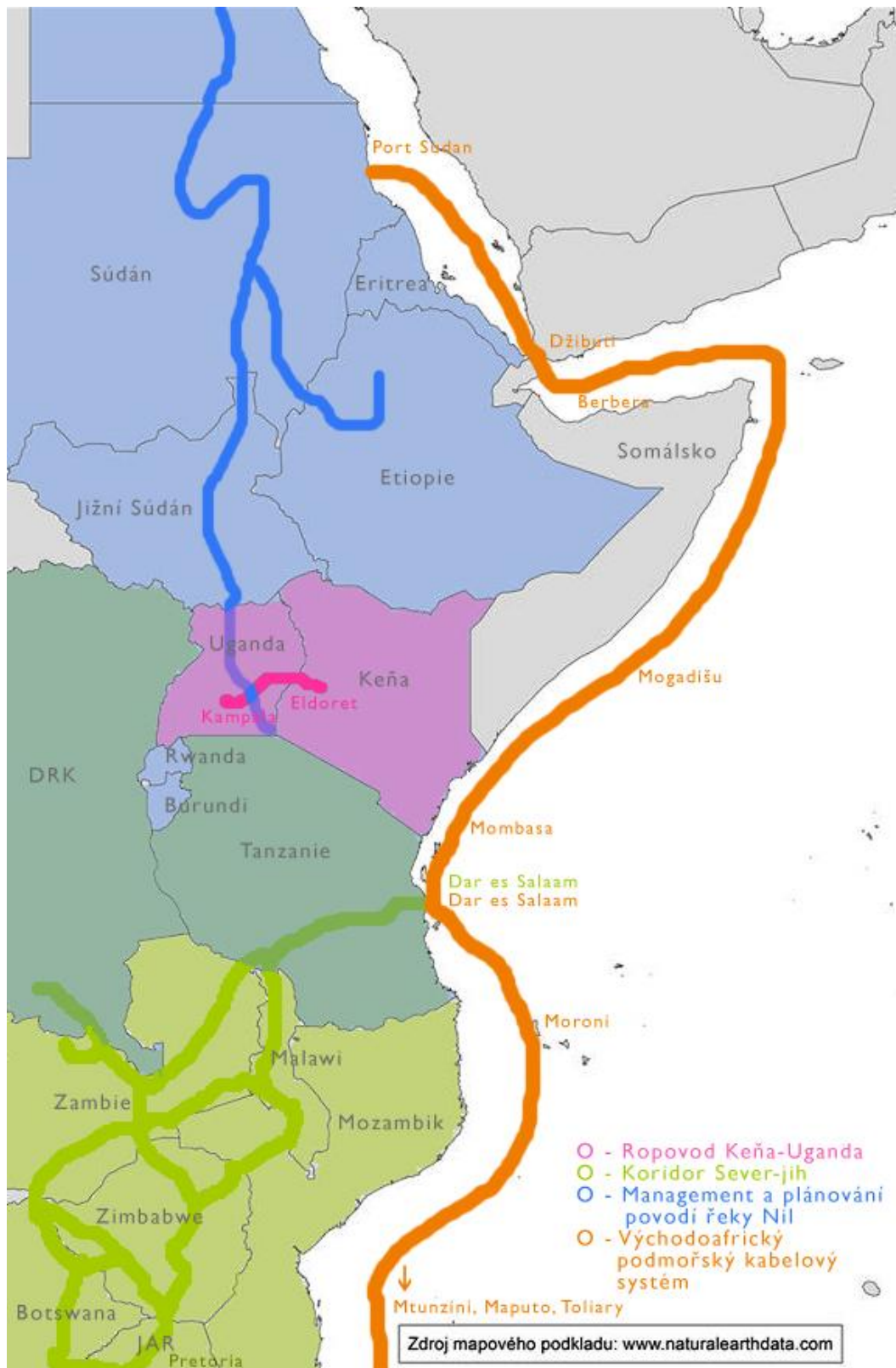
From so-called old regionalism approach, implemented in the 1960s and 1980s, was developed the new regionalism approach (NRA) which is innovative and is also able to face numerous changes in the international system. The NRA was chosen as a key theoretical base of this thesis, because it is providing explanation and capturing all levels of cooperation (state, regional, microregional) and numerous type of actors (state, non-state, private enterprises, locals, multilateral institutions...) involved in the process of microregionalism. Thesis assumes that the positive experience with DC and SDI in Southern Africa (mainly with the Maputo Development Corridor) was transformed to the AU and NEPAD strategic and action plans. This transformation is successfully developed Eastern Africa. The study of strategic plans and programs (PIDA, STAP, AAP) showed that the NEPAD and AU are taking DC and SDI approach as a key concept for the support of

microregionalism and are promising source of up-to-date information about the course of the priority project. However AU and NEPAD face many challenges, for example the lack of people involved and informed at the regional level, the deficiency of the local firms involved (PPP) and no up-to-dating information about the course of the projects, based on information from four individual regional infrastructure projects (Kenya-Uganda Pipeline, North-South Corridor, Water Resources Planning and Management in the Nile River Basin and East African Submarine System).

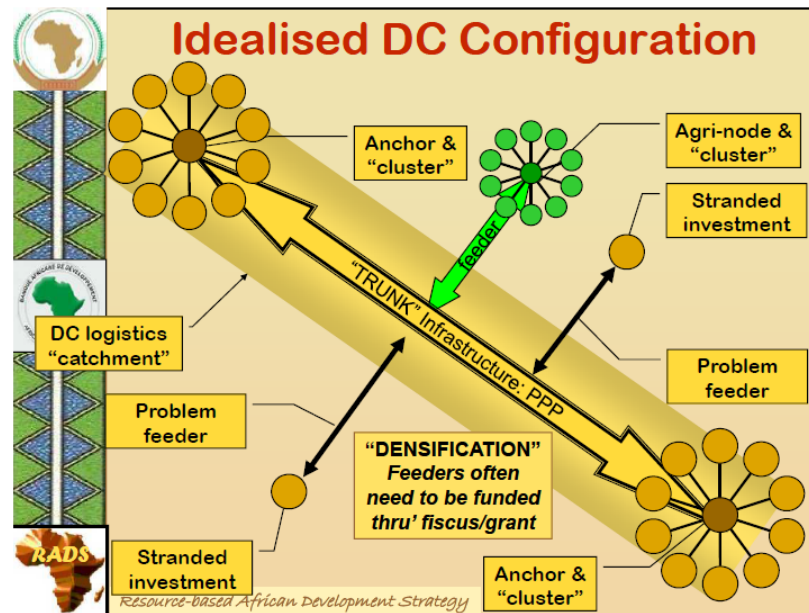
Thesis concludes that though the positive contribution of new regionalism, through the multidimensional NEPAD approach, AU and NEPAD are facing big challenges (above). However the concept of DC and SDI plays a significant and helpful role in the East African integration but not on the microregional level (as was assumed) rather on the regional level.

Microregionalism will be considered a successful activity only when those obstacles will be surmounted and there is no doubt that a lot of work is to be done for successful integration of Africa. Nevertheless, the author shares the opinion that regional approach is vital in the process of reaching long desired goals of African regionalism, integration and development.

Přílohy



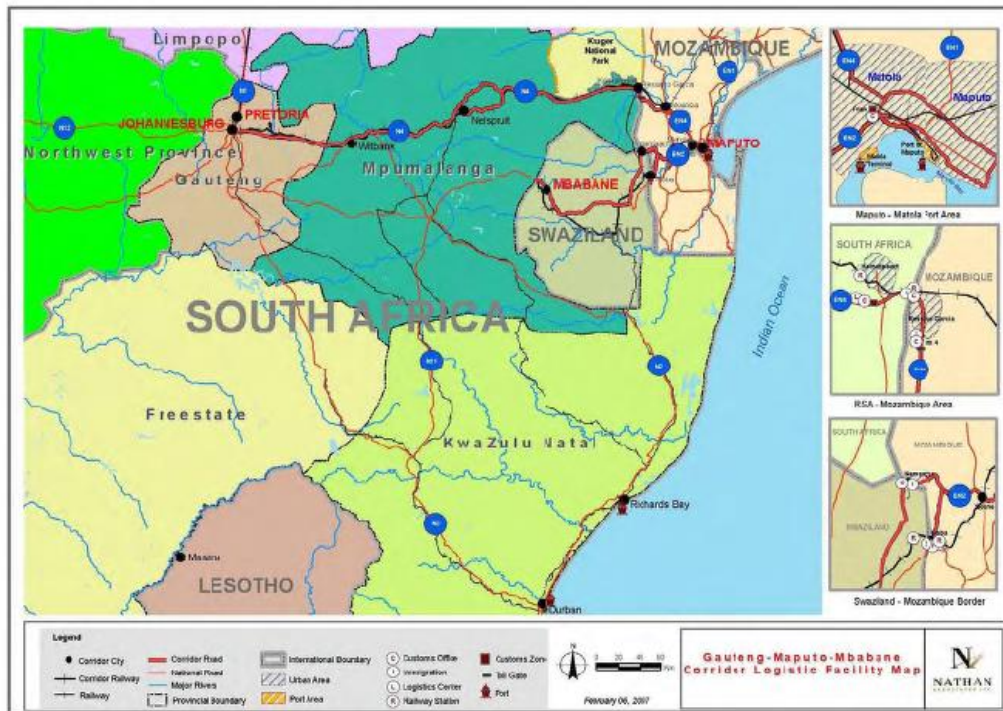
Příloha č. 1: Mapa zkoumaných projektů ve východní Africe
Zdroj: www.naturearthdata.com. Vytvořeno aut.



Příloha č. 2: Ideální model rozvojového koridoru
Zdroj: Thomas, 2009: nestránkováno.

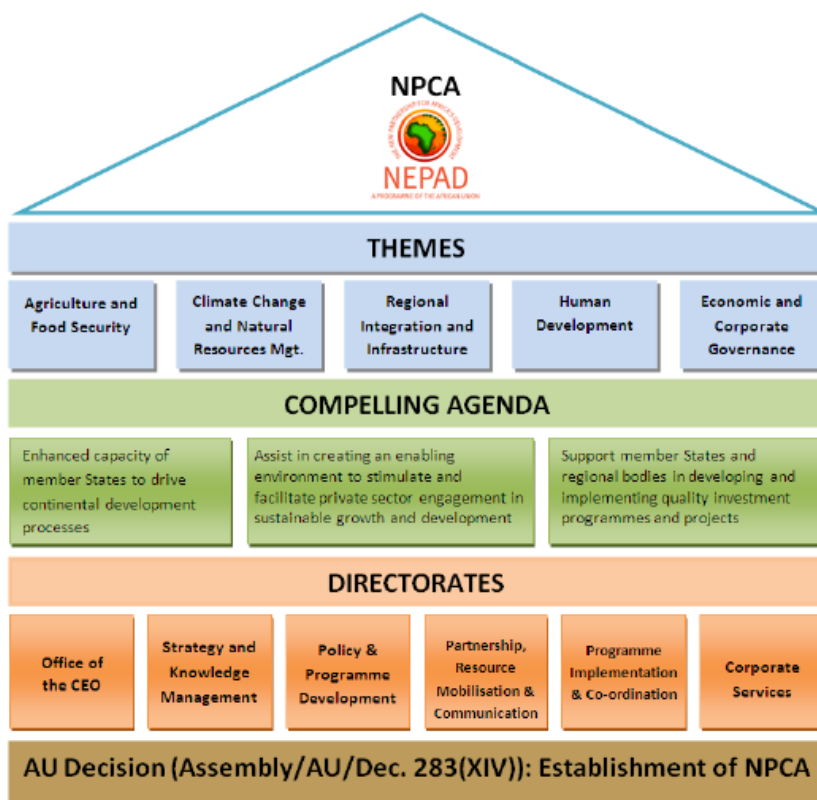
Name of SDI	Location	Focus
Fish River SDI	Eastern Cape	Mineral processing, industrial development at ports and through IDZ
Gauteng SDI	Gauteng (five development nodes)	Value-added and high technology manufacturing
Lubombo Initiative	Northern KwaZulu-Natal, eastern Swaziland, southern Mozambique	Tourism, agriculture, fishing, mariculture, transport
Phalaborwa SDI	Northern Province and Mpumalanga (started out as a subcorridor of MDC)	Transport, mining, industry, tourism, agriculture and forestry
Pietermaritzburg/Msunduzi SDI	KwaZulu-Natal	Industry, forestry, aluminium, tourism
Platinum SDI	Pretoria to Northwest Province and Botswana	Mineral and industrial project, tourism, transport infrastructure (to join the TransKalahari highway in Lobatse, Botswana)
Richards Bay-Empangeni SDI	Northern KwaZulu-Natal	Transport, industry, mining and agri-tourism, IDZ and port
West Coast Investment Initiative	Western Cape	Agriculture, mariculture, tourism, mineral processing and associated industries
Wild Coast SDI	Eastern Cape	Tourism, agriculture, transport infrastructure, forestry, agriculture and mariculture

Příloha č. 3: Seznam a zaměření DC a SDI projektů iniciovaných v JAR
Zdroj: Söderbaum, 2004: 161.



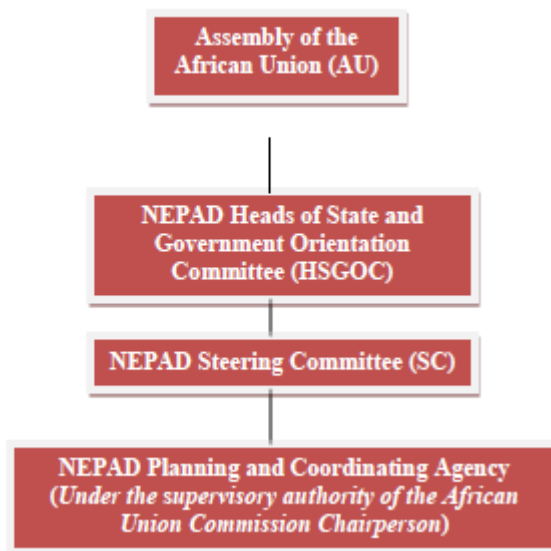
Příloha č. 4: Rozvojový koridor Maputo
Zdroj: USAID, 2007: 13.

Figure 3 - Relationship between NPCA Directorates, Compelling Agenda, and Themes



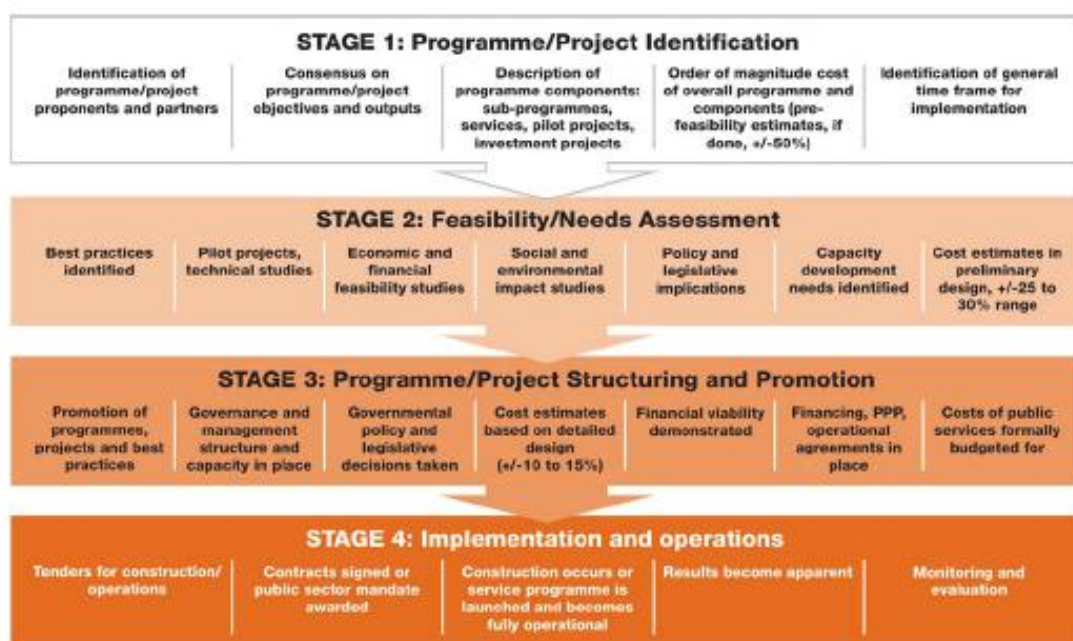
Příloha č. 5: Organizační struktura NEPAD
Zdroj: AU – NEPAD, 2010b: 31.

Figure 5: Main Features of NEPAD Governing Structure



Příloha č. 6: Organizační struktura NEPAD a příslušná agenda
Zdroj: AU – NEPAD, 2010b: 27.

Stages in programme and project development



Příloha č. 7: Jednotlivé fáze projektů uvedených v AAP a popis aktivit, které v dané fázi mají být uskutečněny
Zdroj: AU – NEPAD – AfDB, 2010: 16.

AAP Priority Programmes in INFRASTRUCTURE, 2010 – 2015

Sub-Sector	Project / Programme
Energy	Kariba-North and Itzhi-Tezhi Hydropower Expansion Projects
	Kenya-Ethiopia Interconnection
	Sambangalou Kaleta Hydropower and OMVG Interconnection
	Nigeria-Algeria Gas Network Connection
	Kenya-Uganda Oil Pipeline Project
	Zambia-Tanzania-Kenya Interconnection Project
	WESTCOR (Western Corridor)-- Inga III Power Station and transmission Interconnections
Water and Sanitation	Senegal River Basin Water and Environmental Management Project
	Water Resources Planning and Management in the Nile River Basin
	Niger River Basin Shared Vision Investment Programme
Transport	Upgrading of Dobi-Galafi-Yakobi Road Section of the Djibouti – Addis Ababa (North) Highway
	Mombasa-Nairobi-Addis Ababa Corridor Development Project
	Missing Links of Djibouti-Libreville Transport Corridor
	Isaka-Kigali-Bujumbura Railway
	Maghreb Highway Project
	Missing Links of the Dakar – N'djamena – Djibouti Highway Corridor
	Gambia River Bridge
	AfricaRail
	Beira Port Development
	Kazungala Bridge Project
	Regional Infrastructure Development in Support of Trade Facilitation Programme
	Bridge over Rovuma River
	Brazzaville – Kinshasa Rail/Road Bridge and Railway Extension Kinshasa - Ilebo
	Regional Transport Network Improvements
	Improvement of Maritime Ports for African Island Countries
	Implementation of the Yamoussoukro Decision
ICT	NEPAD ICT Broadband Infrastructure (UMOJA Terrestrial Network), including the following regional network projects: i. East African Community Broadband Network ii. Central Africa Broadband Infrastructure Programme (CA-BI) iii. West Africa Wide Area Network iv. Southern Africa Regional Backhaul Network v. Northern-Western Africa Backbone Project
	NEPAD ICT Broadband Infrastructure Network (UHURUNET Submarine Cable)
	Maritime Communication for Safety on Lake Victoria
Development Corridors	Spatial Development Programme (SDP)

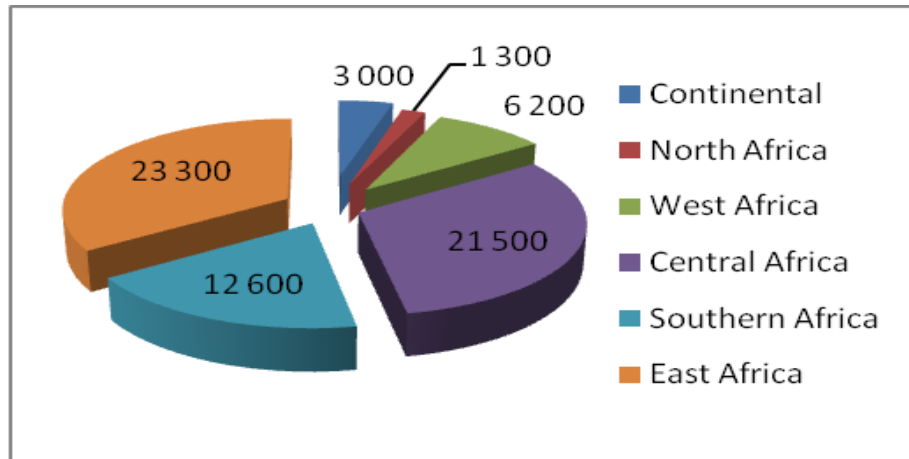
Příloha č. 8: Souhrn prioritních projektů AAP z oblasti infrastruktury (2010-2015)

Zdroj: AU – NEPAD, 2010a: 3.

Number and cost of PAP projects by sector and region (US\$ billions)					
Sector	Number of Projects	Cost	Region	Number of Projects	Cost
Transport	24	25	Continental	7	3
Energy	15	40	North Africa	2	1,5
TWR	9	2	West Africa	16	6
			Central Africa	9	21,5
ICT	3	0,5	Southern Africa	6	12,5
			East Africa	11	20
Total	51	67,5		51	64,5

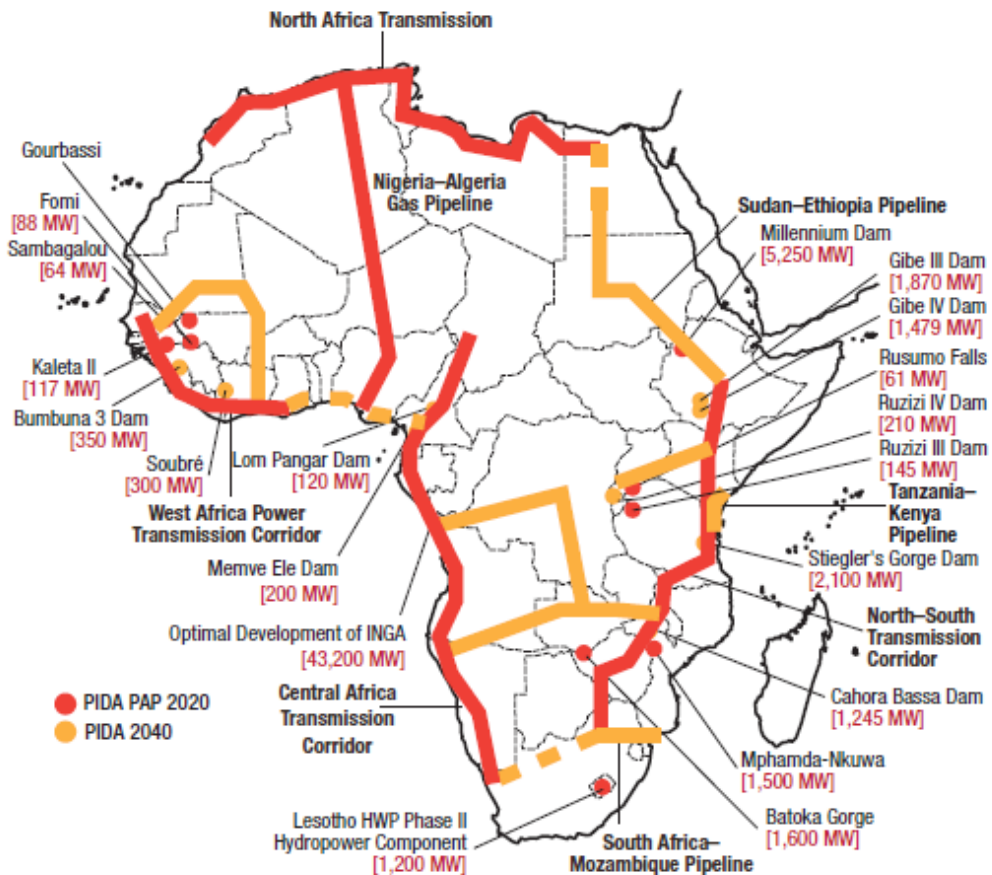
Příloha č. 9: Počet prioritní projektů PIDA vzhledem k regionu a sektorům

Zdroj: AU – NEPAD – AfDB, 2011: 48.



Príloha č. 10: Specifikace vynaložených prostředků PIDA v závislosti na regionu

Zdroj AU – NEPAD – AfDB, 2011: 49.



Príloha č. 11: Prioritní projekty programu z oblasti energetiky

Zdroj: AU – NEPAD, 2012: 11.

<u>JICC</u>	<u>Private Sector</u>	<u>Funding sources</u>	<u>Financing Plan</u>
Kenya Kenya Ministries of Energy and Finance Office of the Attorney General; Kenya National Environment Management Authority (NEMA); Kenyan High Commission Uganda Ministries of Energy and Mineral Development; Finance; Planning and Economic Development; and Justice and Constitutional Affairs; Uganda National Environmental Management (NEMA)	Foreign 1. Ennergem Petroleum Corporation Ltd 2. China Petroleum Pipeline Petroleum Engineering Corporation 3. Indian Oil Corporation 4. Stone and Webster Management Consultants Inc. 5. Asia Petroleum Ltd 6. Petroleum India International 7. Stroytransgaz 8. MISA Inc. / Shell Uganda Ltd Domestic 1. Tamoil East Africa Consortium 2. Zakhem Construction (K) Ltd 3. Petronet East Africa Consortium 4. East Africa Infrastructure Consortium	1. Kenya and Uganda Governments 2. Private Sector Firms that will carry out the project 3. Multilateral institutions including EADB	60 per cent loan financing from consortium including the EADB 40 per cent equity by project partners

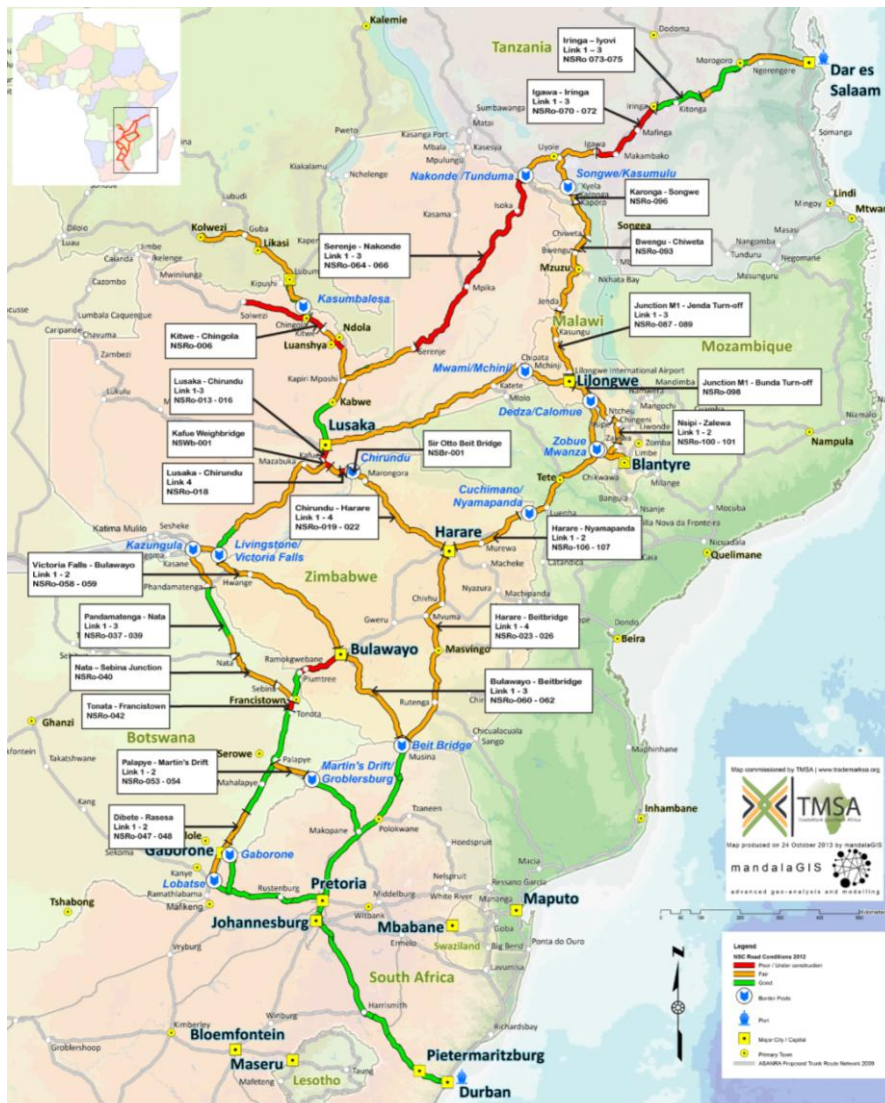
Příloha č. 12: Aktéři podílející se na budování ropovodu Keňa-Uganda

Zdroj: UN, 2006: 48.

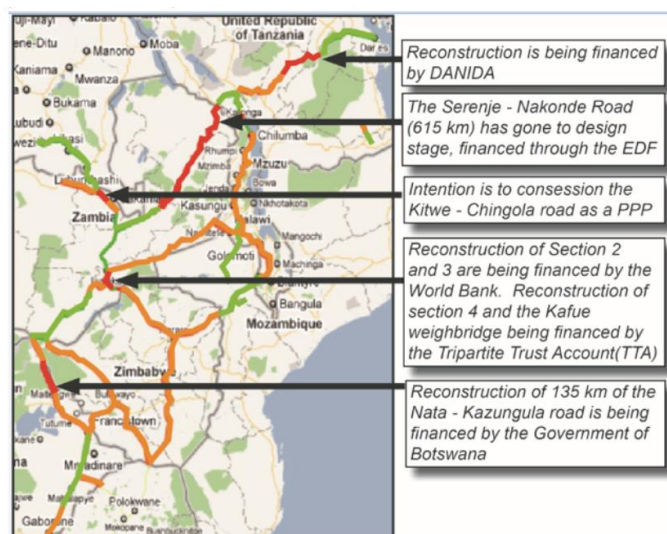
Corridor	Lenght (km)	Road in good condition (%)	Trade density (US\$ mn per km)	Implicit velocity (km/hr)	Freight tariff (US\$/tonne-km)
Central	3,280	49	4,2	6,1	0,13
Western	2,050	72	8,2	6,0	0,08
Eastern	2,845	82	5,7	8,10	0,07
Southern	5,000	100	27,9	11,6	0,05

Příloha č. 13: Stav klíčových dopravních koridorů v Africe

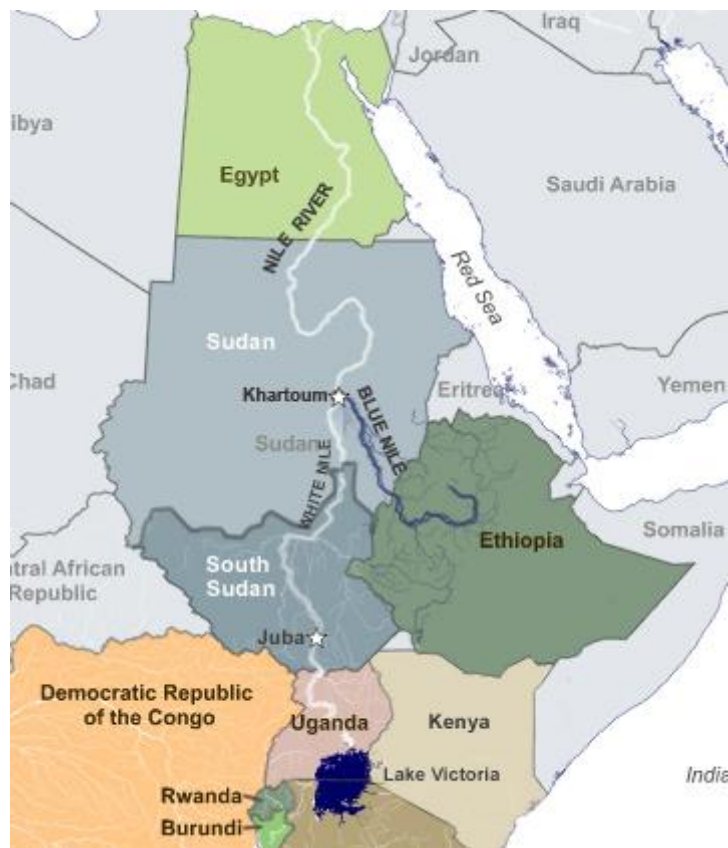
Zdroj: AfDB, 2013: 14



Příloha č. 14: Mapa Koridoru Sever-jih
 Zdroj: TMSA (2014c): *North-South Corridor Networks*. Dostupné na:
www.trademarksa.org, 21. 3. 2014.



Příloha č. 15: Příklad investorů podílejících se na rekonstrukci úseků Koridoru Sever-jih
 Zdroj: TMSA, 2012: 9.



Příloha č. 16: Povodí řeky Nil a zainteresované země

Zdroj: WaterBalance (2014): *Water Balance Consulting*. Dostupné na: <http://waterbalance.org/water-development-options-and-management-of-the-eastern-nile/>, 29. 3. 2014.



Příloha č. 17: Projekt EASSy s naznačenými pevninskými stanicemi

Zdroj: Biyokulule (2014): *EASSy cable for open business*. Dostupné na: http://www.biyokulule.com/view_content.php?articleid=3658, 29. 3. 2014.